

"Et sted å være, et sted å lære"

En kvalitativ studie om unge mødre som deltar i Mødregruppe ved NAV, i en kommune på Sørlandet

Julianne Agathe Brekke Alvestad

Veileder

Solveig Sagatun

Masteroppgaven er gjennomført som ledd i utdanningen ved Universitetet i Agder og er godkjent som del av denne utdanningen. Denne godkjenningen innebærer ikke at universitetet innestår for de metoder som er anvendt og de konklusjoner som er trukket.

Universitetet i Agder, 2014

Fakultet for økonomi og samfunnsvitenskap

Institutt for sosiologi og sosialt arbeid

Sammendrag

Tema for denne masteroppgaven er en Mødregruppe for unge mødre i regi av et NAV-kontor, i en kommune på Sørlandet. Mødregruppen er opprettet med bakgrunn i at kommunen har relativt mange unge mødre, hvor NAV-kontorets erfaring er at stadig flere ikke fullfører utdanning eller ikke kommer ut i arbeid etter at permisjonstiden er omme. Studiens formål er å rette søkelyset mot unge mødre som deltar i Mødregruppen. Dette med hensikt i å kunne undersøke hvordan unge mødre opplever tilbudet, og hvilken funksjon deltakelsen har hatt for dem. Følgende problemstilling i denne studien er utforsket:

Hvilken betydning har unge mødres deltakelse i Mødregruppe hatt for dem?

Studien har et kvalitativt design, og for å kunne belyse problemstillingen på en best mulig måte er det gjennomført individuelle intervjuer med til sammen syv unge mødre som benytter seg av Mødregruppen. Empirien bygger på intervjuene, hvor jeg har lagt vekt på fortolkning, ved å anvende en fenomenologisk og hermeneutisk tilnærming i denne studien.

Gjennom besvarelsen i analyse og drøftingsdelen er det mye som indikerer at Mødregruppen har hatt stor betydning for unge mødre. Studien avdekker at deltakernes opplevelse og erfaring av tilbudet er jevnt positivt. Samværet og det sosiale utbytte viser klart å være en vesentlig betydningsfaktor for at mødrene velger å benytte seg av tilbudet regelmessig. Mine funn viser tydelige tegn på at det å bli ung mor i kommunen er et vanlig- uvanlig fenomen. Mødregruppen viser å ha medvirket til å bryte en isolert tilværelse, og mulighet til å danne meningsfulle sosiale nettverk. Deltakernes beskrivelser viser at Mødregruppen fungerer som et støttende fellesskap, og bidrar til en følelse av tilhørighet og større trivsel i deres hverdag. Det faglige opplegget i Mødregruppen er noe mødrene har delte meninger om. Likevel fremkommer det at flere mener de har blitt mer bevisste når det angår oppdragelse, og relasjonen til barnet. Samtidig tyder mine data på at det nødvendigvis ikke er kun gjennom det faglige opplegget deltakerne tilegner seg kunnskap og kompetanse. Gruppelederne fremkommer som viktige støttepersoner som bidrar til økt selvtillit, trygghet i morsrollen, sosial kompetanse, og motiverer mødrene i deres ønsker og mål for fremtiden. Mine funn viser at mødrene ser lyst på fremtiden, og ønsker å fullføre utdanning og komme ut i arbeid. Samtidig belyser mine funn at mødrene ikke ønsker å være avhengig av offentlige støtteordninger for å kunne få økonomien til å gå rundt. Dette kan dermed tyde på at mødrene ønsker å skape en god fremtid for seg selv, men også for å skape en trygg oppvekst for barnet.

Forord

Denne masteroppgaven setter et punktum bak en spennende og kunnskapsrik periode. Det har vært en berikende skriveprosess, med innfall av både gode, og litt mindre gode stunder. Til tider har det vært en altoppslukende, og krevende oppgave. Da jeg bestemte meg for å skrive nettopp denne oppgaven visste jeg det kunne by på en rekke utfordringer, og at det sannsynligvis ville oppstå ulike dilemmaer underveis. Jeg har til tider følt at jeg har blitt sendt ut i jungelen uten kart og kompass. Men det har også vært gøy å kunne finne veien ut selv. Det tok likevel lengre tid enn jeg først antok, og jeg har derfor måtte tillate å gi oppgaven det tidsrommet som den krevde. Slik at oppgaven ble et resultat jeg med glede kan levere fra meg, og samtidig kan tjene som inspirasjon og nytte for alle interesserte lesere.

Det har vært behov for å få råd, inspirasjon og støtte på veien. Det er dermed mange som har vært med å bidra på ulike sett, som fortjener anerkjennelse og en stor takk.

Først og fremst vil jeg benytte denne anledningen til å takke alle mine syv informanter, som samtykket til å være en del av denne oppgaven. Jeg er veldig takknemlig for at dere gav meg noe av tiden deres, og for at dere delte deres historier og erfaringer med meg. Hver og en av dere jeg møtte på intervjuer beveget meg, og deres mot, åpenhet og tillitt har berørt meg. Uten deres velvilje og samarbeid ville ikke denne oppgaven vært mulig å gjennomføre. Jeg vil ønske dere alt det beste og jeg håper dere vil lykkes med alle deres mål.

Jeg vil også takke gruppelederne som driver gruppen. Takk for alle hjelpen dere har bistått med, både av faglig og praktisk art. Jeg beundrer deres engasjement og stå på vilje, og ønsker dere alt godt videre i deres arbeid.

Min veileder, Solveig Sagatun, har vært en fantastisk driver og person å ha med gjennom hele skriveprosessen. Takk for ditt faglige blikk, god oppfølging, nyttige og gode innspill, konstruktive kommentarer og tilbakemeldinger.

Det har også vært mange gode skuldre å lene seg på, og nære støttepersoner som har vært viktige for meg under den tiden masteroppgaven har blitt til.

Jeg vil takke min samboer, Jan Christian. Du er svært tålmodig og ikke minst forståelsesfull. Takk for at du har påminnet meg av verdien av pauser, og for dine beroligende klemmer og smil, de har vært gull verdt. Jeg vil også rette en takk til medstudenter, og ikke minst gode venner som har vært der og bistått med støtte og oppmuntring.

Sist men ikke minst, vil jeg takke familien, som betyr så mye for meg. Mine besteforeldre som alltid har vært der for meg og som stadig inspirerer meg i livet. Min far som har vært et forbilde, og vist meg at gjennom hardt arbeid og en god dose stahet, kan det meste være oppnåelig. En stor takk til min stefar Hans Jørgen, som alltid har gode råd og løsninger på det meste. Sist men ikke minst takk til Runar.

Jeg ønsker å dedikere denne oppgaven til min søster Mari og til min mamma. Til sammen er vi alltid en tripod, som støtter hverandre opp, og med dere på laget vet jeg at jeg kan takle det meste.

Nå venter en etterlengtet julefeiring, og en spennende tid i møte med familieførøkelse. Du er så hjertelig velkommen, og jeg gleder meg til å møte deg og bli din tante. Med denne masteroppgaven avsluttes et kapittel i livet, og jeg gleder meg til å se hva neste vil medbringe.

Julianne Agathe Brekke Alvestad

Desember 2014, Kristiansand

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG	I
FORORD	II
INNHOLDSFORTEGNELSE	IV
KAPITTEL 1	1
1.0 INNLEDNING	1
1.1 PROBLEMSTILLING	2
1.2 AVGRENSNING- PRESISERING	4
1.3 BEGREPSBRUK I OPPGAVEN	4
1.4 BAKGRUNN FOR VALG AV OPPGAVENS TEMA.....	6
1.5 OPPGAVENS VIDERE OPPBYGGING	7
KAPITTEL 2	8
2.0 PRESENTASJON AV MØDREGRUPPEN	8
2.1 BAKGRUNNEN FOR MØDREGRUPPEN – FRA UTFORDRINGER TIL MULIGHETER	8
2.2 MÅLGRUPPE	12
2.3 MÅLSETTING I MØDREGRUPPEN	12
2.4 INNHOLDET I MØTENE.....	13
KAPITTEL 3	14
3.0 UNGE MØDRE OG TIDLIGERE FORSKNING PÅ OMRÅDET.....	14
3.1 UNGE MØDRE TILDELES DÅRLIGE ODDS, MEN OGSÅ BARNA.....	17
3.2 ET ANNERLEDES SYN PÅ UNGE MØDRE	19
3.3 TIDLIGERE STUDIER OM MØDRE-GRUPPER SOM FOREBYGGENDE TILTAK	20
KAPITTEL 4	25
4.0 TEORETISK RAMMEVERK	25
4.1 STYRKEPERSPEKTIVET.....	25
4.1.1 KRITISKE INNSENDINGER OG SVAKHETER VED STYRKEPERSPEKTIVET	28
4.2 EMPOWERMENT	28
4.3 KONTROLLPERSPEKTIV	30
4.4 STIGMATISERING.....	32
4.5 SOSIAL EKSKLUSJON OG MARGINALISERING.....	34
4.6 LÆRING I ET SOSIOKULTURELT PERSPEKTIV	35
4.6.1 LÆRING I FELLESKAP	37

KAPITTEL 5 38

5.0 METODISK TILNÆRMING	38
5.1 METODE VALG	38
5.1.1 DET KVALITATIVE FORSKNINGSINTERVJU SOM METODE.....	40
5.1.2 FENOMENOLOGISK TILNÆRMING	42
5.1.3 HERMENEUTISK FORSTÅELSE.....	43
5.1.4 VALG AV INTERVJUDESIGN	44
5.2. PLANLEGGING OG FORBEREDELSE TIL INTERVJUENE.....	46
5.2.1 UTVALGET OG REKRUTTERING AV INFORMANTER	48
5.2.2 INTERVJUGUIDEN	50
5.2.3 GJENNOMFØRING AV INTERVJUENE	51
5.3 ANONYMISERING.....	53
5.4 TRANSKRIBERING, FRA SAMTALE TIL TEKST	55
5.5 ANALYSE FOR Å SKAPE MENING OG FORSTÅELSE.....	56
5.6 KVALITET I KVALITATIV TILNÆRMING.....	58
5.6.1 VALIDITET	59
5.6.2 RELIABILITET.....	60

KAPITTEL 6 60

6.0 ANALYSE OG DRØFTELSE.....	60
6.1 PRESENTASJON AV INFORMANTENE	62
6.1.1 HVEM ER DE UNGE MØDRENE SOM DELTAR I MØDREGRUPPEN?	63
6.2 INNBLIKK I DELTAKERNES OPPLEVELSE AV Å VÆRE UNG MOR I EN LITEN KOMMUNE PÅ SØRLANDET.....	65
6.2.1 DET ER HELT VANLIG HER	66
6.2.2 ANDRES BLIKK- OPPLEVELSE AV STIGMATISERING	68
6.3 MØDREGRUPPEN SOM ET STED Å VÆRE	72
6.3.1 BEHOVET FOR Å TREFFE ANDRE	73
6.3.2 BETYDNINGEN AV MÅLTIDENE.....	76
6.3.3 MØDREGRUPPEN SOM KONTROLLØR ELLER TRYGGHET.....	77
6.4 MØDREGRUPPE SOM ET STED Å LÆRE.....	80
6.4.1 BETYDNINGEN AV DET FAGLIGE OPPEGGET.....	81
6.4.2 GRUPPELEDERNES BETYDNING OG STØTTEFUNKSJON	83
6.4.3 LÆRING I FELLESSKAP	86
6.5. UNGE MØDRE SER FREMOVER	87
6.5.1 FREMTIDEN.....	88
6.5.2 MED MØDREGRUPPEN I RYGGEN?.....	90
6.6 HVIS MØDREGRUPPEN SLUTTER?	91

KAPITTEL 7 93

7.0 OPPSUMMERENDE KONKLUSJON	93
7.1 TIL ETTERTANKE	95
7.1.2 FORSLAG TIL VIDERE FORSKNING	96

<u>LITTERATURLISTE.....</u>	<u>97</u>
<u>SPESIFISERING AV SELVVALGT PENSUM:.....</u>	<u>104</u>
<u>VEDLEGG 1 INFORMASJONSBREV</u>	<u>VII</u>
<u>VEDLEGG 2 INTERVJUGUIDE</u>	<u>IX</u>
<u>VEDLEGG 3 GODKJENNELSE FRA NSD.....</u>	<u>XII</u>

Kapittel 1

1.0 Innledning

Denne oppgaven handler om et gruppetilbud for unge mødre i regi av et lokalt NAV- kontor, i en kommune på Sørlandet. Dette gruppetilbudet har jeg heretter i oppgaven valgt å kalle Mødregruppen. Oppgavens hovedanliggende er å rette søkelyset mot unge mødre som deltar i Mødregruppen. Dette med utgangspunkt i hvordan de opplever tilbudet, og hvilken funksjon deltakelsen har hatt for dem.

Sørlandet har i en lengre tid hatt levekårsutfordringer, hvor dette i hovedsak har vært knyttet til den svake yrkesdeltakelsen blant kvinner, og en høy andel unge uføre. I 2008 gjennomførte kommunen på Sørlandet i samarbeid med det lokale NAV- kontoret en kartlegging av levekår og ulike tiltak med hovedfokus på unge mennesker mellom 15- 25 år¹. I rapporten som fremkom av kartleggingen viste det seg at kommunen hadde relativt mange unge mødre, hvor det ble oppfordret til å iverksette tiltak eller tilbud som kunne støtte både mor og barn.

I følge Kleven og Haugen (2004) er forekomsten av tenåringsmødre og relativt unge mødre i Norge rekordlav, og representerer dermed en marginal gruppe. Dette er også noe som anses som utenfor normen, da både utdanning, fast arbeid, hus og bil ofte skal være på plass før en begynner med familieetablering. Når unge kvinner velger å starte i motsatt ende, medfører dette automatisk reaksjoner i dagens samfunn.

Til tross for at tenårings- og unge mødre er en marginal gruppe i Norge, blir det likevel betraktet som et komplekst og sosialt problem (Kleven & Haugen, 2004; UNICEF, 2001). Den foreliggende forskningen både nasjonalt, og internasjonalt, viser tydelig tegn på at ungt morskap kan forutse inngangen til en vanskelig fremtid både for mor og barn. I følge Kleven og Haugen (2004) har tenåringsmødre større sannsynlighet for å ha lav inntekt og være avhengig av offentlige stønader enn andre mødre. UNICEF (2001) viser i sin rapport at barn av unge mødre vil få dårlige økonomiske levekår senere i livet.

Mye av fokuset som har vært rettet mot unge mødre hittil, har konsentrert seg rundt å forebygge tenåringsgraviditet (Myklestad, 2003). Fredriksen, Lyberg og Severinsson (2012) påpeker i sin studie, viktigheten av å støtte unge kvinner både før, under og etter graviditeten.

¹ Rapport (2008) utarbeidet i et samarbeidsprosjekt mellom Kommunen/styringsgruppe og det lokale NAV- kontoret i den gjeldende kommunen denne studien er foretatt. Innsyn til denne rapporten har jeg fått av leder i NAV- i den aktuelle kommunen.

Det bør dermed kreves et større fokus rundt forståelsen av hva som fungerer i å støtte dem som har valgt å etablere seg med barn tidlig i livet. Killén (2000) poengterer at risikoen rundt unge mødre er forbundet med at de mangler gode rollemodeller, selvtillit i foreldrerollen, god sosial funksjon og et støttende nettverk. Dette understreker behovet for tidlig innsats, og forebyggende tiltak overfor disse mødrene.

En del unge mødre er ofte hjemmeværende, og mange har ikke fullført utdannelsen og har liten tilknytning til arbeidslivet. I Meld. St. 46 (2012-2013), 2013) viser dette til at de dermed står i en svært utsatt posisjon for å stå utenfor viktige samfunnsarenaer, som er en betydelig kostnad både for den enkelte og for samfunnet.²

Sosialtjenesteloven (2009) gir Arbeids- og velferdsforvaltningen (NAV) ansvar knyttet til «levekår, sosial og økonomisk trygghet, fremme overgang til arbeid, sosial inkludering og aktiv deltakelse i samfunnet».³ I formålsparagrafen står det tydelig at «loven skal bidra til at utsatte barn og unge og deres familier får et helhetlig og samordnet tjenestetilbud, samt bidra til å forebygge sosiale problemer og bidra til likeverd».⁴

NAV er dermed pålagt en viktig rolle til å følge opp utsatte grupper, som står i risiko for å falle utenfor. I sosialtjenesteloven gis det også føringer til at kommuner «skal gjøre seg kjent med innbyggernes levekår, vie spesiell oppmerksomhet til trekk ved utviklingen, som kan skape eller opprettholde sosiale problemer».⁵ Etter sosialtjenesteloven kan dermed kommuner velge å legge ytterligere tjenester inn i NAV- kontoret, med den hensikt å imøtekomme de behov som finnes i kommunen.

1.1 Problemstilling

Denne oppgaven har sitt fokus rettet mot tilbudet Mødregruppe i regi av et NAV- kontor, i en kommune på Sørlandet. Oppgaven tar sikte i å utforske og belyse beskrivelser fra unge mødre som deltar på Mødregruppen, i forhold til deres opplevelse, erfaringer og utbytte av deltakelsen til tilbudet ved NAV. Utgangspunktet for denne studien er hovedproblemstillingen;

Hvilken betydning har unge mødres deltakelse i Mødregruppe hatt for dem?

² Meld. St. 46 (2012-2013), 2013). *Flere i arbeid*. Arbeidsdepartementet. [2013].

³ Lov om sosialtjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. jf. § 1. (Sosialtjenesteloven). [2009].

⁴ Lov om sosialtjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. jf. § 1. (Sosialtjenesteloven). [2009].

⁵ Lov om sosialtjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. jf. § 12. (Sosialtjenesteloven). [2009].

Denne problemstillingen er utforsket gjennom forskningsspørsmålene;

1. Hvordan opplever deltakerne livet som ung mor i liten kommune på Sørlandet?
2. Hvordan opplever deltakerne Mødregruppen som arena for sosial inkludering?
3. Hvordan opplever deltakerne Mødregruppen som kompetansehevende og en arena for personlig utvikling?
4. Hvilke forventninger og framtidsutsikter har unge mødre som deltar i Mødregruppen i forhold til utdanning og arbeid.

Ryen (2012) advarer mot at en problemstilling ikke skal være for vid, da slike forskningsprosjekter sjeldent kommer i havn. Hun påpeker derimot at en problemstilling heller ikke kan bli for liten, og at målet med problemstillingen er å avgrense til det man ønsker å utforske (Ryen, 2012:76).

Det har imidlertid vært nødvendig i denne studien å ha en åpen problemstilling slik at det har vært rom for å utforske temaer som har vist seg interessante underveis. Utforming og presisering av problemstillingen, har jeg arbeidet med underveis i denne studien. Det har samtidig vært ulike konkrete retninger jeg har arbeidet med gjennomgående. Samtidig har den ovennevnte problemstillingen vært fleksibel til å kunne åpne muligheten for å dekke eventuelle uventede retninger som har oppstått underveis.

I forhold til å operasjonalisere og avgrense hovedproblemstillingen har jeg tatt utgangspunkt i de fire forskningsspørsmålene som er presentert ovenfor. I det første forskningsspørsmålet ønsker jeg å undersøke hvordan deltakerne opplever å være ung mor i en liten kommune på Sørlandet i forhold til å kunne få en innsikt og en økt forståelse av eventuelle utfordringer eller konsekvenser dette har for dem. I det andre forskningsspørsmålet vil jeg undersøke hvordan deltakerne opplever Mødregruppen som en arena for sosial inkludering. Dette med hensikt til å kunne belyse det sosiale utbytte deltakerne opplever at Mødregruppen gir dem. I det tredje forskningsspørsmålet vektlegges hvilken lærings- og utviklingsfunksjon Mødregruppen har for deltakerne. Hvor jeg ønsker å undersøke hvilken betydning den faglige undervisningen, og andre faktorer ved Mødregruppen som bidrar til økt kompetanse. I det fjerde forskningsspørsmålet ønsker jeg å undersøke hvilke fremtidsplaner deltakerne har i forhold til å komme ut i utdanning, arbeid og bli selvstendige. Samtidig hvilke utfordringer som deltakerne beskriver i forhold til dette.

En mer detaljert beskrivelse av Mødregruppen som en arena for sosial inkludering og som kompetansehevende vil presenteres under begrepsbruk i oppgaven (jf. 1.3).

1.2 Avgrensning- presisering

Problemstillingen er begrenset til å omfatte unge mødre som deltar i Mødregruppen i regi av et lokalt NAV-kontor i en kommune på Sørlandet.

Masteroppgaven er ikke en evaluering av tilbudet Mødregruppe ved NAV, likevel viser valg av problemstilling og forskningsspørsmål til å kaste lys over deltakernes erfaringer med Mødregruppen, som kan være et grunnlagsmateriale for mulige forbedringer av tilbudet til de ansvarlige for Mødregruppen.

Opgaven har et deltakerperspektiv, som forutsetter at det er de unge mødrenes vurdering, og personlige opplevelse som kommer frem i denne oppgaven.

1.3 Begrepsbruk i oppgaven

Innledningsvis finner jeg det hensiktsmessig å gjøre rede for noen sentrale begrep jeg bruker i oppgaven.

Mødregruppen som en arena for sosial inkludering

Mødregruppen skal være et knutepunkt for at unge mødre skal kunne treffe andre som er i samme situasjon, og være et sted de kan skape tilhørighet og danne støttende nettverk. Schiefloe (2003:325) påpeker at menneskets tilværelse, livssituasjon, trivsel og livskvalitet er avhengig av å ha sosiale relasjoner og opplevelse av tilhørighet. Sosial inkludering reflekterer dermed en prosess som hindrer isolasjon og ensomhet og fremmer trygghet og tilhørighet. I denne sammenheng belyser begrepet også en prosess som bidrar til en aktiv og meningsfull hverdag i fellesskap med andre.

Mødregruppen som kompetansehevende og arena for personlig utvikling

I denne oppgaven menes kompetanse som kunnskap, ferdigheter og evne. Schiefloe (2002:179) definerer kompetanse som «vår evne til å ta kunnskapen i bruk for å oppnå bestemte målsetninger». Dysthe (2001:77) påpeker at læring og utvikling er to ulike prosesser som ikke kan løsrives, fordi de har innvirkning på hverandre. Personlig utvikling menes dermed ved å kunne tilegne seg ny kunnskap, ferdigheter og evner, vil dette kunne stimulere til utvikling hos individet.

Unge Mødre

Mødregruppen i den utvalgte kommunen er et tilbud til unge kvinner i alderen 16-25 år med barn eller gravide. I avgrensning i forhold til denne oppgaven er det intervjuet jenter i alderen 18-25 år som deltar i Mødregruppen. Det har vært utfordrende å finne en nøyaktig definisjon av hva en ung mor innebærer. I forskning og litteratur brukes begreper som, mødre som er alders- og følelsesmessig umodne, som henviser til unge jenter som blir gravide mens de går på ungdomskolen eller videregående skole (Killén, 2000:91) eller sårbare, utsatte mødre ofte i sammenheng med det å være enslig forsørger. Disse har jeg ikke ansett som passende begreper for å hen vise til deltakerne i Mødregruppen, og med hensyn til å unngå stigmatisering av denne gruppen. Samtidig omhandler mye av både forskning og litteratur om tenåringsmødre. I Norge regnes tenåringsmødre som jenter i alderen 15-19 år, morskap under 14 år er nesten ikke eksisterende i Norge (Lappegård, 2000).

I denne oppgaven nevnes unge mødre, og med dette henviser jeg til unge kvinner som er blitt mødre før de er fylte 25 år. Det vil også presenteres forskning og litteratur som baserer seg rundt tenåringer som får barn (15-19 år). Dette finner jeg relevant da mødre som har deltatt i denne studien enten har fått barn i tenårene eller tidlig tyveårene. Internt på det lokale NAV-kontoret som denne studien baserer seg på anvendes den offentlige terminologien «brukere». I Mødregruppen blir mødre kalt «jentene» eller med deres navn. I oppgaven har jeg valgt å beholde den mer nøytrale termen «unge mødre» men jeg vil også, for å gi rom for språklig variasjon, omtale dem som jentene, mødrene og deltakerne.

Mødregruppe

Mødregruppe/en refereres i denne oppgaven til det gruppebaserte tilbudet ved NAV, i den utvalgte kommunen på Sørlandet. Mødregruppen sammenfatter en forenklet sammensetning av tre grupper som NAV tilbyr til unge mødre og unge gravide. De tre gruppene er gravid, baby, og en åpen mammagruppe. Med henhold til at deltakerne benytter en eller flere av disse gruppene regelmessig og at innholdet er noenlunde likt, har jeg valgt å sammenfatte tilbudet ved NAV under betegnelsen Mødregruppe.

Gruppeledere

Gruppeledere refereres i oppgaven til lederne av Mødregruppen. Det er per i dag to kvinner som er administrativt ansvarlig for Mødregruppen. Jeg bruker også begrepet tjenesteyter når

jeg omtaler lederne. Øvrig hjelpeapparat vil spesifiseres med tilknytning til hvilket tjenesteområdet de arbeider i, som eksempelvis NAV-kontoret, Barnevern, Helsestasjon etc.

Anvendelse av NAV:

Begrepet NAV brukes i denne studien i ulike sammenhenger. I oppgaven vil NAV refereres til Arbeid og velferdsforvaltningen.

Der NAV- kontoret som studien har sitt utgangspunkt i og Mødregruppen tilbys, vil dette presiseres ved betegnelsen det lokale NAV-kontoret i kommunen.

Den utvalgte kommunen som Mødregruppen befinner seg i er en relativt liten kommune på Agderfylkene. Med hensyn til å bevare geografisk opprinnelse, og intervjupersonenes anonymitet refereres det dermed til en kommune på Sørlandet, uten å oppgi geografisk område.

1.4 Bakgrunn for valg av oppgavens tema

Tidlig høsten 2013 ble jeg orientert om at Leder ved NAV- kontoret i kommunen hvor Mødregruppen tilbys, ønsket og forhørte seg om muligheter for at masterstudenter i velferdsstudier kunne skrive om, eller evaluere tilbudet Mødregruppe, som en mulig masteroppgave. NAV-kontoret i den gjeldende kommunen har hatt stor tro på tilbudet, men liten kunnskap om hvilken betydning tilbudet har hatt for de unge mødrene som deltar.

Da jeg i lengre tid har vært interessert i tiltak rettet mot unge voksne innen sosialt arbeid, syntes jeg etter flere internettsøk rundt temaet at det ville bli spennende å kunne fordype meg nærmere i dette arbeidet med unge mødre i regi av et NAV-kontor. Samtidig er dette et viktig tema som det var behov for å få en større forståelse, og kunnskap om. Det finnes en rekke norske studier om mødre-grupper, likevel har jeg ikke funnet noen studier som direkte omhandler NAVs satsning overfor tenåringsmødre eller unge mødre og av den grunn mener jeg min undersøkelse kan være relevant.

Dersom resultater fra studien frembringer ny viten, kan dette muligens bidra til videreutvikling av tiltaket eller inspirere andre til å vurdere oppstart av samme tilbud ved NAV-kontorer i andre kommuner.

1.5 Oppgavens videre oppbygging

I kapittel 1 har jeg redegjort studiens tema og bakgrunn for valg av tema. Det er også blitt redegjort for oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål, avgrensning og begrepsbruk.

I kapittel 2 gis en nærmere presentasjon og beskrivelse av tilbudet Mødregruppe. Videre gis en redegjørelse for bakgrunnen for oppstarten av et slikt tilbud ved det lokale NAV-kontoret i kommunen på Sørlandet.

I kapittel 3 vil det omhandle tidligere forskning som viser til tendenser relatert til unge mødre og konsekvenser av å bli mor i tidlig alder. Det vil også vises til forskningsarbeider og litteratur, som beskriver lignende tilbud av Mødregruppen.

I kapittel 4 vil oppgavens teoretiske rammeverk presenteres. Her vil jeg redegjøre for sentrale teorier, perspektiver og tilnærminger som jeg har valgt å anvende med henblikk til analysen og fortolkning av datamaterialet. Det teoretiske rammeverket for oppgaven er: styrkeperspektivet, empowerment og brukermedvirkning, kontrollperspektiv, stigmatisering, sosial eksklusjon og marginalisering, og til slutt et sosiokulturelt læringsperspektiv.

I kapittel 5 vil oppgavens metodevalg presenteres gjennom kvalitativ forskningsmetode. Valget av individuelle intervjuer for innhenting av datamaterialet i studien, samt videre refleksjoner og erfaringer gjennom forskningsprosessen vil bli utdypet. Avslutningsvis i kapittelet vil jeg redegjøre for bearbeidelsen og analyseprosessen av datamaterialet, samt klargjøre oppgavens gyldighet og pålitelighet.

I kapittel 6 vil det gis en presentasjon av informantene i denne studien. Videre i dette kapittelet vil datamaterialet analyseres og drøftes.

I kapittel 7 vil trådene fra kapittel 6 samles og oppsummeres. Hvor jeg drøfter hovedproblemstillingen i lys av mine funn. Deretter vil jeg komme med forslag til videre forskning. Til sist følger litteraturliste og vedlegg.

Kapittel 2

2.0 Presentasjon av Mødregruppen

I 2011 ble det etablert en Mødregruppe ved et lokalt NAV- kontor i en liten kommune på Sørlandet. Mødregruppen har vokst frem etter et ønske om å finne nye metoder og tilnærminger i arbeid med personer under 25 år i kommunen. Mødregruppen er forankret av det lokale NAV-kontoret, og har en prosjektperiode frem til utgang av 2014. Det samarbeides også tett med enhet for barn og familie i kommunen. Enhet for barn og familie består av barnevernstjenesten, familiesenter, helsestasjon, jordmor, fysioterapeut, habilitering og PP-tjenesten, som primært henviser unge mødre til Mødregruppen og følger eventuelt opp på andre områder. Mødregruppen er et lavterskel- veiledningstilbud med fokus på universelt forebygging. Mødregruppen administreres per i dag av to kvinnelige ansatte ved NAV-kontoret i kommunen med sosionomutdanning og veiledningskompetanse. Mødregruppen holder til i lokalene i NAV-bygget i kommunen.

Jeg vil videre gi en mer konkret beskrivelse av bakgrunnen for etablering av Mødregruppe, målgruppen og målsetninger, og gjøre rede for innholdet i møtene. Informasjonen og fremstillingen av Mødregruppen som presenteres påfølgende er basert på blant annet samtaler med gruppelederne som administrerer tilbudet, søknad sendt til Fylkesmannen og utarbeidet brosjyre om tilbudet av NAV-kontoret i kommunen. Samtidig for å sette bakgrunn for oppstart av Mødregruppe i et helhetlig perspektiv, vil jeg først gi innblikk i noen relevante forhold og tendenser på Sørlandet.

2.1 Bakgrunnen for Mødregruppen – fra utfordringer til muligheter

Sørlandet, som omfatter de to fylkeskommunene Aust- Agder og Vest- Agder har i en lengre tid hatt svake levekår, med små forskjeller i de 30 Agder-kommunene.

Statistisk Sentralbyrå laget frem til 2009, en årlig levekårsindeks som gav oversikt over noen sentrale levekårsproblemer i Norge. Indeksen ble brukt til å sammenlikne norske kommuner i forhold til grad av sosiale problemer, og ble regnet ut med bakgrunn av seks indikatorer; sosialhjelp, dødelighet, uførepensjon, antall på attføring, arbeidsledighet og overgangsstønad (Statistisk Sentralbyrå, 2009). Levekårsindeksen har vist at de fleste kommuner på Sørlandet

har klare levekårsutfordringer, og skårer lavere enn gjennomsnittet på landsbasis (Ellingsen, 2008:4).

I hovedsak er disse utfordringene knyttet til den svake arbeidsmarkedstilknytningen på Sørlandet. Dette relateres spesielt til et uføreproblem blant unge mennesker, og den lave yrkesdeltakelsen blant kvinner (Ellingsen, 2008:5; Hauge, Wærdahl, Wallevik, Pinheiro, Bakke & Zyzak, 2013:19). I tillegg til svake levekår på Sørlandet, har de fleste kommunene også i en årrekke skåret lavt når det angår likestilling. Den tidligere likestillingsindeksen til Statistisk Sentralbyrå og den nye revisjonen av indeks for kjønnslikestilling viser gjennomgående at Sørlandet ligger på etterskudd når det gjelder likestilling enn resten av landet (Ellingsen, 2008; Ellingsen, 2010). Det at mange sørlandske kommuner skårer dårlig når det angår likestilling knyttes blant annet til lav barnehagedekning, få kvinner i arbeidsstyrken og store inntektsforskjeller mellom menn og kvinner (Ellingsen, 2010; Magnussen, Repstad & Urstad, 2012). Dette sees tilsvarende i sammenheng med at flere sørlandske kvinner jobber mer deltid, og velger å være hjemme med barn lengre enn i resten av landet (Ellingsen, 2010).

Agderforskning har i flere år forsket på ulike temaer knyttet til de spesielle levekår og likestillingsutfordringene på Sørlandet (Ellingsen, 2008; Ellingsen, Jeppesen, Røed & Jentoft, 2009a; Ellingsen, Meling & Nilsen, 2009b; Hauge et al, 2013; Olsen, Jentoft & Jensen, 2009; Olsen & Jentoft 2010; Magnussen, Mydland & Kvåle, 2005; Skaar, Halvorsen, Andersen, 1996; Skarpenes & Nilsen, 2011). Forskningen har i hovedsak dreid seg om å studere forekomsten og mulige årsaker til levekårssituasjonen på Sørlandet, men også samspillet mellom levekår og likestilling (Hauge et al, 2013:4). Den foreliggende forskningen har blant annet avdekket en rekke forhold og årsakssammenhenger som kan sees i lys av de spesielle holdningene og verdiene som finnes på Sørlandet. Ellingsen og Lilleaas (2010:11) beskriver de særegne «Sørlandsverdiene» og forestillingen om «Det gode liv» på Sørlandet som omhandler et harmonisk familieliv, omsorg for barn, mer tradisjonelle kjønnsroller og et rolig liv uten stress. Flere forskningsprosjekter fra Agderforskning har avdekket at levekårssituasjonen på Sørlandet er en følge av samspill mellom samfunnsmessige strukturer og en kultur med dype røtter, som går i arv (Hauge et al, 2013:4).

Når det angår uføreproblematikken blant unge på Sørlandet og det faktum at stadig flere ungdommer havner i en marginalisert situasjon viser dette å være knyttet til holdninger og praksiser som nedarves i generasjoner, som eksempelvis høy aksept for «trygding» (Ellingsen et al, 2009a; Hauge, et al, 2013; Olsen et al, 2009). Flere forskningsprosjekter på Sørlandet

viser også en tilknytning når det angår kvinners lave yrkesdeltakelse, hvor dette sees i sammenheng med sosial og kulturell påvirkning. Magnussen et al (2005) som har utforsket sørlandske mødres valg og vurderinger i forhold til arbeid ute og hjemme, viser at Sørlandet er preget av sterke normer om at «gode mødre» forbindes med å være mest mulig hjemme med barna, og at kvinner som praktiserer dette gis en relativt høy status for å velge familien fremfor arbeid. Olsen et al (2009) har i sin rapport utforsket uføreproblematikken blant unge i Agder opp mot tre andre fylker, hvor det fremkommer at den svake yrkesdeltakelsen blant kvinner (flere hjemmeværende og flere som arbeider deltid) sender signaler til yngre kvinner om at det er legitimt å være hjemmeværende og at det er «greit at kvinner ikke er så ambisiøse» (Olsen et al, 2009:74).

Flere av forskningsrapportene som er foretatt på Sørlandet, viser også til at det finnes mange unge mødre på Sørlandet (Ellingsen et al, 2009b; Nilsen, 2010; Olsen et al, 2009; Olsen & Jentoft, 2010). I Ellingsen et al (2009b) antas det at kvinner på Sørlandet som velger å få barn tidlig kan sees i lys av de særegne holdningene og verdiene på Sørlandet. I rapportene til Nilsen (2010) og til Olsen et al (2009) påpekes det også at unge mødre står i en svært utsatt posisjon for marginalisering, da det kan være vanskelig å komme i gang igjen eller fullføre utdanning og eventuelt etablere seg på arbeidsmarkedet.

I kommunen på Sørlandet som Mødregruppen befinner seg, har i lengre tid hatt levekårsutfordringer, og kan plasseres inn i de lignede forholdene og tendensene som vist til ovenfor. I 2008 ble det foretatt en kartlegging av levekår og ulike tiltak med hovedfokus på unge mennesker mellom 15- 25 år.⁶ Rapporten hadde formål i å kunne avdekke levekårssituasjonen for bestemte grupper i kommunen, ulike årsaker og eventuelle forslag til hvordan situasjonen for unge kunne forbedres.

I Norge følger flertallet av ungdom og unge voksne et livsløp hvor de fullfører utdanning, etablerer seg på arbeidsmarkedet og deretter opplever objektivt sett gode levekår i løpet av tiden som ungdom og voksen (Norman, 2007:7). Tilsvarende finnes det stadig en større andel unge som finner overgangen til voksenlivet vanskeligere enn andre, for noen kan dette resultere i at de faller *utenfor* (Hammer & Hyggen, 2013). Begreper som *utenforskap*, *unge utsatte*, *unge utenfor* eller *marginaliserte unge* har begynt å feste seg i offentlig språkbruk, for å referere til unge mennesker som hverken er i utdanning, arbeid eller under opplæring og

⁶ Rapport (2008) utarbeidet i et samarbeidsprosjekt mellom Kommunen/styringsgruppe og det lokale NAV-kontoret i den gjeldende kommunen denne studien er foretatt. Innsyn til denne rapporten har jeg fått av leder i NAV- i den aktuelle kommunen.

dermed utsatt for å havne varig utenfor. I kartleggingsrapporten i kommunen (2008) kom det blant annet frem at det var en høy forekomst av unge utenfor.⁷ Det fremkom også at de unge som faller utenfor er en heterogen gruppe, men unge mennesker med sammensatte problemstillinger. Dette knyttes til komplekse forhold som rus, psykiatri og lærevansker. I kartleggingsrapporten (2008) viste det seg også at kommunen har en høy andel unge som mottar ulike sosiale ytelser fra det offentlige og har mange unge mødre og enslige forsørgere. I tillegg viser rapporten (2008) at kommunen bar preg av kulturelle holdninger, hvor dette beskrives i sammenheng av høy trygdekultur og liten kultur for høyere utdanning, som ser ut til å reproduseres fra en generasjon til den neste.

Levekårsutfordringene og de forhold som er beskrevet ovenfor med bakgrunn i rapporten (2008) er noe kommunen ønsker å ta på alvor. Det har dermed vært et felles innsatsområde i kommunen for å bedre levekårene for unge i aldersgruppen 15- 25 år, hvor strategien har vært en helhetlig satsning for å skape endring innen denne gruppen.

Det er derfor i de siste årene blitt iverksatt en rekke målrettede tiltak og tilbud for å forhindre at unge faller utenfor, blir gjengangere i systemet eller blir stående varig utenfor viktige samfunnsarenaer. I kartleggingsrapporten (2008) ble det understreket at unge mødre er en gruppe i kommunen som bør prioriteres, hvor det ble gitt forslag til å iverksette samordnede tiltak, og oppfølging for å kunne nå denne gruppen. Dette ble særlig oppfordret til å være et tiltak eller tilbud som både kan profittere mor og barnet.⁸

Den høye forekomsten av unge mødre og enslige forsørgere i kommunen har i lengre tid også skapt en generell bekymring fra ulike hold i hjelpeapparatet. Dette har vært ansett som en vanskelig gruppe å fange opp, da de fleste er hjemmeværende av legitim grunn. Det lokale NAV-kontoret i kommunen erfarer stadig at flere av disse mødrene blir avhengige av offentlige ytelser etter at barnet er fylt ett år og permisjonstiden er omme. Det er dermed opprettet tilbud om Mødregruppe i regi av det lokale NAV-kontoret i kommunen, med formål i å kunne nå denne gruppen.

⁷ Rapport (2008) utarbeidet i et samarbeidsprosjekt mellom Kommunen/styringsgruppe og det lokale NAV-kontoret i den gjeldende kommunen denne studien er foretatt. Innsyn til denne rapporten har jeg fått av leder i NAV- i den aktuelle kommunen.

⁸ Rapport (2008) utarbeidet i et samarbeidsprosjekt mellom Kommunen/styringsgruppe og det lokale NAV-kontoret i den gjeldende kommunen denne studien er foretatt. Innsyn til denne rapporten har jeg fått av leder i NAV- i den aktuelle kommunen.

2.2 Målgruppe

Mødregruppen er et tilbud med frivillig deltakelse, og retter mot seg alle unge mødre og gravide under 25 år i kommunen som ønsker å treffe andre mødre i lik situasjon.

Gjennomgående kjennetegn ved mødrene som henvendes eller henvender seg til

Mødregruppen har utfordringer knyttet til livssituasjonen. Dette dreier seg i hovedsak om avbrutt utdanning, ingen eller liten yrkeserfaring, psykososiale vansker, rusmiddelutfordringer, eller mottar andre tiltak eller økonomisk støtte fra det offentlige hjelpeapparatet i kommunen⁹. I løpet av de drøye to årene Mødregruppen har eksistert har om lag 40 unge mødre vært i kontakt med tilbudet og omkring halvparten av disse har regelmessige benyttet tilbudet over en lengre periode.

2.3 Målsetting i Mødregruppen

Mødregruppen har i utgangspunktet ikke noe spesiell teoretisk forankring. Gruppelederne har fra oppstart av tilbudet arbeidet etter behovet som befinner seg i gruppen.

Mødregruppen har til formål i å styrke den enkeltes selvfølelse, motivere for utdanning og arbeid, bevisstgjøre den enkelte som rollemodell for egne barn, hvor målsetningen på lengre sikt er at mødrene skal bli rustet til å bli selvforsørget og selvstendiggjort og at dette på enda lengre sikt kan være med å hjelpe barna mot en trygg fremtid og redusere risikoen for negative generasjonsoverføringer¹⁰. Videre ønsker Mødregruppen å kunne styrke relasjonen mellom mor og barn. De prøver å fungere som en arena for at mødre i samme situasjon kan treffes, få nye venner og utvikle positive sosiale nettverk. Samtidig ønsker de å bidra til at mødrene erkjenner sine sterke sider for å få til det de drømmer om. Mødregruppen skal motivere og bistå mødrene i deres hverdagsliv, og i kontakt med offentlig tjenesteapparat.¹¹ Gruppelederne har et overordnet fokus i å bekrefte og anerkjenne det mødrene mestrer i hverdagen, og kunne gi konstruktiv kritikk¹². I brosjyren som deles ut til aktuelle deltakere, har budskapet: *Har du en drøm? La drømmen bli virkelighet.*

Under presenteres de målsetninger og formål ved Mødregruppen som beskrives i denne brosjyren:

⁹ Samtale med gruppelederne av Mødregruppe ved NAV i kommunen.

¹⁰ Søknad NAV/Mødregruppen sendte til Fylkesmannen for støtte om tilskudd. 2011

¹¹ Beskrivelse av tilbudet Mødregruppe- utdelt brosjyre til unge mødre i kommunen.

¹² Samtale med gruppelederne av Mødregruppen ved NAV i kommunen.

Målsetninger og formål: Mødregruppe for unge mødre og unge gravide.¹³

- Et sted å møtes
- Være sammen med andre småbarnsmødre
- Spise sammen
- Få nye venner
- Ulike aktiviteter
- Noen å snakke med- enten alene eller i gruppe
- Hjelp og støtte i kontakt med offentlig hjelpeapparat.
- Bidra til at du bruker dine sterke sider for å få til det du drømmer om for deg og ditt barn
- Å være en støtte og hjelp i din hverdag
- Bistå i veien mot utdanning og arbeid¹⁴

2.4 Innholdet i møtene

Hvert gruppemøte innehar et faglig fokus, med gjennomgang av relevante temaer, undervisning, foredrag og ulike aktiviteter. Dagsordenen er preget av å sikre en viss læringseffekt, og for å ivareta behovet for sosialt samvær mellom mødrene og deres barn. Mødregruppen innehar en form for struktur for hvert møte, samtidig kan denne strukturen betegnes som lite styrende, da temaer blir både tatt opp uformelt og formelt i gruppen.

I tillegg til at Mødregruppen gir faglig oppfølging, tilbys det også felles lunsj og det finnes også rom for samtale og åpne diskusjoner utenfor det faglige opplegget som mødrene selv ønsker å snakke om. Det er også mulighet for å kunne samtale med gruppelederne alene hvis mødrene ønsker det. Mødregruppen skal både være et sted hvor mødrene kan være sosiale med likesinnede, fungere kompetansehevende, og være en tilgjengelig kilde for at gruppelederne skal kunne bistå mødrene med det de kunne trenge hjelp til.

Det er fortrinnsvis gruppelederne som står for det faglige innholdet i gruppen og står for forelesningene og undervisningen. I tillegg kommer også relevant helse- og fagpersonell inn på besøk for å fortelle om ulike temaer. Dette er enten interne foredragsholdere fra det lokale NAV-kontoret i den aktuelle kommunen eller eksterne foredragsholdere.

¹³ Beskrivelse av tilbudet Mødregruppe- utdelt brosjyre til unge mødre i kommunen.

¹⁴ Samtale med gruppelederne av Mødregruppen ved NAV i kommunen.

I tabell 1 vil en skjematisk fremstilling av noen av de temaer som Mødregruppen tidligere har vært igjennom og andre momenter som beskriver innholdet i gruppemøtene.¹⁵

Tabell 1: Mødregruppen innhold

Temaer	Praktisk hjelp/Annet:
Kurs i depresjonsmestring	Opplysning om juridiske rettigheter-søknadshjelp (foreldpenger, overgangsstønad, kontantstøtte, bostøtte osv.)
Babymassasje	Søknad til barnehage
ADHD	Utdanning, Arbeids motiverende samtaler
Sexolog	Påminnelse av avtaler
Hasjbruk og hvordan rusrelatert adferd påvirker barn	<u>Aktiviteter:</u> Høytidsfeiringer, babyavtrykk, <u>Diverse utflukter:</u> Turer til lekeland, Dyrepark etc.
COS (Circle of Security, trygghetssirkel) relatert undervisning og videobruk	Gruppeledere er med på møter i ulike sammenhenger; NAV, Barnevern, Familiesenter etc.
Kosthold	Hjelp til å fylle ut skjemaer/ skjematolkning
Personlig økonomi	Felles lunsj
Førstehjelpskurs	

Kapittel 3

3.0 Unge mødre og tidligere forskning på området

I følge Lappegård (2007:59) har unge kvinner større muligheter til å kunne prioritere sine livsprosjekter, utdanning og karriere i forhold til tidligere generasjoner. Dette kan sees i

¹⁵ Samtale med gruppelederne av Mødregruppe ved NAV i kommunen.

sammenheng med at kvinners livsløp har endret seg betydelig. Tidligere var kvinners motivasjon til å forlate barndomshjemmet knyttet til å inngå tidlige ekteskap og familieetablering. I dag er kvinners motivasjon i større grad preget av utdanning, og arbeidsmuligheter og den uavhengigheten det medfølger (Lappegård, 2007:59).

Dagens kvinner er dermed mindre tradisjonelle i sine livsløp med henblikk til at stadig flere velger å la seg styre av samfunnets interesser og krav. Dette kan knyttes til at samfunnet i dag i større grad er preget av individualistiske holdninger, hvor kvinners økte muligheter medfører et forventningspress til å prioritere egen livsutfoldelse og verdsette selvrealisering (Lappegård, 2000:2).

Nielsen og Rudberg (2006) har studert kvinneliv i tre generasjoner gjennom kvalitative intervjuer, hvor de beskriver dagens unge kvinner som ekstremt realitetsorienterte og føler en forpliktelse og et press til å virkeliggjøre det moderne idealet om selvrealisering og dermed venter med barn (Nielsen & Rudberg, 2006, i NOU 2008:6, 2008, s. 127). Waldenström (2008) har i sin bok *Vänta med barn?: det är kris i befruktningsfrågan!* tatt opp diskusjonen om hvorfor kvinner venter med å få barn. Waldenström (2008) mener at kvinner i dag er opptatt av å kunne teste ut relasjoner og parforhold i håp om å finne den rette. Majoriteten av unge kvinner har også et sterkt ønske om å kunne opparbeide seg en god økonomi, og en trygghet på arbeidsmarkedet. Lignede skal muligheten til å utforske, oppleve verden og kunne nå sine ønskemål realiseres før eventuelt ansvaret om å ta vare på barn kommer inn i bilde (Waldenström, 2008:21).

Det at stadig flere kvinner velger å utsette familieetablering har også vakt bekymring når det gjelder fruktbarheten i Norge. Selv om den norske fruktbarheten er høy i europeisk målestokk, har det vært betydelige endringer når det gjelder fruktbarhetsmønsteret når det angår tidspunkt for første fødsel og antall barn som fødes (Ellingsen, 2007; Lappegård, 2007).

Den høye fruktbarheten i Norge må sees i samspill med en bevisst familie- og likestillingspolitikk som signaliserer at omsorg for barn i kombinasjon av deltakelse i arbeidslivet lar seg gjøres (Lappegård, 2001). Dette kan også sees i sammenheng med at stadig flere unge kvinner utsetter familieetablering, for å kunne utfolde seg på andre samfunnsarenaer først.

I Norge skal ikke familieetablering medføre et vesentlig inntektstap for yrkesaktive kvinner, likevel sees dagens økonomiske ytelser ved barnefødsel å gi føringer om at barn bør utsettes til mor har fullført utdanning og etablert seg i arbeidslivet (Naper, 2010:68).

Siden slutten av 1980- tallet har en rekke likestillings- og familiepolitiske tiltak hatt en kraftig tilvekst, som utvidet foreldrepermisjon, fedrekvote, samt et mål om full barnehagedekning (Lappegård, 2001:60). Tilsvarende har alle i Norge som får barn rett til økonomiske ytelser fra NAV, i form av foreldrepenger, men som kun gis etter krav om at man har vært yrkesaktiv og har hatt pensjongivende inntekt minst seks av de ti siste månedene før stønadsperioden begynner (NAV, 2014). Hvis det ikke er opparbeidet rettigheter til foreldrepenger, gis dermed en engangsstønad. Naper (2010) viser i sin studie at en av fem kvinner i Norge som fikk barn i 2009 mottok engangsstønad. Dette var i hovedsak unge mødre eller unge enslige mødre under 25 år. Naper (2010:68) hevder at utforming av regelverket av økonomiske ytelser har hatt et for smalt omfordelingshensyn og et større fokus til å legge forholdene til rette, slik at kvinner kan opprettholde inntekt og et rotfeste innen arbeidsmarkedet etter man har fått barn.

Lappegård (2001:60) stiller også spørsmål i sin artikkel, om det egentlig er slik at kvinner utsetter familieetablering lengre enn de ønsker, da dagens ordninger og ytelser ved fødsel sees lite forenlig med unge kvinner som fremdeles er under utdanning. Dette er også noe som har vært et aktuelt diskusjonstema fra ulikt politisk hold de siste årene. I 2009 understreket tidligere statsminister Kåre Willoch i et debattinnlegg i Aftenposten at familiepolitikken i Norge ikke er forenlig med at «folk skal kunne få barn når de vil ha barn», hvor han hevdet at dagens ordninger og ytelser er diskriminerende overfor den minoriteten av kvinner som velger å få barn tidligere enn sine medsøstre (Willoch, 2009). Nåværende KrF-leder Knut Hareide utalte også overfor NRK (2013) at kvinner i Norge «bør få barn tidligere, og bør føde flere barn enn de gjør i dag», hvor det i norsk familiepolitikk må tilrettelegges for at det er mer hensiktsmessig å få barn i tidlig alder (Sandvik & Veum, 2013).

Konstali (2009) mener at det å tre inn i foreldrerollen tidlig i livet ikke må tolkes dit hen at morskap er et offer, da det kan fremstilles slik i forhold til at unge kvinner ikke skal forsømme selvutviklingsprosjektet. Konstali (2009:83) fremhever at ungt morskap innebærer et større ansvar, men kan også være en større berikelse i livet, og at de kvinner som velger å få barn tidlig kun realiserer seg på en alternativ måte. Lappegård (2007) henviser i sin artikkel til den tidligere svenske statsministeren Tage Erlander som har uttalt: «At politikernes oppgave er å bygge et dansegulv som folket kan danse på, slik at hver enkelt kan danse sitt liv som de vil» (Lappegård, 2007:67). Videre mener Lappegård (2007:67) at en ikke skal stille seg kritisk til at dette «gulvet» ikke er bygd for alle som ønsker barn, hvor dette kan sees i sammenheng med at dagens velferdsordninger ved fødsel i Norge er svært generøse, men at det man i større

grad kan stille seg kritisk til er om dette «dansegulvet er like polert for alle grupper» (Lappegård, 2007:67).

3.1 Unge mødre tildeles dårlige odds, men også barna

Arthur Campbell (1968) var tidlig ute med å fremheve de negative konsekvensene av ungt morskap;

«The girl who has an illegitimate child at the age of 16 suddenly has 90 percent of her life's script written for her. She will probably drop out of school; even if someone else in her family helps to take care of the baby, she will probably not be able to find a steady job that pays enough to provide for herself and her child; she may feel impelled to marry someone she might not otherwise have chosen. Her life choices are few, and most of them are bad»

(Arthur Campbell, 1968:238, i Furstenberg, Brooks- Grunn & Morgan; 1987:6).

Denne uttalelsen fra Campbell (1968) må rettere forstås som en hypotese, ettersom det den gang forelå lite tilgjengelig forskning og konkrete bevis til å understøtte hans teorier (Furstenberg et al, 1987:6). Tilsvarende har Campbell (1968) sitt bidrag hatt en katalyserende effekt og medført økende forskningsinteresse når det gjelder hvilke konsekvenser ungt morskap kan medbringe.

UNICEF (2001) understreker i sin rapport *A league Table of Teenage Births In Rich Nations* at ungt morskap fremdeles blir ansett som et komplekst og seriøst problem. Dette sees i sammenheng med at det assosieres med en rekke ugunstige utfall, både når det angår mor, barnet og for samfunnet generelt (UNICEF, 2001:5). Den foreliggende forskningen, både internasjonalt og nasjonalt viser gjennomgående at ungt morskap kan forutse inngangen til en vanskelig fremtid. Hvor ungt morskap forbindes med en rekke fysiske, psykiske, sosiale og økonomiske ulemper (Christoffersen, 2003; Furstenberg et al.1987; Hayes, 1987; Kleven & Haugen, 2004; UNICEF, 2001).

Allerede i svangerskapet til unge kvinner, viser en rekke studier at de er utsatt for alvorlige helsekonsekvenser, sammenliknet med eldre kvinner. Dette er i hovedsak risikofaktorer som prematur fødsel, lav fødselsvekt, anemi og misdannelser (Botting, Rosato & Wood, 1998; Grady & Bloom, 2004; Irvine, Bradley, Cupples & Boohan, 1997). Tilsvarende viser foreliggende forskning at unge kvinner tar mindre hensyn til å gjøre de nødvendige

livsstilsendringene under svangerskapet, som eksempelvis røyking (Christoffersen, 2003). Fredriksen et al. (2012:325) påpeker at blant norske kvinner, er det mange unge gravide som røyker under svangerskapet, som ikke tar folat (forebygge nevrالرørdefekter) og som ammer mindre, enn eldre gravide. Unge mødre er også mer utsatt for fødselsdepresjon enn andre mødre (Figueiredo, Pacheco & Costa, 2007).

Ungt morskap er i høy grad også knyttet til en rekke negative sosioøkonomiske forhold. Unge mødre har ofte dårlige boforhold, større risiko for lav inntekt og fattigdom (Kleven & Haugen, 2004; UNICEF, 2001). I tillegg er unge mødre assosiert med lite eller ingen utdanning og de har mindre sannsynlighet for å fullføre utdanningen (Botting et al, 1998; Christoffersen, 2003). Dette medfører også at unge mødre ofte blir arbeidsledige, får dårlige betalte jobber, eller blir avhengige av offentlige stønader (Grady & Bloom, 2004; Christoffersen, 2003; Kleven & Haugen, 2004; UNICEF, 2001).

Unge mødre lever som regel i ustabile forhold, og har høyere risiko for familieavbrudd uavhengig av å være i et ekteskap eller ikke (Christoffersen, 2003; Furstenberg & Brooks-Gunn, 1985, i Hayes, 1987:128). Gray og Ramsey (1986) belyser også at hvis unge mødre har dårlig økonomisk bakgrunn, begrenset sosial tilknytning, dårlig selvtilit eller få rollemodeller, øker risikoen betydelig for en ugunstig fremtid for mor og barn (Gray & Ramsey, 1986, i Killén, 2000:91). Grady og Bloom (2004) påpeker også at unge mødre ofte opplever negativt sosialt press og sosial isolasjon fra venner.

Killén (2000:91) beskriver unge mødre som aldersmessig og følelsesmessig umodne, hvor hun påpeker at for mange som blir unge mødre kommer ansvaret det innebærer overraskende. Unge mødre skal gjerne være unge i den forstand at de kanskje har «pressende behov» til å gjøre de samme tingene som sine jevnaldrende venninner, noe som kan stå i veien for utvikling av «gode nok» foreldrefunksjoner og tilknytning til barnet (Killén, 2000:91).

Den foreliggende forskningen viser også betydelige tegn på at problemene forplanter seg til barna (Kleven & Haugen, 2004; UNICEF, 2001). Barn av unge mødre får ofte en mer ubeleilig posisjon i livet enn mange andre barn. De er svært utsatt for mishandling og omsorgssvikt (Dixon, Hamilton- Giachritsis & Browne, 2005:65). UNICEF (2001) beskriver i sin rapport at barn av unge mødre mest sannsynlig vil «vokse opp i fattigdom, vokse opp uten en far, vil få dårlige skoleprestasjoner, bli rusmisbrukere eller alkoholikere og involverte i kriminalitet seinere i livet» (UNICEF, 2001:3).

Fattigdom og behov for offentlige tjenester, i form av økonomisk sosialhjelp viser seg å gå i arv. Samtidig får foreldre som mottar sosialhjelp oftere hjelp fra barnevern enn andre foreldre (Herud & Naper, 2012). En rekke studier viser også at barn av unge mødre, særlig døtre, har større sannsynlighet for å bli unge foreldre (Card, 1989, i Christoffersen 2003:7; Hayes, 1987:138). Dette sees i sammenheng med at ungt morskap ofte er en del av et familiemønster som går i arv (Monstad, Propper & Salvanes, 2011; Wahn, 2007). Slik blir ofte ungt morskap beskrevet som en ond sirkel, da problematikken overføres og repeteres i neste generasjon.

3.2 Et annerledes syn på unge mødre

Det er vanskelig å argumentere imot den foreliggende forskningen som viser tydelig at unge mødre, men også barna deres har et vanskelig utgangspunkt og begrensede muligheter. Tilsvarende er det fremdeles uklart om risikoen er tilstrekkelig til å kunne rettferdiggjøre den stereotypen av unge mødre som ofte blir belyst gjennom samfunnsvitenskapelig forskning (Hoffman, 1998; McDermott & Graham, 2005; Seamark & Lings, 2004).

Innledningsvis i rapporten til UNICEF (2001:3) uttrykkes det spørsmål til hvorfor ungt morskap egentlig skaper så stor bekymring, da antall tenåringsfødsler er avtagende i store deler i den vestlige verden. Samtidig er det også rent fysiologisk en fordel for kvinner å føde ved 18- 19 års alderen, enn rundt trettiårene, «som anses en økende populær alder ved førstegangsfødsler i den vestlige verden» (UNICEF, 2001:3).

Det har i de siste årene også vært en pågående debatt om risikoene og ulempene som forbindes med ungt morskap, egentlig har sitt opphav fra underliggende bakgrunnsfaktorer, istedenfor at det er selve det unge morskapet som forverrer situasjonen (Berthoud & Robson, 2001; Hills et al, 2004; Hoffman, 1998). Hoffman (1998:236) hevder i sin artikkel at det egentlig ikke er noe som heter «effekten av» ungt morskap, videre presiseres det at tenåringsmødre og unge mødre er individer, hvor det naturligvis vil finnes variasjoner i deres omstendigheter, atferd og velvære. McDermott og Graham (2005:76) belyser at de positive tilfellene sjeldent får komme frem i forskningen, hvor faktisk de fleste unge mødre gjør det beste ut av de ressursene de har, til å kunne skape lykkelige og meningsfulle liv for seg selv og barnet.

Furstenberg (1991) belyser også at unge mødre kun har et mer utfordrende utgangspunkt enn deres medsøstre, hvor forskningen i for liten grad betrakter mulige individuelle faktorer. Hoffman (1998) mener at unge mødre kan bære med seg ulemper allerede før hun får barn.

Hvor dette bidrar til å gjøre hennes situasjon mer utfordrende, hvor eksempelvis foreldrenes inntekt og utdanningsnivå vil påvirke den unge moren sin sosioøkonomiske status senere i livet. Hoffman (1998:236) belyser også et vesentlig moment i sin artikkel, hvor han påpeker at om man rett kunne endre en kvinnes alder ved første fødsel, ville det kanskje ikke hatt noe utslag for hennes situasjon seinere i livet, da underliggende faktorer alltid må betraktes.

Seamark og Lings (2004) har igjennom kvalitative intervjuer med kvinner som hadde fått barn i tenårene, undersøkt positive erfaringer ved morskapet. De finner sammenhengende at mødre ikke legger skjul på at det å bli ung mor hadde bydd på utfordringer og medført store endringer i deres liv. Tilsvarende viser studien at mødre mente at den motstanden de hadde erfart ikke gjorde at de angret på at de hadde blitt unge mødre, snarere at barnet hadde vært et privilegium (Seamark & Lings, 2004). Studien til Seamark og Lings (2004) viser også at morskapet hadde hatt en positiv påvirkning på kvinnenens liv, og rettere vært et vendepunkt til modning og motivasjon til å skape en karriere (Seamark & Lings, 2004:817). Wahn (2007) finner også i sin studie at morskapet kan være en positiv erfaring og medvirke til ønske om en bedre fremtid.

3.3 Tidligere studier om mødre-grupper som forebyggende tiltak

Det iverksettes stadig flere tiltak og tilbud her i Norge rettet mot foreldre, både av offentlig og privat regi. Særsilt har utvikling av gruppetilbud for mødre alene eller sammen med barna blitt aktuelle tilbud i en rekke kommuner (Bunkholdt & Sandbæk, 1998:166). Tilbudene er mangefasettert når det gjelder målgruppe, de administrative og de faglige forankringsformene (Christiansen, 1996:128).

Grupper for mødre og mødre med barn er iverksatt både i tilknytning til sosialkontor og økonomisk sosialhjelp, til helsestasjoner, til barnehager og til barnevernet (Christiansen, 1996:128). Bakgrunnen for oppstart av ulike mødre rettede tiltak kan knyttes til et samfunnsperspektiv, dels av økende bekymring rettet noen av dagens utviklingstrekk, og dels av de nye mulighetsfeltene utviklingen forårsaker (Bunkholdt & Sandbæk, 1998). Et viktig satsningsområde innen familie- og oppvekst politikken her til lands er blant annet forebyggende tiltak for å redusere fattigdom, vold og overgrep, omsorgssvikt og sosial eksklusjon.

Tiltakene kan være av både universal (*primær*), selektiv (*sekundær*) og indikert (*tertiær*) forebyggingsnivå (Daro, 1999, i Killén, 2000:20). Universal forebygging sikter seg inn mot

hele befolkningen, med helsefremmende tiltak og tilbud. Selektiv forebygging henvender seg mot grupper med spesielle behov, hvor det handler om å identifisere risikofaktorer tidlig og hindre negativ utvikling videre. En indikert forebygging henvender seg individer hvor risiko allerede er identifisert og sikter på å redusere og hindre konsekvensene av dette (Killén, 2000:20-24).

Tilbud og tiltak om foreldreveiledning har også stått lenge på dagsordenen i Norge. En rekke kunnskaps- og evidensbaserte veiledningsprogram med hovedsakelig røtter fra USA har i større grad blitt iverksatt i Norge. Foreldreveiledning i denne sammenheng er langt fra noe entydig. De kan iverksettes på ulike måter, med bruk av ulike fremgangsmetoder og tiltak. Disse foreldreveiledningsprogrammene er generelt av forebyggende og helsefremmende karakter og krever sertifisering for å utøve. Foreldreveiledningsprogrammene kan være av både universal, selektiv og indikert karakter. Programmene har hovedsakelig fokus på å styrke samspillet mellom foreldre og barn, samt styrke foreldrekompetanse og danne gode oppvekstvilkår for barn. Aktuelle foreldreveiledningsprogrammer som er tilpasset norske forhold er; *International Child Development Programme (ICDP)*, *Marte Meo* (Tidligere kalt Orion- Metoden) *Circle of Security (COS)* som er best kjent her i landet. Andre relevante er *Parent Management Training- Oregon (PMTO)* og *De utrolige årene* (Webster Stratton). (NOU, 2012:5, 2012, s. 63-64).¹⁶

Under har jeg valgt å presentere noen tidligere nordiske studier som viser og beskriver ulike mødre-grupper.

Odberg og Walbom (1989) beskriver og evaluerer i sin rapport *Et sted å møtes: Et gruppetilbud for kvinner*, et tiltak som ble iverksatt i Halden i 1984. Tiltaket var rettet gravide kvinner og *umodne* mødre med psykososial bakgrunn og med mangelfulle identifikasjonsmodeller i oppveksten. Bakgrunnen for oppstart av mødre- grupper i kommunen, var at det ble brukt mye tid og ressurser på individuelt arbeid mot *umodne* mødre, som viste liten endring i kvinnenens situasjon. Mødre- gruppene ble organisert som et omsorgs- og aktivitetstilbud for kvinner og barna deres. Lederne av gruppene var kvinner uten profesjonell helse- og sosialfaglig bakgrunn, som skulle fungere som «mødre» eller trygge omsorgspersoner for deltakerne (Odberg & Walbom, 1989:37). Formålet med gruppene var å kunne tilføre kvinnene ny læring gjennom identifikasjon i en atmosfære av trygghet og omsorg. I rapporten til Odberg og Walbom (1989) understreker de at deltakelsen i mødre-

¹⁶ NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet

gruppene belyste betydelig vekst og positiv endring hos kvinnene. Konklusjonen viser blant annet at kvinner som hadde deltatt mer enn 2 år, hadde brutt en isolert tilværelse, bedret sine praktiske ferdigheter og økt sin sosiale kompetanse (Odberg & Walbom, 1989:79-80).

Odberg (1997) gjennomførte en etterundersøkelse av *Et sted å møtes: Et gruppetilbud for kvinner* (Odberg & Walbom, 1989), i sin hovedoppgave. Dette var en brukerundersøkelse med til sammen åtte kvinner som hadde deltatt på to ulike grupper i perioden 1984- 1989.

Kvinnene var i 30 årsalderen, men de fleste av disse hadde blitt mødre i 17-18 års alderen.

Odberg (1997) viser i sin hovedoppgave at mødrene hadde fått en forbedret livskvalitet etter deltakelsen i mødre- gruppene og at ferdigheter og kompetanse som ble utviklet i løpet av deltakelsen ble holdt ved like og er videreutviklet (Odberg, 1997:2). I undersøkelsen avdekket Odberg (1997) at mødrene beskrev forbedret fungering både praktisk og sosialt, og at dette var noe de selv mente var et resultat av deltakelse i mødre-gruppen. I tillegg vektla mødrene spesielt den anerkjennelsen de hadde fått fra gruppelederne, og et miljø der de kunne dele erfaringer og gi hverandre sosial støtte. Odberg (1997) beskriver også med bakgrunn i undersøkelsen at selvfølelsen til deltakerne var spesielt forbedret og at for de kvinnene som var i arbeid, hadde deltakelsen en klar bedring i opplevd psykisk helse. Odberg (1997) reflekterer at slike tilbud til mødre er av samfunnsøkonomisk gevinst.

Brostrøm (1995) har skrevet et omfattende temahefte om ulike mødregrupper. Brostrøm (1995) gjennomgår erfaringer fra ulike modeller for utviklingsarbeid overfor mødre som ble benyttet i til sammen 19 kommuner i Norge i perioden 1992- 1993. Disse gruppene var både i offentlig og privat regi. Noen kommuner valgte åpne grupper, hvor det varierte om gruppelederne hadde en helse- sosialfaglig utdanning eller ikke. Målgruppen var unge mødre med stort omsorgsansvar som allerede var i kontakt med hjelpeapparat og som det var økt bekymring rundt, hvor en slikt tilbud ble henvist til mødre hvor hjelpeapparatet mente et slikt tilbud ville styrke deres livssituasjon. Tilbudet ble ikke gitt til mødre, der barnevernet trodde det ville gå mot en omsorgsovertakelse. Hjelpeinstanser henviste kun mødre de hadde tro på angående tilstrekkelige utviklingsmuligheter. Målsetningene for gruppene var:

- Bryte ensomhet og isolasjon
- Gi øket selvtillit
- Styrke det sosiale nettverket
- Øke det sosiale funksjonsnivået

- Styrke foreldrerollen (Brostrøm, 1993).

(Brostrøm, 1995:15)

Brostrøm (1995) beskriver at mødre- gruppene var et tilbud som de aller fleste av mødrene profitterte på.

Christiansen (1997) har foretatt en undersøkelse på bakgrunn av disse mødre-gruppene som Brostrøm (1995) beskriver i sitt temahefte. I rapporten til Christiansen (1997) fra *Samvær til Sjølutvikling* gjengir hun deltakernes beretninger og vurderinger av gruppetilbudet, hvor 20 mødre er intervjuet, som deltok på en av de 24 mødre- gruppene som var i regi av det forebyggende barnevernet som foregikk i perioden 1992-1993. Undersøkelsen viste blant annet at gruppelederne hadde en sentral rolle for selve utbytte av tilbudet. Christiansen (1997) understreker at mødrene rapporterte at de hadde fått økt selvtillit, selvrespekt, en opplevelse av å være verdt noe, en større forståelse for barn, og mestring av konkrete aktiviteter. I rapporten konkluderer Christiansen (1997) at utviklingsprosesser i forhold til målgruppen, tar tid. Hvor dette må sees i sammenheng med de bakgrunnsbelastninger som mange av mødrene hadde. Brostrøm og Christiansen (2008) gjennomførte sammen en oppfølgingsstudie med bakgrunn i de samme mødre- gruppene som foregikk i perioden 1992-1993, som er beskrevet ovenfor. Dette var kvalitative intervjuer som ble foretatt tolv år etter, med 37 kvinner som hadde deltatt i mødre-gruppene.

En rapport fra Trondheim kommune (Trondheim kommune, 1992) med tittel; *Forebyggende tiltak for unge utrygge mødre/foreldre og deres barn*, beskriver et prosjekt som ble igangsatt av en helsestasjon i Heimdal distriktet i Trondheim kommune, med bakgrunn i at helsesøstre oppdaget at det i et nytt boligfelt bodde omtrent 20 unge mødre, de fleste enslige. Her ble det igangsatt «mammagrupper» med bakgrunn i at disse kvinnene hadde bakgrunnsbelastninger, dårlige sosiale nettverk, var umodne og usikre på foreldrerolle, og hadde grensesettingsproblemer. Tiltaket hadde et forebyggende aspekt, hvor det i lengre tid hadde vært bekymring fra helsesøster i kommunen angående disse mødrene og barna deres.

Mammagruppene hadde et opplegg basert på ulike samtale og tema møter, eksempelvis ble det gjennomgått temaer om grensesetting, orientering av juridiske rettigheter og foredrag med arbeidsmarkedskonsulent. I rapporten (Trondheim kommune, 1992) blir det beskrevet at det var stor tiltro til prosjektet, men at tiltaket var mislykket, da mødrene ikke benyttet tilbudet. En konklusjon for at gruppene ikke fungerte, beskrives i sammenheng med at det ikke var foretatt grundig nok motiveringsarbeid (Trondheim kommune, 1992).

Skram (2004) beskriver også i sin studie et tilbud om mødre-grupper til unge mødre i Askøy kommune. Hvor studien både er basert på kvalitative intervjuer med deltakerne og gruppeledere. Gruppene hadde navnet «Torsdagsklubben», hvor de ble drevet av ledere med bakgrunn som jordmor, helsesøster, familieterapeut, barnevernsskurator og psykolog. Dette var en åpen gruppe, hvor mødrene ikke trengte forplikte seg til å møte fast (Skram, 2004). Tiltaket hadde følgende begrunnelse og mål:

” Unge mødre har spesielle utfordringer sammenlignet med andre ungdommer og andre mødre. En del av dem har mangelfull støtte og lite nettverk, samt mangelfulle ferdigheter i forhold til å ivareta sitt ansvar. Tiltak for å nå denne gruppen blir ofte utilstrekkelige, mange opplever ikke å nå frem. Målsetningen med dette prosjektet er å styrke kommunens innsats i forhold til unge mødre, med et tiltak som kan supplere det tilbudet som allerede eksisterer. Gruppen kan bidra til nettverksbygging, erfaringsoverføring, hjelp til mestring og inspirasjon for morsrollen.” (Skram, 2004)

Skram (2004) konkluderer med at intervjuundersøkelsen viser at deltakerne i gruppen har stor tillit til gruppelederne og setter pris på deres kompetanse og personlige egenhet. Videre påpeker Skram (2004) at tiltaket er verdt ressursbruken, og at suksessen bak relateres til verdigrunnlag og faglig praksis.

I Danmark, hvor de har relativt liknende tenåringsfruktbarhet og gjennomsnittsalder for førstegangsfødende kvinner som i Norge, er det opprettet mange ulike mødre-grupper. I litteratursøk har jeg funnet mange ulike beskrivelser av tilbud i gruppe til unge- mødre uten at det er gitt nærmere beskrivelse eller evaluering av disse. Men Mødrehjælpen i Danmark har i en årrekke hatt ulike tilbud og tiltak rettet unge mødre. Mødrehjælpen er en sosialhumanitær organisasjon som drives av både profesjonelle yrkesutøvere og frivillige, som tilbyr rådgiving og støtte til barnefamilier i en vanskelig situasjon (Mødrehjælpen, 2014). Mødrehjælpen har ulike prosjekter overfor unge mødre, hvor de tilbyr gruppetilbud til gravide og mødre under 25 år. Mødrehjælpen har et slag ord som lyder; *Vi tror på deg*, som skal signalisere et budskap til unge mødre, da dette er noe de savner i sin livssituasjon. I tillegg til gruppetilbud har Mødrehjælpen hatt en rekke side- prosjekter, hvor et av disse er *I Gang* som skal støtte unge mødre og hjelpe til å komme i gang igjen med utdanning og arbeid. Dette prosjektet er blitt evaluert i 2007 av Duus (2007). Et annet side-prosjekt er *Alexandrakollegiet*, som er en slags form for bofellesskap for unge mødre. Dette prosjektet har som målsetning i å kunne støtte unge kvinner i å kunne gjennomføre en utdanning, og hjelpe med å komme inn på

arbeidsmarkedet. Alexandrakollegiet ble evaluert i 2005 av Hansen, Jepsen & Malmberg (2005).

Kapittel 4

4.0 Teoretisk rammeverk

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for denne studien. Det teoretiske rammeverket som jeg har valgt er basert på datamaterialet i min studie og det er foretatt hensiktsmessige valg av teorier som kan gi en økt forståelse av de fenomener som studien avdekker. Dette med henblikk til at jeg gjennom denne studien har lagt til grunn et fenomenologisk og hermeneutisk vitenskapssyn. Oppgavens hensikt er å rette søkelyset på unge mødre som deltar i Mødregruppen. Dette med utgangspunkt i hvordan de opplever tilbudet og hvilken funksjon deltakelsen har hatt for dem. Samtidig belyser forskningsspørsmålene en videre avgrensning i forhold til de temaer som krystalliserte seg under intervjuene for på en best mulig måte belyse studiens problemstilling.

Det teoretiske rammeverket består dermed av følgende teoretiske perspektiver og tilnærminger: Styrkeperspektivet, Empowerment, Kontrollperspektiv, Stigmatisering; Sosial eksklusjon og marginalisering og et sosiokulturelt læringsperspektiv. Dette er teoretiske perspektiver og tilnærminger jeg har valgt å redegjøre for, da jeg finner de fruktbare i henblikk til oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. I dette kapitlet presenterer jeg teori som kommer til anvendelse under oppgavens drøftingsdel av studiens empiri.

4.1 Styrkeperspektivet

Styrkeperspektivet bygger på den grunnleggende idéen om at alle mennesker har styrker og ressurser i sine liv. Dette perspektivet tar utgangspunkt i en tilnærming der den enkelte skal forstås ut fra sine muligheter og ikke på bakgrunn av sine problemer, utfordringer eller begrensninger. Dette krever en optimistisk tro fra tjenesteyterens side, slik at den hjelpesøkende kan lære å mobilisere og erkjenne sine styrker for å kunne oppnå sine drømmer og mål i livet. Videre bygger det på antakelsen, om at ved å støtte mennesker på det som fungerer godt, vil faktisk medføre at de gjør mer av det, i motsetning til å fokusere på problematferd. Perspektivet er nært knyttet løsningsfokuserede og empowerment- tilnærminger

(Healy, 2009; Saleebey, 2013). Empowerment vil bli redegjort seinere i dette kapittelet (jf. Punkt 4.2).

Styrkeperspektivet har sitt opphav fra Nord- Amerika og er utviklet av de tre professorene; Dennis Saleebey, Charles Rapp og Anne Weick ved School of Social Welfare, University of Kansas (Healy, 2009: 200). Dette perspektivet ble opprinnelig grunnlagt i psykiatrien, men styrke-basert tilnærming er i dag videreført og tilpasset en rekke andre fagfelt. Healy (2009) trekker særlig fram betydningen styrkeperspektivet har hatt for praksistilnærming i sosialt arbeid. Styrke- basert tilnærming har etter hvert fått en økende interesse i arbeid med ulike brukergrupper, spesielt når det gjelder arbeid knyttet utsatte barn, unge og familier, rusmisbrukere, mennesker med kroniske psykiske lidelser og utviklingshemmede (Saleebey, 2013:2). I Norge har styrkeperspektivet blitt anvendt som teoretisk forståelsesramme til metodene familieråd og nettverksråd (Horverak, 2009; Løfsnæs, 2002; Omre & Schjelderup, 2009).

Styrkeperspektivet representerer en nyere og alternativ forståelse og fremgangsmåte i det praktiske arbeidet med hjelpesøkende. Dette med henblikk til at perspektivet krever en avstand fra tidligere rådende tenkning, som har vært preget av en diagnostisk og problembasert tilnærming. En slik diagnostisk og problemfokuset tilnærming fremmer et menneskesyn basert på teorier om avvik og normalitet, men også preget av psykodynamiske teorier om utvikling, sykdom og behandling (Nordstrand & Tronvoll, 2012:206). Det kan medføre en ensidig leting av det ondes rot, preget av å identifisere personers utilstrekkelighet og problemer. Samtidig kan det skyggelegge styrkene til den enkelte hjelpesøkende, og virke nedvurderende. Den enkeltes drømmer og håp vil her betraktes som uoppnåelige og neglisjeres, da det kan frembringe urealistiske forventninger til mestringspotensialet til den enkelte (Healy, 2009:203).

Dersom en grunnleggende ser på mennesket gjennom diagnostiske briller og på individets mangler, vil personen vurderes ut fra stereotypier, og plasseres inn i forutbestemte kategorier. Slik som; dette er en enslig forsørger, dermed er hun;...Saleebey (2013) omtaler dette som Contex- stripping. Han påpeker at våre fordommer, forforståelse og dagens overlegne oppmerksomhet rundt risiko påvirker vår forståelse av andre. I følge Saleebey (2013:6) kan dette risikere at en ser bort fra viktige elementer i den hjelpesøkende sitt liv, som kulturelle, sosiale, etniske, åndelige og økonomiske komponenter og hvordan de bidrar til å opprettholde den enkeltes elendighet, vanskeligheter og feil.

Et Styrkeperspektiv utfordrer tidligere tradisjoner og forestillinger knyttet et menneskesyn der mennesket anses som problemet og som sykt (Saleebey, 1996, i Horverak, 2009:29). Samtidig utfordrer perspektivet tjenesteytere sin ekspertise til å kunne se den enkelte bruker sin situasjon og omgivelser i et nytt lys (Saleebey, 2013). En diagnostisk og problemorientert tilnærming som er utdypet tidligere, vil også kjennetegnes av at tjenesteyteren tildeles en ekspertrolle. Motsvarende vil et styrkeperspektiv basere seg på en tro på gjensidig læring og et genuint partnerskap. Rollen til tjenesteyteren vil gjennom et styrkeperspektiv fungere som en oversetter og samarbeidspartner til å kunne anerkjenne, motivere og mobilisere det som allerede ligger tilgjengelig hos den enkelte, av ressurser, muligheter og kapasitet til å nå meningsfylte og viktige mål i livet (Healy, 2009:201). En styrke- basert tilnærming krever at den enkeltes problemer og mangler ikke gis forrang. Et viktig aspekt ved styrkeperspektivet er at selv om inngangsbilletten er personers trauma og besvær, er dette også tiden å se håp og endringspotensiale i den enkelte, enn elendigheten (Saleebey, 2013:2). Tjenesteytere skal heie frem og hjelpe til å få individet til å reflektere over sine styrker, interesser, talent, ressurser og motivere i veien mot å nå sine mål og drømmer. I følge Saleebey (2013:2) vil dette sette i gang prosesser hos hjelpesøkende til å åpne seg mot nye alternativer og muligheter i livet, som igjen vil virke utslagsgivende på den enkeltes livskvalitet. I et styrkeperspektiv skal fortiden til den hjelpesøkende alltid tas i betraktning (Sullivan & Floyd, 2013). Formålet er ikke å fokusere på fortiden eller gårsdagens problemer, men arbeide med mål og drømmer i et framtidsrettet perspektiv. Det dreier seg om å bygge en framtid bortenfor problemene.

Et annet viktig aspekt ved styrkeperspektivet er at den enkelte vil få et bedre liv, men kun om det fremgår på egne premisser. Retten til selvbestemmelse og ivaretagelse av den enkeltes autonomi er sentrale verdier i styrkeperspektivet og fremhever at det kun er den enkelte som har erfaring og kunnskap til å kunne definere sin egne situasjon og dine mål. Det finnes likevel situasjoner der personer har lite håp eller vansker med å finne sine mål, og det finnes situasjoner der personer har høy motivasjon og utallige mål. I denne sammenheng må tjenesteyteren mer eller mindre assisterer gjennom å definere eller prioritere hva som kan være hensiktsmessig, men slik praksis må alltid gå gjennom den hjelpesøkende sine vurderinger (Sullivan & Floyd, 2013:229).

I følge Saleebey (2013) må ikke et styrkeperspektiv tolkes dit hen at den enkeltes problemer, traumer og vanskelige situasjon overses eller ignoreres. Det innebærer rettene at tjenesteytere vil avse liten tid til å definere eller beskrive problemene. Tyngdepunktet er å forsøke å mobilisere og identifisere positive egenskaper og ressurser som den enkelte besitter og

kanskje ikke er bevisst, som vil direkte eller indirekte forbedre eller transformere den vanskelige situasjonen (Early & GlenMaye, 2000, i Løfsnæs, 2002:24). Nordstrand & Tronvoll (2012:207) belyser at styrkene og ressursene som skal mobiliseres både representerer indre forhold som mot og utholdenhet og ytre forhold som nettverk og samfunn.

4.1.1 Kritiske innvendinger og svakheter ved styrkeperspektivet

Healy (2009) påpeker at styrkeperspektivet har stor verdi som et moderne perspektiv på praksis. Til tross for dette har styrkeperspektivet blitt kritisert for sine svakheter. De innvendinger som ofte trekkes frem er at perspektivet innehar et for ensidig fokus på styrke, som kan skyggelegge og medvirke til at problemene forverres, enn at de faktisk løses.

Det er også stilt spørsmål til om en styrke-basert tilnærming pålegger et for stort ansvar på individet, til å oppnå forandring og evne til å finne løsninger selv (Healy, 2009; Omre & Schjelderup, 2009). Lignende kan det stilles spørsmål til om styrke-basert tilnærming bygger mennesker til å tro at de kan mestre alt, hvor det i for liten grad fokuseres på hvilke utslag det kan ha når det oppleves motgang og nederlag. Det kan videre diskuteres om perspektivet er for naivt og om det i tilnærmingen bør være større rom for å fokusere på den enkeltes mål og drømmer som er realistiske, enn å underbygge oppfatningen om at alt er oppnåelig. Sullivan og Floyd (2013) belyser at mål og drømmer skal representere en utfordring, da alle mennesker bør ha håp for fremtiden og noe å etterstrebe i livet. Styrkeperspektivet har et formål i å avskaffe mistro og ikke være preget av fordommer og forforståelse. Healy (2009:221) mener at begrepet «styrke» må betraktes som et kulturbetinget begrep. Det kan dermed ha ulike betydninger, og det som oppfattes som en styrke i en kontekst, kan betraktes som en svakhet i en annen.

4.2 Empowerment

Empowerment som begrep brukes ofte i engelsk språkdrakt, begrepet er også forsøkt oversatt i norsk sammenheng, da under betegnelsen myndiggjøring (Hansen, 1996/ Sandbæk & Tveiten 1996, i Slettebø, 2002:59). Den norske oversettelsen er kritisert for å ikke være tilstrekkelig til å kunne dekke hele meningsforholdet. Dette med henblikk til at det i mindre grad får frem at det er den enkelte som skal ta i bruk sin rettmessige makt, og ikke gis myndighet. Det engelske begrepet empowerment brukes også i ulike sammenhenger og er

mangfoldig når det gjelder dets betydning, men fellesnevneren som benyttes i litteraturen innebærer ofte et friggjørende aspekt (Horverak, 2009:30). Jeg har valgt å beholde den engelske betegnelsen i den videre redegjørelsen. I denne studien utforsker jeg om mødrenes deltakelse bidrar til empowerment forstått som i forhold til å styrke deres følelse av å kunne beherske, påvirke og ta ansvar for egen tilværelse. En slik utviklingsprosess innebærer en bevisstgjøring av egen situasjon (Askeland, 2011:51).

Empowerment blir ofte knyttet til styrkeperspektivet og ressursorientert tilnærming (Horverak, 2009; Saleebey, 2013; Slettebø, 2002). Dette kan ses i forhold til at både styrkebaserte og empowerment-tilnærminger tar sikte på å anerkjenne og bygge opp under troen på styrker, kapasitet og utviklingspotensialer ved den enkelte. Empowerment kan ses som en motsats til en paternalistisk tenkning, og setter et kritisk søkelys på den tradisjonelle ekspertrollen som tjenesteytere tildeles (Horverak, 2009; Slettebø, 2002). Paternalisme bygger på den antagelse om at brukere og hjelpesøkere ikke vet hva som er best, og trenger dermed assistanse fra eksperter, i form av sosialarbeidere eller andre tjenesteytere til å avgjøre hva som er best for dem. Dette medvirker til å sette brukeren eller hjelpesøkende i en underordnet rolle, hvor ekspertens synspunkter veier mest.

I et empowerment-perspektiv betyr dette å reversere fordelingen av makt til å gjelde likeverdige posisjoner mellom tjenesteyter og den hjelpesøkende. I følge Slettebø (2002:60) innebærer empowerment at mennesker, både enkeltvis og i fellesskap forsterker sin makt, slik at de kan handle i retning av å forbedre sin situasjon, øke sin velferd (*levetår og livskvalitet*). I NOU 1998:18 *Det er bruk for alle*, beskrives empowerment som følgende;

Empowerment er å styrke den makt den enkelte eller gruppen måtte være i besittelse av for å endre og påvirke uønskede forhold. Målet er at personene mer effektivt kan styre sine liv mot egne mål og behov.

(NOU 1998:18,1998, S. 274).

I et styrkeperspektiv vektlegger Saleebey (2013) utgangspunkt for empowerment i det å ha tillit til menneskers vurdering og tro på deres drømmer gjennom å mobilisere og gjøre den enkelte bevisst sine styrker, ressurser, interesser og det de lykkes med. I et empowerment-perspektiv innebærer det en tiltro til at mennesker selv er kapable til å ta hensiktsmessige valg til å forebygge, endre eller påvirke sin egen livssituasjon. Et viktig aspekt i styrkeperspektivet er betydningen av dialog og evne til å samvirke. Saleebey (2013:15) hevder at mennesker kun kan fungere gjennom et kreativt og utviklende forhold til andre. Det er gjennom kontakten

med andre at vi kan teste vår makt, kunnskap og få bekreftelse for egne styrker og ressurser. Det er et kjent fenomen at mennesker ofte påvirker og korrigerer sin atferd i samhandling med andre (Skjefstad, 2007:76). Slettebø (2002) omtaler også empowerment som en bevisstgjøringsprosess som kan føre til personlig vekst, som kan medføre utvikling av økt selvtillit, selvverd, kompetanse og mestringsfølelse. Hvor han påpeker at slike bevisstgjøringsprosesser ivaretas best ved hjelp at kollektive tiltak (Slettebø, 2002:68). Det er dermed viktig å legge forholdene til rette for at mennesker kommer i kontakt med andre og fordre en dialog basert på empati, som gir mulighet for å identifisere, kunne få tilbakemeldinger og samvirke med andre. Brukermedvirkning er også et begrep som knyttes til empowerment- tenking. Brukermedvirkning kan defineres ulikt og kan skje både på individuelt og kollektivt nivå. En allmenn forståelse av begrepet er knyttet til at brukeren best selv vet hvor skoen trykker (Humerfelt, 2005:29), og er en lovfestet rettighet. I Meld. St. 16 (2010-2011), 2011) står det skrevet at;

Brukermedvirkning vil si å sette brukerens behov i sentrum... Brukerne skal medvirke og ta beslutninger i forhold som angår dem. Brukermedvirkning skjer når brukerne er aktive deltakere i planlegging, gjennomføring og evaluering av tiltak.

(Meld. St.16, 2010- 2011:85), 2011).

I denne sammenheng kan brukermedvirkning forstås som mulighet til å medvirke i forhold som angår ens eget liv. Tilsvarende kunne delta aktivt i planlegging og beslutningsprosesser, hvor brukernes behov og interesser blir en del av utformingen av tjenestene og tiltak de selv mottar (Rønning & Solheim, 2000:13). Brukermedvirkning gir dermed mulighet til å involvere hjelpesøkende i evaluering eller forslag til endring ved den tjenesten som mottas som kan være med på å heve kvaliteten på tjenesten.

4.3 Kontrollperspektiv

Et aktuelt spenningsforhold tjenesteytere ofte står overfor er rollene hjelper og kontrollør. Levin (2012:117) beskriver hjelp og kontroll som uforenlige og påpeker at om man skal yte hjelp, blir det motsigende hvis dette også innebærer å kontrollere.

I temaheftet til Brostrøm (1995) *Grupper for mødre og barn- en utviklingsmodell* belyser hun at en rekke kommuner bevisst valgte å ikke fortelle at gruppene var knyttet til barnevernet. Det viste seg å være svært vanskelig å rekruttere mødre til å delta, når gruppene var drevet av barnevernet. Når kvinnene omsider fikk vite at barnevernet i kommunen sto bak, førte det til

at samtlige sluttet eller ikke turte være med lenger (Brostrøm, 1995:45). I det videre arbeidet med disse gruppene oppstod det et vesentlig dilemma, hvor på den ene siden det ble diskutert om gruppene skulle være frakoblet et kontrollperspektiv eller om gruppene skulle være en funksjon nettopp til kunne å utøve kontroll.

Dobbeltfunksjonen ligger latent og generelt vil alle tjenesteytere i offentlig sektor stå i en konflikt mellom det å være en helper og en kontrollør. Dette kan grovt sett forklares som et dilemma av helt og holdent stå på side med den enkelte eller *ikke*. Levin (2012:117) omtaler denne dobbeltfunksjonen som på den ene siden representere et offentlig kontroll- og styringsapparat, og på den andre siden en del av samfunnets hjelpeinstans overfor mennesker i vanskelige situasjoner. Lingås (1992:148) diskuterer dette dilemmaet i et etisk perspektiv, hvor han påpeker at alle tjenesteytere vil komme i situasjoner der en må velge sin rolle i forhold til å være en tjener av systemet eller en tjener av befolkningen (brukere og hjelpesøkende). Det kan være uetisk å ikke synliggjøre sin rolle eller utgi seg for å være noe annet (Lingås, 1992). Dette kan forårsake uklarheter til både motiver og de handlingene som praktiseres. Dette understreker aktualiteten av å klarlegge dobbeltrollen mellom alle involverte parter slik at alle er innforståtte med hva kontroll innebærer i en gitt situasjon. Brostrøm (1995) påpeker viktigheten av å vise redelighet og være ærlig overfor deltakerne i en mødre-gruppe dersom det er knyttet til barnevern. Dette gir deltakerne mulighet til å ta stilling til denne dobbeltfunksjonen selv og ikke oppleve at de blir ført bak lyset. Alle offentlige ansatte og en rekke yrkesutøvere med profesjonsbestemt taushetsplikt har meldeplikt til barnevernet. Offentlig ansatte som arbeider innen rammen av sosialtjenesteloven har etter § 44 taushetsplikt etter forvaltningsloven jf. §§ 13 til 13 e. Opplysninger til andre forvaltningsorganer, jf. forvaltningsloven § 13b 5 - 6, kan bare gis når det er nødvendig for å fremme kommunen i arbeids- og velferdsforvaltningens oppgaver, eller når det dreier seg om forhold der det er fare for liv eller alvorlig skade for noens helse (Sosialtjenesteloven, 2009). Alle offentlig ansatte som arbeider innen rammen av sosialtjenesteloven er også pålagt opplysningsplikt til barneverntjenesten etter § 45 (Sosialtjenesteloven, 2009). Dette pålegger yrkesutøvere som arbeider innen lov om sosialtjenester uten hinder av taushetsplikten, gi opplysninger til barneverntjenesten dersom et barn er i en alvorlig situasjon og omsorgen er for dårlig, etter barnevernloven jf. §§ 4-10 til 4-12 (Sosialtjenesteloven, 2009). Melde- og opplysningsplikten gjelder kun overfor barneverntjenesten og ikke i forhold til andre organer/etater som arbeider med barn (Ohnstad, 2003:102).

I kontrollrollen ligger også maktaspektet latent. Makt er noe som opptrer både indirekte og direkte. Ofte er makt noe som vi lar gå ubemerket rundt oss, den er oftest usynlig og taus. Sagatun (2011) gir eksempler på at makt kan opptre som noe produktivt, hvor hun refererer til Henriksen og Prieur (2004) som påpeker at makt «i den form den benyttes til å påvirke en utvikling kan være en form for utøvelse av omsorg og hjelp til selvhjelp» (Henriksen & Prieur, 2004:104, i Sagatun, 2011:144). Videre påpeker Sagatun (2011) at den makt som ligger i relasjonen mellom tjenesteytere og bruker både kan medvirke begrensninger når det angår endringsprosesser men også kunne resultere i positive endringer i brukers liv. På den andre siden kan også maktforholdet medvirke begrensninger når det angår endringsprosesser for brukeren (Sagatun, 2011:145). Askeland (2011:50) poengterer også at yrkesutøvere utøver en maktposisjon i den sammenheng i at de har makt til å konstruere livet til andre gjennom det de observerer, spørsmål de stiller, det de skriver og vurderinger av tildeling av tjenester. I denne sammenheng ligger det makt i rollen som tjenesteyteren har i den form at de kan kontrollere adgangen til ulike arenaer. Askeland (2011:50) utdyper også at denne makten som tjenesteytere har overfor brukere av tjenester forvaltes i den retning at det tjener brukeren best.

4.4 Stigmatisering

Stigmatiseringsbegrepet kommer opprinnelig fra det greske ordet stigma, og ble brukt for å fremstille et merke eller tegn som ble brent eller skåret på kroppen. Dette for å signalisere for offentligheten at de som var markert var slaver, kriminelle eller forrædere (Goffman, 1963:11). Hensikten med slike merker var å utpeke og belyse at dette var mennesker som skulle unngås, særlig på offentlige steder.

I vår tid er begrepet i mindre grad knyttet til slike kroppslige kjennemerker, rettere er det knyttet til vanære og skambelagte forhold (Goffman, 1963). Erving Goffman anses som en sentral bidragsyter til utviklingen av stigmabegrepet som definisjon og forståelse. Han beskriver stigma som en egenskap ved en person som er sterkt vanærende (Goffman, 1963:11). Dette er stereotyper og karakteristikk som vi knytter til personer, som ofte oppfattes som noe fremmed, annerledes eller utenfor «normalen». Når vi møter slike personer innebærer det at vi innser at vedkommende skiller seg ut fra andre på en negativ måte. Goffman (1963) utdyper at vi ofte setter mennesker inn i kategorier, enten bevisst eller ubevisst. Dette innebærer at når vi møter fremmede, forsøker vi å skape en forståelse av hvem

vi møter. Vi anvender klassifiseringer for å understreke hvilken sosial identitet (status) personer har. Det vi ser som avslørende, som for eksempel et spesifikt utseende, setter vi ofte raskt inn i forutbestemte kategorier. Samtidig skiller Goffman (1963) mellom tilsynelatende (virtuel) og faktisk (actual) sosial identitet. De egenskapene og kjennetegn vi forventer en person skal ha, representerer den tilsynelatende identiteten, men hvor en faktisk identitet er de synlige og reelle egenskaper og kjennetegn en person har (Goffman, 1963:12). Det kan vise seg at personen har andre egenskaper enn vi trodde, som vil ha en mer positiv og nøytral oppfattelse og som ikke vil medføre stigma. Eller det kan vise seg at dette er egenskaper og kjennetegn vi finner svært diskrediterte, altså noe som vekker mistro. Slike forhold dreier seg om at mennesker blir offer for stigma, negative kjennetegn og forventinger som på en måte påpeker hva samfunnet karakteriserer som mindre aksepterende. Dette opptrer i en form av sosial stemping som gjør at mennesker blir ansett som uønsket, sett ned på og blir vurdert med negative blikk.

Hva som anses som stigmatiserende, må ses i forhold til holdninger og normer. Det som er stigmatiserende i et land er dermed ikke betinget å være det samme i en annet, og det er dynamisk over tid. Det er ifølge Goffman (1963:14) likevel tre ulike måter stigmatisering kan skje. For det første innebærer dette en stemplingsprosess basert på fysiske misdannelser. For det andre er det karaktermessige feil ved en person som oppfattes negativt, som for eksempel psykiske lidelser, kriminalitet, rusmisbruk og arbeidsledighet. Den tredje formen for stigmatisering er slekts- betingende, forbundet med å tilhøre en spesifikk gruppe, rase, religion eller nasjon og som kan overføres i generasjoner.

Goffman (1963:19-20) belyser at samfunnets reaksjoner og forståelser vil ha en påvirkning på de som stigmatiseres. Konsekvensene knyttes til den enkeltes selvbilde og selvfølelse.

Goffman (1963) beskriver at mennesker behersker stigmaet på to ulike måter. Den første benevner han som *passing*, en prosess der later som ingen ting og forsøker å passere som normal. Den andre måten går ut på *covering*, hvor enkelte vil forsøke å skjule eller dekke over sitt stigma.

I følge Konstali (2009) er unge mødre i en svært utsatt posisjon for stigmatisering i det norske samfunnet. Kvinner som velger å få barn i en relativt ung alder blir ofte belastet med andres reaksjoner og vurderende blikk. Konstali (2009) poengterer i sin bok *Ikke bare mamma* at unge mødre ofte stemples som en kvinne uten ambisjoner, og holdninger om at de har tatt vann over hode, og møtes med meninger om at barn burde komme etter hun er ferdig med utdanning og er etablert. Yardley (2008) påpeker i sin studie at unge kvinner som velger å få

barn i tidlig alder opplever konstant stigmatisering i sine dagligliv. Både fra den generelle befolkningen og i møte med offentlig tjenesteapparat. Hvordan unge mødre behersker denne stigmatiseringen, er ofte forbundet med å skape en «beroligende strategi», og en «god mor identitet» (Kirkman, Hiller & Pyett, 2001; McDermott & Graham, 2005, i Yardley, 2008:674). Dette innebærer at unge mødre ofte fremhever sine styrker for å skape en positiv identitet, for å overbevise at de er gode mødre og ofte belyser fordeler de har overfor eldre mødre (Yardley, 2008:674).

4.5 Sosial eksklusjon og marginalisering

Begrepene marginalisering og sosial ekskludering betegner situasjoner der individer er satt helt eller delvis utenfor viktige arenaer i samfunnet (Hammer & Hyggen, 2013). Begrepene kan virke svært like i sin betydning og brukes ofte om hverandre, likevel representerer de ulike betegnelser for å beskrive utenforskap, og berører tilgangen til ressurser knyttet til blant annet utdanning, økonomi, helse og sosiale nettverk. I følge Hammer og Hyggen (2013:16) er marginalisering det som betegner prosesser eller bevegelser mot utkanten av samfunnet. Dette kan overføres til å befinne seg i randsonen av arenaer og aktivitet som oppfattes som forventede og normale. Sosial eksklusjon beskrives for å omtale en mer ekstrem situasjon. Halvorsen (2005) omtaler sosial eksklusjon som et uttrykk for akkumulert velferdsdeprivasjon og en mer varig tilstand, nemlig at mennesker er i situasjoner der de både er arbeidsledige, fattige, og har en fraværende eller mangelfull samfunnsdeltakelse (sosial isolasjon) (Halvorsen, 2005:62). For å skille mellom de to begrepene kan man si at de marginaliserte befinner seg i gråsoner, men er fremdeles innenfor, da marginalisering ikke behøver være en permanent tilstand som fører til eksklusjon. Marginalisering må snarere forstås som en prosess som øker risikoen for å bli sosialt ekskludert (Halvorsen, 2002:168). Når det gjelder unge voksne er marginaliseringsbegrepet flerdimensjonalt, og unge voksne kan oppleve marginalisering på flere felter og gjerne samtidig, eksempelvis er dette knyttet til skole, arbeidsliv, familieetablering, sosiale relasjoner og boligmarkedet (Hammer & Hyggen, 2013:17).

Ungdomsfasen er en sårbar fase når det gjelder å etablere seg i nye sammenhenger (Heggen, Jørgensen & Paulgaard, 2003:19). Selv om flertallet av norsk ungdom klarer seg godt i overgangen til voksenlivet og opplever generelt sett gode levekår i løpet av tiden som ungdom og voksen (Normann, 2007:7). Finnes det tilsvarende en gruppe ungdom som befinner seg i

risiko for marginalisering. Unge mødre skiller seg ut fra mange andre unge, da de velger et livsløp utenfor det som forventes av unge kvinner i dag. Forskningen belyser også at unge mødre er en gruppe som kan betegnes som marginalisert og i risiko for sosial eksklusjon (jf. Kapittel 1 og 2). Halvorsen (2002:62) belyser også at en subjektiv side ved sosial eksklusjon er sosial isolasjon, som kan knyttes til det å ha mangel på meningsfulle sosiale nettverk (De Jong- Gierveld, 1984; Lincoln, 2000, i Halvorsen, 2002:56). Sosial isolasjon kan medvirke til følelse av ensomhet og manglende følelse av å bli verdsatt. Schiefloe (2003:325) påpeker at menneskets tilværelse, livssituasjon, trivsel og livskvalitet er avhengig av å ha sosiale relasjoner og opplevelse av tilhørighet. Giddens (2009) omtaler også sosial eksklusjon gjennom relasjoner vi har til andre. Her forklarer han at sosial eksklusjon er en prosess som både involverer at mennesker blir ekskludert av andre, men også hvor mennesker velger å ekskludere seg fra folk flest (Giddens, 2009:498). Giddens (2009) skriver at eksklusjon sett i lys av sosiale relasjoner kan opptre på ulike måter. Dette kan eksempelvis innebære at individer ikke kan delta i dagligdagse sosiale aktiviteter og sammenkomster. Tilsvarende innebærer det at individer er isolert fra venner og familie. En tredje faktor ved eksklusjon fra sosiale relasjoner innebærer liten tilgang på praktisk og emosjonell støtte fra betydningsfulle andre (Giddens, 2009:499-500).

Hammer og Hyggen (2013) påpeker at marginalisering kan få store konsekvenser for den enkelte, for følelse av tilhørighet, livskvalitet og mulighet til selvrealisering. Saleebey (2013) understreker at alle mennesker har behov for og ønsker å være respekterte, anerkjente og verdifulle medlemmer av et samfunn. Saleebey (2013) referer til Michael Walzer (1983) som understreker at mennesker som opplever å ikke ha noe tilhørighet i et fellesskap setter individet i en sårbar situasjon og øker risikoen for å bli fremmedgjort, marginalisert og undertrykt (Walzer, 1983:32, i Saleebey, 2013:13). Saleebey (2013) benytter begrepet *membership* som kan oversettes til medlemskap, fellesskap og tilhørighet. Dette innebærer at mennesker ofte må komme sammen, arm i arm for å bli hørt, og for at deres behov skal imøtekommes. For å kunne rehabilitere divergens og for å kunne nå sine mål og drømmer (Saleebey, 2013:14).

4.6 Læring i et sosiokulturelt perspektiv

Det sosiokulturelle læringsperspektivet, kan ikke begrenses til en teoretisk retning.

Perspektivet omhandler snarere ulike retninger og teorier, som tar utgangspunkt i at læring må

skje i deltakende samhandling med andre for at utvikling av læring skal fremtre (Dysthe, 2001).

Den russiske psykologen Lev S. Vygotsky har vært en sentral figur innen det sosiokulturelle perspektivet, og hatt stor betydning for læringsforskning i vår tid. Hans teorier og ulike vitenskapelige bidrag blir av mange ansett som utslagsgivende for nyere forståelse av det sosiokulturelle grunnlaget for læring, utvikling og identitetsdanning (Wittek 2004: 52). I denne sammenheng er det Vygotsky sin utviklingsteori som vil bli presentert nærmere.

Vygotsky sin utviklingsteori tar utgangspunkt i barns læringsprosesser og barns utvikling med voksne. Det er likevel ikke bare barn som opplever den nærmeste utviklingssonen. I et sosiokulturelt perspektiv, er en vesentlig oppfatning at mennesket alltid lærer (Boge, Markhus, Moe & Ødegaard, 2009). Det er aksiomatisk at vi gjennom hele livet vil tilegne ny kunnskap, nye ferdigheter og kunne nå nye nivåer som genererer til utvikling, uansett hvor vi i livet befinner oss. Lignende er det et selvfølge at voksne som barn, preges av hverandre gjennom interaksjon. Dette kan sees i den sammenheng med at læring og som videre fører til utvikling handler om hva vi tar med oss fra samhandling med andre og hva vi anvender i fremtiden (Säljö, 2001). I det sosiokulturelle læringsperspektivet står også språket sentralt, og kommunikasjon er avgjørende for menneskelig læring og utvikling (Dysthe, 2001). Vygotsky var opptatt av at språk er et viktig kommunikasjonsmiddel i samhandling med andre, hvor han betraktet språk og tenkning som noe som ikke kan løsrives fra hverandre (Wittek, 2004:98). Dette fremgår som en prosess fra det sosiale til det individuelle, hvor ytre dialog i samhandling med andre overføres og blir gjeldende på et indre plan (Dysthe, 2001:49). Med andre ord kan dette forklares med hvordan vi påvirkes og tar til oss andres ytringer, begreper og innstillinger gjennom samtaleutveksling, som overføres til å bli vår egen oppfattelse og repertoar. For Vygotsky inngår språk som et viktig redskap, hvor de problemløsningsstrategier som internaliseres, kan forståes som formidling gjennom språket (Bråten & Thurmann, 1996:124).

Vygotsky hevder at barn har et *aktuelt* utviklingsnivå, som representerer den kunnskap som barnet allerede besitter og klarer å utføre på egen hånd, og et *potensielt* utviklingsnivå som viser til det barnet er på vei mot, og under noen omstendigheter klarer å nå (Bråten & Thurmann-Moe, 1996:125). Her vektlegger også Vygotsky samhandling og assistanse fra mer kompetente personer, som bidrar til at vi klarer å gjøre ting alene (Vygotsky, 1978:86, i Bråten & Thurmann-Moe, 1996:125). Avstanden mellom disse nivåene, betegnes som den *nærmeste* utviklings sonen. Innenfor denne sonen ligger de psykologiske funksjonene som ennå ikke er

modne, men under utvikling (Wittek, 2004:106). Vygotsky (1978) omtalte de umodne funksjonene som «utviklingens blomster» (Vygotsky, 1978:159, i Wittek, 2004:107). Under denne nærmeste sonen er betydningen av å skape de nødvendige erkjennelses broene, kunne tilrettelegge, kommunisere og samarbeide for å optimere utviklingen.

Sonen for nærmeste utvikling er også gitt en ny dimensjon gjennom metaforen *stillasbygging*, også omtalt som *støttende stillas* og *scaffolding* (Bruner, 1996, i Wittek, 2004:107). En slik metafor brukes for å illustrere hvordan en person som er mer kompetent, stiller sin kompetanse til rådighet til en som kan mindre (Sagatun, 2005:118). I denne prosessen kan voksne og mer kompetente venner bygge et stillas mens lærings- og utviklingen pågår. I en slik prosess involverer dette også en form for å styrke eller støtte stabiliteten av stillaset. En slik prosess er viktig for å kunne støtte et menneske gjennom sine bestrebelsers for å kunne nå sine mål. Dette er også forenelig med aspekter ved styrkeperspektivet.

Stillaset skal kun brukes som et reisverk, i midlertidig form. Når barnet begynner å mestre ting på egenhånd, må dette forutsette at stillaset også gradvis fjernes (Wittek, 2004:108). Støtten er dermed ikke ment å være langvarig, men at kompetente andre kan være et støttestillas når det er behov, og som barnet kan frigjøre seg når det ikke lenger er behov. Dette kan sammenliknes med et byggestillas på en bygning, som rives ned etter bruk, det vesentlige er da at bygningen fremdeles skal kunne stå på egne bein. I den nærmeste utviklingssonen er det også viktig å tilrettelegge for barnet. Dette forutsetter at den kompetente voksne «er der barnet er», ved å ta utgangspunkt i det hun eller han mester i dag. En slik tilnærming vil styrke motivasjon og mestringsfølelse, fordi det gir barnet rom til å kunne tro på sine egne krefter, som er elementært for alle læring og utvikling. I denne prosessen er det vesentlig at den utviklingsstøtten som gis, er bekreftende gjennom ros og anerkjennelse, slik at barnet kan oppleve ny kunnskap og nye ferdigheter og nå sitt promaksimale utviklingsnivå.

4.6.1 Læring i fellesskap

Utvikling av gjensidige læringsfellesskap er også en viktig form for utvikling av læring (Wittek, 2004). En kollektiv interaksjon åpner opp for muligheter i det å dele sine kunnskaper og ferdigheter med hverandre. I det mennesker kommer sammen i dialog med hverandre, skjer det noe nytt. En forutsetning for at det skal skje en utvikling av læring, er at de involverte deltakerne må kunne blottlegge sin tankegang (Sagatun, 2014). I en slik prosess

forutsetter det også at deltakerne er villige til å sette ord på sine tanker, stiller spørsmål, prøver ut hypoteser og hører på hverandres ideer.

Et gjensidig læringsfellesskap må baseres på tillit og den forståelse av at alle utsagn er relevante, uansett hvor merkelige de måtte være. Prinsippet for et læringsfellesskap må være basert på sosialt støttende deltakerstrukturer (Witteck, 2004:158). Vygotsky sin teori om soner for nærmeste utvikling er også gjeldene her, hvor deltakerne prøver å nå frem til en felles konsensus vedrørende hvordan de skal forstå og fortolke. Wittek (2004) påpeker også at «nybegynneren» alltid kan lære av «eksperten» i fellesskapet.

Kapittel 5

5.0 Metodisk tilnærming

I dette kapittelet vil jeg belyse og beskrive det metodiske designet, selve forskningsprosessen og hvordan jeg har bearbeidet mine forskningsdata. I følge Kvale og Brinkmann (2009) betyr metode «veien mot målet». I dette kapittelet vil jeg vise min fremgangsmåte i veien mot målet, dette med henblikk til å gi en innføring og redegjørelse av hensiktsmessige valg i forhold til studiens formål og problemstilling. Først vil jeg redegjøre for valg av en kvalitativ tilnærming og intervjuform. Deretter vil jeg vise hvordan jeg har gått frem i rekrutteringsprosessen av informanter, hvilke overveielser som ble gjort på forhånd av intervjuene og hvordan selve gjennomføringen av intervjuene var. Klargjøre forhold vedrørende anonymisering i denne studien. Videre vil jeg beskrive hvordan jeg har gått frem i bearbeidelsen og analysearbeidet av mine forskningsdata. Kapittelet avsluttes med relevante refleksjoner rundt bruk av kvalitativ metode og vurderinger omkring pålitelighet og gyldighet.

5.1 Metode valg

Vitenskapens formål er å forklare eller fortolke omverden og med et slikt formål kunne frembringe økt kunnskap. Et hvert forskningsprosjekt innebærer en arbeidsprosess som sikter i ett eller flere spørsmål, problemstillinger eller ideer som forskeren griper fatt i (Kvale & Brinkmann, 2009).

I denne arbeidsprosessen forsøker forskeren å utvikle kunnskap og nye perspektiver om hvordan ulike fenomen faktisk opptrer i samfunnet vårt. Metode er et håndverksmessig

verktøy som kan hjelpe forskeren gjennom denne veien til målet, som en instruksjon til å ta de hensiktsmessige avgjørelsene. Det finnes en veritabel flora av ulike metoder som kan anvendes i et forskningsprosjekt. Hvilke metoder som benyttes vil ha en betydning i forhold til innsamling, bearbeidelse og analysing av data (Thagaard, 2014). Det er dermed viktig at forskeren stiller seg kritisk i utvelgelsen av metoder og gjør nøye reflekterte valg (Kvale & Brinkmann, 2009).

Innenfor samfunnsvitenskapene kan alle forskbare spørsmål, problemstillinger eller ideer tradisjonelt sett belyses ut fra de to kunnskapsperspektivene kvantitativ og kvalitativ metode. Disse kan enten brukes alene som hovedtilnærming eller kombineres. Den avgjørende beslutningen til valg av forskningsstrategi er trivielt sammenhengende med hva faktisk forskeren ønsker å utforske og skape økt kunnskap om, ved et forskningsprosjekt. Ryen (2012:11) påpeker at denne beslutningen om hvorvidt man bør anvende en kvalitativ eller kvantitativ tilnærming ikke har noe standardisert svar, da beslutningen tilegnes forskeren og forskningsprosjektets intensjon. Den grunnleggende likheten mellom kvantitativ og kvalitativ tilnærming er at de tar sikte på å bidra til en bedre forståelse av det samfunn vi lever i, samtidig er de to tilnærmingene vesentlig forskjellige i sitt utgangspunkt. Den kvantitative forskningstilnærming kjennetegnes med å vektlegge utbredelse og antall, og tar sikte i å omforme data til målbare enheter som muliggjør en statistisk analyse. Ved en kvalitativ forskningstilnærming derimot innsamles det informasjon som ikke lar seg tallfeste på lignende måte, og baserer seg på tekstdata. Fortrinnsvis ved å gå i dybden og søke en forståelse eller tolkning av hvordan mennesker opplever og erfarer sin livsverden, slik den fremtrer i den umiddelbare og middelbare opplevelse, uavhengig av og forut for alle forklaringer (Kvale & Brinkmann, 2009:48).

I henhold til formålet med denne studien og at min problemstilling som retter søkelyset for å øke kunnskap om unge mødre ved å få frem deres beskrivelser, opplevelser og betydning av å delta i Mødregruppen. Vil dette kreve en forskningstilnærming som fremmer en interaksjon preget av åpenhet og en anledning til nærhet for å komme nærmere inn på livet til unge mødre som har deltatt i Mødregruppen, med formål i å forstå og beskrive, enn å forklare og predikere. Det overordnede mål for kvalitativ tilnærming er å utforske og utvikle forståelse av meningsinnholdet i fenomener, slik det oppleves av de involverte selv (Ryen, 2012:18).

Kvale & Brinkmann (2009) påpeker at hvis man ønsker å forske på hvordan mennesker forstår og oppfatter sin egen verden, liv og hverdag er det vesentlig å spørre dem selv. En kvalitativ tilnærming til mitt forskningsprosjekt har derfor vært foretrukket som mest

formålstjenlig og hensiktsmessig. Dette med henblikk til at min problemstilling krever en metode som kan gi tilgang til kunnskap om en begrenset gruppe. Hvor det gis mulighet til å kunne innsamle rik data om et lite felt, gjennom å kunne fange opp subjektive fortolkninger og refleksjoner over et gitt tema (Ryen, 2012).

I denne studien er nettopp et viktig formål å kunne belyse problemstilling og forskningsspørsmålene, ved å gjennom muligheten til å kunne fange opp subjektive fortolkninger fra deltakere av Mødregruppen. Ved å velge en kvalitativ tilnærming i denne studien, vil det være en tilfredsstillende metode til å innhente intervjupersonenes meninger, erfaringer, tanker og holdninger. Jeg har valgt en fenomenologisk- og hermeneutisk tilnærming som grunnleggende vitenskapssyn gjennom denne studien (jf. Punkt 5.1.2 og 5.1.3), og valgt intervju som gjellende metode for innsamling av data.

5.1.1 Det Kvalitative forskningsintervju som metode

Kvalitativ forskning har ingen spesifikk standardtilnærming og favner dermed forskjellige tilnærminger for systematisk innsamling, bearbeiding og analyse av materiale. Mangfoldet markeres av ulike former, teknikker og tilnærminger, som omhandler anvendelse av intervju, observasjon, analyse av tekst og dokumenter og bruk av visuelle medier (Ryen, 2012:18). Av disse, anses intervju både av individuell og kollektiv karakter som den mest utbredte formen både nasjonalt og internasjonalt, til tross for at andre måter å innsamle data på øker (Ryen, 2012:18). Samstundes har bruk av fortellinger og samtaler i økende grad blitt ansett som en god metode for å innhente kunnskap ved å bringe frem betydning av folks erfaringer, å avdekke deres opplevelse av verden (Kvale & Brinkmann, 2009).

Det kvalitative forskningsintervju kan være mangt og opptre i ulike former som tjener ulike formål, men fellesnevneren er at de har samtalen som hovedanliggende. Kvale og Brinkmann (2009:22) karakteriserer intervjuet som en utveksling av synspunkter mellom to personer som snakker om et tema som opptar dem begge. Konversasjonsformen i kvalitative forskningsintervju er på mange måter lik en hverdagslig samtale, men går dypere enn den spontane meningsutvekslingen som fremtrer i dagliglivet (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette med bakgrunn i at det kvalitative forskningsintervjuet innehar en mer spesifikk hensikt og styres av en viss struktur, og er mer sentrert en profesjonell samtale, der en forsøker å produsere det møte som vi opplever i hverdagen (Kvale & Brinkmann, 2009). Det overordnede formål med det kvalitative forskningsintervju er å fremskaffe størst mulig fyldig,

og oppriktig beskrivende empirisk materiale og utvikle forståelse av fenomener som er knyttet til personer, situasjoner og ulike sider av den verden de lever i (Dalen, 2011). Dette innhentes gjennom den intervjuedes subjektive beskrivelser av seg selv, omverdenen og den livsverden individet må forholde seg til.

Det kvalitative forskningsintervjuet fungerer som et verktøy til å produsere det empiriske materiale. Anvendelse av intervju som forskningsmetode, er mye omdiskutert innen ulike metodiske retninger, når det angår dets utforming og anvendelse. De ulike retningene pålegger ulike og til dels svært motsetningsfylte grunnsyn av virkeligheten og konkrete konsekvenser om hvordan kunnskap søkes og tildeles status, samt relasjoner mellom forsker og den utforskede (Ryen, 2012:96). Dette resulterer i at intervju som anvendelse for innsamling av data, varierer i teknikk, utforming og fremgangsmåte, da det akkompagneres med tilhørighet vedrørende kvalitativt vitenskapeteoretisk syn (Thagaard, 2013).

Det finnes likevel ingen standardfremgangsmåte eller noe enkelt fasit svar på hvordan et intervju bør formaliseres eller struktureres før selve intervjuet (Ryen, 2012). Det er dermed vesentlig at forskeren reflekterer, konkluderer og erkjenner hvilket vitenskapeteoretisk grunnlag forskningsprosjektet råder under. Synkront forutsetter det et overordnende krav til å overveie og vurdere den intervjuform, struktur og teknikk som egner forskningsprosjektet best, avhengig av studiens fokus, problemstilling og utvalg. I min studie har jeg vurdert det kvalitative intervju som metode, til å være den mest formålstjenlige tilnærmingen. Dette med henblikk til at min problemstilling og formål krever en metode som tilfredsstillende å imøtekomme den personlige kontakten, en nærhet til deres livsverden og innblikk i deres virkelighetsforståelse til de unge mødre som har deltatt i Mødregruppen. De unge mødre besitter verdifull informasjon, kunnskap og erfaringer som jeg ønsker å få innsikt i. Når intensjonen er å søke og utfolde en dypere innsikt av unge mødres opplevelser, erfaringer og refleksjoner gjennom deltakelse i Mødregruppen, er det mest naturlig å stille dem spørsmål, slik det kan gjøres i et kvalitativt forskningsintervju (Kvale & Brinkmann, 2009). Ved å anvende kvalitative intervjuer vil det kunne gi mulighet for innhenting av nyanserte beskrivelser av ulike kvalitative aspekter ved unge mødres livsverden. I de neste avsnittene vil jeg redegjøre for hvordan jeg har gått frem i mitt forskningsprosjekt, i forhold til hvordan jeg har reflektert, planlagt og arbeidet frem mot å produsere datamaterialet. Når det gjelder det vitenskapsteoretiske grunnlaget i denne studien, har jeg valgt en fenomenologisk- og hermeneutisk tilnærming. Dette vil jeg i de to påfølgende punktene redegjøre ytterligere.

5.1.2 Fenomenologisk tilnærming

Fenomenologien er i utgangspunktet en filosofisk retning eller et vitenskapssyn, men anses også som en viktig bidragsyter til kvalitativ forskning (Kvale & Brinkmann, 2009).

Fenomenologien benyttes innenfor kvalitativ forskning som en tilnærming, som peker på en interesse for å kunne forstå sosiale fenomener. Dette tar utgangspunkt i at virkeligheten er slik den intervjuede oppfatter den (Kvale & Brinkmann, 2009:45). Med andre ord bygger dermed en fenomenologisk kvalitativ tilnærming på en underliggende antagelse om at virkeligheten er slik den intervjuede oppfatter den, hvor en forsøker å danne forståelse på grunnlag av den enkeltes perspektiv og beskrivelse av et opplevd fenomen.

Fenomenologi har som formål med å kunne klargjøre selve fenomenet, eller mer konkret handler dette om «noe som viser seg» (Eide, 2011:19). Dette «noe» sammenfatter det umiddelbare som fremtrer, gjennom det som skiller seg ut, som møtes med forundring og overraskelse og tar dermed sikte i å kunne gjengi noe særegent i det eller trivielle (Eide, 2011:19). I fenomenologiske studier, er det de intervjuedes livsverden som danner grunnlaget for å kunne rette oppmerksomheten mot det som tar for gitt i en kultur (Kvale & Brinkmann, 2009; Thagaard, 2013).

Begrepet livsverden omhandler den konkrete virkeligheten som vi erfarer i dagliglivet og lever i her og nå (Thoresen, 2010:45). Vanligvis er livsverden noe som vi ikke reflekterer over eller stiller spørsmål ved, det er det umiddelbare, og det som omgir oss i våre hverdagslige aktiviteter. En fenomenologisk orientert studie har som formål å kunne gripe den intervjuedes livsverden, hvor en utforsker den meningen personer tillegger sine erfaringer om et fenomen. En vesentlig forutsetning er at forskeren retter oppmerksomheten mot å gjengi den verden slik den oppleves og erfares fra informantens ståsted. Dette innebærer å kunne beskrive trekk som er felles ved de erfaringene som informantene i en studie gir uttrykk for, som gir grunnlag til å kunne utvikle en generell forståelse av det fenomenet som studeres (Thagaard, 2013:40).

I denne studien har jeg valgt å anvende en fenomenologisk tilnærming. Dette innebærer først og fremst at jeg beholder en åpen holdning og naiv innstilling til det jeg utforsker gjennom hele forskningsprosessen (Lindseth & Nordberg, 2004). Et viktig aspekt ved en fenomenologisk tilnærming er å kunne la fenomenet fremtre slik det blir beskrevet av informantene. Dette krever at jeg bevarer en åpen holdning for å kunne se ting som fremtrer på nye måter og inneha en bevisst naivitet slik at det gir mulighet til å kunne være åpen for

nye funn som kanskje strider imot det jeg forventer. For å kunne imøtekomme dette må jeg sette til side eventuelle tidligere antagelser jeg har fra før. Et slikt perspektiv kan tilbakeføres til begrepet fenomenologisk reduksjon, som innebærer at man klarer å se bort i fra tidligere forestillinger og ikke stiller kritiske spørsmål om hvorvidt en opplevelse av et fenomen eksisterer eller ikke (Kvale & Brinkmann, 2009:46). Reduksjonen innebærer en prosess som pålegger til å kunne «sette i parentes» eller «tre tilbake», hvor en frigjør seg fra eventuelle fordommer, forforståelse eller vitenskapelig forhåndskunnskap (Kvale & Brinkmann, 2009; Eide, 2011). Det er nettopp tidligere oppfatninger eller teori som må settes i parentes, slik at det er informantenes opplevelse og erfaring som skal beskrives og gjengis så direkte, presist og detaljert som mulig, uten at jeg fordreier meningen ved det som beskrives (Merleau- Ponty, 1962, i Kvale & Brinkmann, 2009:46). Min forståelse bygger dermed på informantens forståelse. I tillegg til å kunne være fenomenologisk orientert i denne studien, ønsker jeg også å kunne oppnå en dypere helhetlig forståelse av det jeg utforsker, jeg vil dermed i det neste avsnittet belyse en hermeneutisk forståelse.

5.1.3 Hermeneutisk forståelse

En hermeneutisk tilnærming tar utgangspunkt i at det ikke finnes en egentlig sannhet, rettere at fenomener kan tolkes på flere nivåer (Thagaard, 2013:41). I det vi står overfor noe vi ikke forstår, vil vi forsøke å tolke dette inn i en forståelsesramme av ulike forhold vi er kjent med eller har erfart fra før (Nilssen, 2012:71). Dette kan sees i sammenheng med at den forståelsen eller kunnskap vi allerede besitter, vil ha innvirkning for hvordan vi vil tolke det fenomenet vi stilles overfor.

Den hermeneutiske tradisjonen omhandler en skiftende tolkning av tekster (Kvale & Brinkmann, 2009:216). En hermeneutisk forståelse tar utgangspunkt i en kunnskapsprosess, som kjennetegnes av en kontinuerlig fremgangsmetode av å bevege seg frem og tilbake, for å skape en helhetlig forståelse som utvikler seg i en dialog mellom tolkeren og teksten (Nilssen, 2012). En hermeneutisk sirkel, anvendes ofte for å forklare denne kontinuerlige frem og tilbake prosessen eller den kontinuerlige endring av forståelsen vår. Nilssen (2012) beskriver den hermeneutiske sirkel som; «*en stadig bevegelse eller pendling mellom helhet og deler, mellom det som blir fortolket og konteksten og mellom det som blir fortolket og vår forforståelse*» (Nilssen, 2012:73). Den hermeneutiske sirkel, blir også av mange kalt en spiral, for å understreke at begrepet sirkel ikke i denne sammenheng reflekterer noe som ikke har en

ende, eller noe lukket (Nilssen, 2012). I denne studien vil en hermeneutisk forståelse innebære at jeg er bevisst min forforståelse og min rolle. Tilsvarende at jeg stadig er i interaksjon med tekstens budskap når det angår analyse og fortolkning, hvor formålet er å kunne danne en gyldig forståelse.

5.1.4 Valg av intervjudesign

Det kvalitative forskningsintervju består av ulike intervjustiler, som er hensiktsmessige for ulike forskningsformål. Det er vesentlig å reflektere og vurdere hva slags design eller form av intervju man har til hensikt å gjennomføre, i henhold til praktiske forhold og videre planlegging av forskningsprosjektet. I startfasen av denne studien vurderte jeg tidlig hvilken intervjuform som kunne være hensiktsmessig. Det var en viktig avgjørelse og det aktuelle valget stod mellom gjennomføring av individuelle dybdeintervjuer eller et kollektivt design, som eksempelvis gruppe- fokusintervjuer. Begge intervjuformene var egnede for problemstillingens hensikt, likevel finnes det både fordeler og ulemper ved intervjuformene som er viktig å reflektere over før den endelige beslutningen tas.

Gruppe- fokusintervjuer kan være en praktisk kvalitativ metode når formålet er å fremskaffe dyptgående informasjon om hva individer tenker om ulike forhold (Kvale & Brinkmann, 2009). I samfunnsvitenskapen blir gruppe- fokusintervjuer vel ansett og er en mye anvendt tilnærming. Dette kan sees i sammenheng med at det kollektive aspektet er en relativt effektiv og ofte kostnadsbesparende tilnærming for innsamling av datamateriale. Et gruppe- fokus intervju karakteriseres ved å engasjere flere personer, ofte en størrelse på seks til ti deltakere i en uformell diskusjon eller diskusjoner rundt et tema eller ulike problemfelt man ønsker å undersøke (Wilkinson, 2011:168). Samtaleemne er ofte basert rundt en serie spørsmål i form av en sakliste for intervjuet. Forskeren fungerer i rollen som moderator eller møteleder med forpliktelse til å lede og stille spørsmålene, holde diskusjonen i gang og tilrettelegge for at alle gruppe-medlemmene er aktive deltakere. Gruppe- fokusintervjuer er en velegnet metode, særlig ved eksplorative forskningsprosjekter, da den livlige kollektive ordvekslingen kan frembringe betydningsfulle og emosjonelle synspunkter enn når man anvender individuelle og ofte mer kognitive intervjuer (Kvale & Brinkmann 2009: 162).

I min avgjørelse av å gjennomføre individuelle eller fokus- gruppe intervjuer, var jeg usikker på hvorvidt informantene i denne studien ville være komfortable i en setting der hvor de måtte svare overfor hverandre. Et kollektivt design krever også mye av forskeren når det gjelder å

holde kontroll over en gruppe og la alle informanter få komme til ordet. Dette var noe jeg tenkte over i forhold til om jeg ville klare å håndtere et slikt ansvar, da jeg fra før av har liten erfaring med en slik intervjuform. Ryen (1988) påpeker også at det er et kjent fenomen at svar som blir gitt i intervju av enkeltpersoner ofte endres når de gis som medlem i gruppe eller et kollektiv (Ryen, 1988, i Ryen, 2012:135). Fokus- gruppeintervjuer har likevel en stor fordel, da det gir mulighet til å kunne få belyst et kollektivt syn ved et valgt tema. Dette kan også bidra til å få tilgang på flere vinklinger samtidig. Individuelle intervjuer derimot kan bidra til mer kreative svar, da det ikke er noe rom for å kunne sammenlikne med andre eller la seg påvirke av andres mening som kan skje i en gruppe setting. I individuelle intervjuer er det enklere for forskeren å kunne rette oppmerksomheten helt og holdent til den enkelte, som kan være en utfordring i fokus- gruppe intervjuer da det er mange som skal få si sin mening og bli hørt. Det finnes også en rekke mindre ønskelige fordeler med å anvende individuelle intervjuer. Dette kan sees i sammenheng med at det kan legge et stort press på informanten til å måtte gi gode svar.

I min studie har jeg valgt å gjennomføre individuelle dybdeintervjuer, i forhold til at jeg har ønsket å fremskaffe den enkeltes refleksjon, beskrivelse, erfaring og synspunkt. I forhold til å kunne belyse studiens problemstilling på best mulig måte, er et vesentlig moment at hver enkelt informant får komme frem med sine meninger, opplevelse og erfaringer gjennom sin deltakelse i Mødregruppen. Tilsvarende krever studiens forskningsspørsmål at det er subjektive opplevelser og erfaringer som får komme frem, hvor jeg var i tvil om dette ville komme godt nok frem i en gruppe setting.

Det kvalitative forskningsintervjuet kan utformes på ulike måter. Det neste steget jeg måtte vurdere var hvilken struktur mine intervjuer skulle ha. Thagaard (2013) beskriver at strukturen på intervjuene kan nærmest sees som to motpoler, hvor på den ene siden intervjuer kan inneha stor grad av åpenhet. I slike intervjusituasjoner gjennomføres intervjuet nesten som en helt vanlig samtale, med lite eller ingen form for begrensninger eller styring fra intervjuerens side. Dette legger forholdene til rette for at informanten selv kan ta opp ulike temaer, og intervjuer kan tilpasse sine spørsmål etter hva informantene snakker om (Thagaard, 2013:97). På den andre siden kan intervjuene være styrt av et relativt strukturert opplegg, hvor samtalen i høy grad blir styrt av bestemte temaer, ofte i gjennom en intervjuguide (Thagaard, 2013:97).

I forhold til mine intervjuer, valgte jeg å benytte et semi-strukturert design, også kalt halv-strukturerte intervjuer (Kvale & Brinkmann, 2009:143-146). Et semi- strukturert intervju kan

beskrives som en mellomting av de to motpolene som ble belyst ovenfor. Dette innebærer at intervjuene er delvis strukturerte ved å anvende en intervjuguide, men hvor det er rom for at informanten kan fortelle mest mulig fritt om sine opplevelser og erfaringer rundt de forhåndsvalgte temaene (Dalen, 2011; Kvale & Brinkmann, 2009). Det var ønskelig fra min side at intervjusituasjonen skulle være preget av en åpen samtale, hvor informantene følte de kunne snakke fritt. Tilsvarende ønsket jeg at intervjuene skulle ha en grad av struktur, og valgte dermed å benytte en intervjuguide (Vedlegg 2). Det at intervjuene har en viss struktur gir en fordel med henblikk til at det gir en bedre mulighet til å kunne sammenlikne svarene, da alle informantene har gitt informasjon om de samme temaene (Thagaard, 2013:98). Kvale og Brinkmann (2009) påpeker at intervjuer uten noen form for struktur kan medføre at de dataene som innsamles blir så komplekse, at de kan bli svært ressurskrevende å analysere.

5.2. Planlegging og forberedelse til intervjuene

Før en kan begynne helt og holdent med et forskningsprosjekt krever det at den aktuelle studien er behandlet og godkjent for gjennomføring av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD). Dette var noe jeg sikret tidlig i forskningsprosessen, slik at jeg kunne begynne planlegging og videre forberedelse av studien. Behandlet søknad og godkjenning av mitt prosjekt er vedlagt denne oppgaven (Vedlegg 3). De forskningsetiske retningslinjene er fulgt i studien. Alle intervjuene har vært basert på frivillig deltakelse, ved å avgi samtykke til deltakelse i undersøkelsen. Informantene har også kunnet trekke sitt samtykke under hele forskningsprosessen. Informantene har tilsvarende hatt mulighet til å kunne la være å svare på eventuelle spørsmål i intervjusamtalen. Personopplysninger som direkte kan identifisere informantene er heller ikke oppgitt i denne oppgaven.

Denne studien har sitt utgangspunkt gjennom forespørsel fra det lokale NAV-kontoret i den aktuelle kommunen på Sørlandet. Tidlig i forberedelsen av hvilken retning studien skulle ha, valgte jeg å ikke foreta intervjuer med gruppelederne av Mødregruppen eller andre profesjonelle yrkesutøvere ved NAV- kontoret i kommunen. Likevel var det nødvendig å kunne få informasjon om Mødregruppen, da det finnes lite tilgjengelig dokumentasjon om tilbudet.

I forhold til å kunne få relevant bakgrunnsinformasjon som kunne sikre fremgang i mitt prosjekt, hadde jeg flere møter med gruppelederne før jeg startet med intervjuene. Hverken gruppelederne eller andre ansatte ved det lokale NAV-kontoret har vært medvirkende i

studiens utforming. Dette innebærer at ingen fra det lokale NAV-kontoret eller gruppelederne har medvirket i formulering av studiens problemstilling eller hatt innsyn eller kunnet påvirke noe knyttet til min oppgave. De har kun bidratt med generell informasjon vedrørende Mødregruppens organisering og innhold. Samtidig har jeg fått tilgang til relevant dokumentasjon fra gruppelederne og leder i det lokale NAV-kontoret. Det ble ikke underskrevet avtale med det lokale NAV-kontoret eller med gruppelederne, men opprettet en enighet i form av muntlig avtale.

På en måte kan studien min sees i lys av oppdragsforskning, i den form av at studien er gjennomført i forhold til forespørsel fra NAV-kontoret. Likevel har jeg ikke mottatt noen form for finansiering eller midler til å gjennomføre studien. Jeg har heller ikke opplevd noe forventningspress til å imøtekomme eventuelle ønskelige resultater fra NAV-kontoret eller gruppelederne. I oppdragsforskning kan det stilles spørsmål til gyldigheten ved studien. Dette med henblikk til at forskeren faktisk «klarer å bevare sin faglige integritet, upartiskhet og holde forskningens grunnleggende verdier i hevd» (Tostensen & Kaiser, 2014). Dette føler jeg at jeg i gjennom hele forskningsprosessen har klart å håndheve.

I en forskningsstudie inngår det mye planlegging og forarbeid før et intervju finner sted. Et kvalitativt forskningsintervju krever nøye refleksjon over egen teknikk, ferdigheter og rolle (Kvale & Brinkmann, 2009). I mine forberedelser var jeg opptatt av at jeg skulle ha en selvsikkerhet og være komfortabel i rollen som intervjuer. Gjennom ulike arbeidssammenhenger og tidligere praksis arbeid har jeg opparbeidet meg noe erfaring i det å foreta intervjuer og samtidig vært i kontakt med unge voksne som er brukere av NAV. Likevel må jeg innrømme at rollen som intervjuer i forskningssammenheng var en helt ny situasjon å forholde seg til. Dette med henblikk til at jeg var velvitende om at mine kunnskaper, ferdigheter og prestasjoner ville ha innvirkning både for selve intervjuforløpet, den intervjuede, innhenting av data og at ansvaret om forsvarlighet ville tilbakeføres til meg. I forhold til dette, reflekterte jeg nøye over ønskelige og mindre ønskelige forhold til hvordan jeg skulle gjennomføre intervjuene.

Jeg ønsket først og fremst at intervjuene ikke skulle preges av en terapeutisk stil eller at min utdanningsbakgrunn skulle prege relasjonen mellom meg og informantene. For å avlaste nervøsitet og usikkerhet, valgte jeg å prøve ut ulike fremgangsmåter og teknikker. I intervjusituasjonen stillers det krav til forskerens kvalifikasjoner, hvor «den beste opplæring skjer gjennom praksis og utprøvelse» (Kvale & Brinkmann, 2009:98). Dette gjorde jeg ved å foreta «prøveintervjuer» med nærmeste venner, familie og medstudenter. Disse

«prøveintervjuene» ble tatt opp med båndopptaker. Jeg opplevde dette som en nyttig erfaring, både til å bli mer komfortabel i rollen som intervjuer, men også i forhold til å være kritisk til egen intervjustil. Særlig påpekte det viktige forhold til hva som fungerte bra, og hva jeg trengte mer øvelse på. For eksempel kom det tydelig frem at noen spørsmål i intervjuguiden trengte å redigeres for å gjøre meningen mer tydelig, og at noen temaer krevde dekning med ytterligere oppfølgingsspørsmål.

5.2.1 Utvalget og rekruttering av informanter

I kvalitative studier er et vesentlig spørsmål, om *hvem* som man ønsker å søke informasjon fra (Thagaard, 2013). Dette innebærer en videre definering av det utvalget som undersøkelsen skal basere seg på. Tilsvarende må det tas stilling til hvordan man skal kunne nærme seg det ønskelige utvalget, og hvilke informanter som er strategisk i forhold til studiens formål (Thagaard, 2013).

Mitt utvalg består av unge mødre som deltar på Mødregruppe, i regi av det lokale NAV-kontoret i kommunen på Sørlandet. Forskningsfeltet var bestemt på forhånd av studien, i forhold til at denne undersøkelsen er gjennomført etter forespørsel av NAV-kontoret. Jeg hadde dermed allerede et tilgjengelig utvalg. Det neste steget i utvalgsprosessen bestod dermed av hvordan jeg skulle rekruttere informanter til studien og hvilke utvalgsriterier jeg skulle forholde meg til.

Utvalget mitt bestod av til sammen syv deltakere fra Mødregruppen. I forkant hadde jeg satt utvalgsriteriene svært åpent, med formål i å kunne skaffe et bredt utvalg av unge kvinner som deltok på Mødregruppen. De kriteriene jeg satt var at informantene måtte være i alderen 18- 25 år. Dette involverte at jeg avgrenset det potensielle utvalget, men likevel hadde et vidt aldersspenn å forholde meg til. Mødregruppen tilbys både til unge mødre og gravide, dette var noe jeg ikke valgte å avgrense men heller se an underveis, i forhold til hvordan responsen og påmelding til undersøkelsen ville utarte seg.

Det neste steget i rekrutteringsprosessen gikk ut på hvordan jeg skulle etablere kontakt med potensielle informanter og hvordan undersøkelsen skulle presenteres. Dette er et viktig moment i utvalgsprosessen, i forhold til å skaffe villige informanter slik at utvalget blir tilfredsstillende nok til at undersøkelsen kan gjennomføres. Jeg valgte å bruke gruppelederne i Mødregruppen som «portvakter», hvor de i første omgang generelt informerte om undersøkelsen til deltakerne og oppfordret de til å delta. Jeg var kjent med at deltakerne i

Mødregruppen hadde en tillitsfull relasjon til gruppelederne, og vurderte dette som en god måte å komme i kontakt med potensielle informanter. Det neste steget i rekrutteringsprosessen fungerte i form av et presentasjons- og informasjonsmøte. Dette ble gjennomført etter oppfordring av gruppelederne, som oppgav at de tidligere hadde opplevd at jentene ikke var så interessert i å få utlevert skjemaer direkte i hånden eller skriv i posten. Gruppelederne informerte dermed deltakerne om at jeg skulle komme innom på Mødregruppen sine møter og fortelle om studien. Det ble gjennomført to presentasjons- og informasjonsmøter, hvor jeg fikk mulighet til å komme på to ulike ukedager hvor deltakerne treffes på Mødregruppen. Under disse presentasjons- informasjonsmøtene, fikk jeg muligheten til å personlig presentere tema, studiens problemstilling og formål. Samtidig gav dette deltakerne i Mødregruppen sjansen til å kunne stille spørsmål til undersøkelsen. Gruppelederne var ikke til stede under disse møtene, dette var etter mitt ønske, i forhold til om deltakerne hadde spørsmål eller kommentarer som de ikke ville høre.

Studien hadde blitt behandlet og godkjent for gjennomføring av Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste (NSD), (Vedlegg 3) før jeg etablerte kontakt med deltakerne i Mødregruppen. På presentasjons- og informasjonsmøtene ble det også utdelt informasjonsbrev og samtykkeerklæring (Vedlegg 1) til deltakerne som var til stede på disse møtene. I tillegg fikk jeg lov av gruppelederne til å sette en innleveringsboks tilgjengelig på møterommet der Mødregruppen treffes. Ved siden av denne boksen la jeg igjen informasjonsskriv og samtykkeerklæring sammen med ferdig frankerte konvolutter. Slik kunne de som ville delta i undersøkelsen enten levere samtykke i boksen eller hvis ønskelig sende i posten. Det siste alternativet var det ingen som benyttet seg av. I begynnelsen var responsen relativt lav, og det tok omtrent to uker før jeg hadde fått tre svar. Deretter løste det seg, og flere meldte sin interesse. Til sammen var det i alt åtte deltakere som ønsket å la seg intervju. Utvalget endte som nevnt på syv informanter, da den åttende stadig måtte avlyse og tilslutt ikke svarte på mine henvendelser. De syv informantene var deltakere som regelmessig benyttet seg av tilbudet Mødregruppe. Ingen tidligere deltakere av Mødregruppen meldte sin interesse, selv om gruppelederne hadde kontaktet flere som hadde deltatt før. Kun en informant var gravid på intervjutidspunktet. Jeg valgte å inkludere denne deltakeren i utvalget, da det gav mulighet til å belyse nyanser og i forhold til å kunne opprette et representativt utvalg av de deltakerne som benytter seg av tilbudet Mødregruppe. Det gis en nærmere beskrivelse av de aktuelle informantene i kapittel 6 (jf. 6.1.1).

I kvalitative studier er ikke antall intervju det som er viktigst, men heller den informasjonen de gir (Ryen, 2012). Hovedintensjonen med kvalitative intervju er ikke å kunne sammenlikne enheter slik som et kvantitativt design krever, men heller kunne oppnå tilgang til opplevelser og erfaringer som er relevant for selve studiens formål og problemstilling. Kvale & Brinkmann (2009) gir et godt råd når det angår størrelsen på utvalget. De henviser til begrepet «metningspunktet», som omhandler punktet eller et nådd stadium i intervjuprosessen, der hvor gjennomføring av intervjuer stopper å produsere eller bidra til ny informasjon. Hvor dette punktet befinner seg under intervjuprosessen varierer ulikt fra studie til studie. Det er ikke antall informanter som avgjør metningspunktet, men selve innholdet som fremkommer under intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2009). Min hensikt var å kunne innhente et datamaterialet som var basert på kvalitet fremfor kvantitet, men tilstrekkelig nok til å kunne gi grunnlag for tolkning og analyse (Dalen, 2011). Etter at det syvende intervjuet var gjennomført, vurderte jeg det slik at utvalget i forhold til studies formål var tilstrekkelig, da det nærmest fungerte som en kontroll, i forhold til at det siste intervjuet ikke gav ny informasjon men bekreftet de intervjuene som allerede var gjennomført. Hvor jeg dermed anså at metningspunktet var nådd, og at det ikke var behov for ytterligere intervjuer. I de syv intervjuene erfarte jeg at informantene delte og kastet lys over temaene i intervjuguiden både med positive og negative opplevelser, erfaringer og synspunkter. Dette gav meg betryggelse i at den fremgangsmåten og de valgene som var satt i forhold til utvelgelsen og størrelsen på utvalget var tilfredsstillende.

5.2.2 Intervjuguiden

Intervjuguide er et manuskript som former og tilfører intervjuet mer eller i mindre grad struktur. I mine intervjuer valgte jeg å anvende en intervjuguide, med henblikk til at det ville gi intervjuene en grad av struktur, og hvor jeg ville være sikker på at de temaene jeg ønsket å belyse ble dekket under intervjusituasjonen. Jeg opplevde også at bruk av en intervjuguide var et praktisk hjelpemiddel under intervjuforløpet, som gav meg en selvtillit i begynnelsen, ved at jeg alltid hadde en oversikt over hva som skulle tas opp i hvert intervju. Intervjuguiden ble likevel ikke benyttet slavisk, og rekkefølgen var lite fastlagt. I intervjusituasjonen fungerte den som en rettesnor med hensikt i å innhente informasjon og forsikre at alle de temaene som var ønskelige samtaleemner ble dekket.

Intervjuguiden ble utformet i forkant av intervjuene på grunnlag av studiens problemstilling og forskningsspørsmål. Den utformede intervjuguiden (Vedlegg 2) ble detaljert, likevel valgte jeg å beholde en omfangsrik guide. Dette med henblikk til at jeg var usikker på min intervjustil og teknikk, samtidig min begrensede erfaring av å intervju. Ikke alle spørsmålene ble brukt i intervjuene, men det var betryggende å ha flere punkter å gjennomgå i intervjusituasjonen dersom for eksempel informantene brukte liten tid til å besvare spørsmålene, samtidig var flere av spørsmålene formulert med den hensikt i å oppdage eventuelle ulikheter i svarene. Under intervjuene opplevde jeg også at informantene ofte svarte på tvers av temaene og det var dermed enkelt etter hver intervju å ta et tilbakeblikk over guiden for å forsikre at alle temaene og hovedpunkter hadde blitt tilstrekkelig dekket. Jeg vil også påpeke at selv om jeg anvendte semi- strukturerte intervjuer, styrt av en guide var jeg opptatt av at intervjuene skulle være en åpen samtale, hvor informantene kunne snakke fritt og ikke være påvirket av for mye struktur, da det ville medføre en bevegelse fra det kvalitative ideal. Thagaard (2013) understreker viktigheten av å kunne formulere gode spørsmål i intervjuene, hvor de bør være åpne og ikke være lende eller for generelle. I min strategi av å lage en fruktbar intervjuguide, var det viktig å få bekreftelse på at spørsmålene jeg skulle stille under intervjuene var hensiktsmessige og godt formulert til å kunne belyse studiens problemstillinger. For å kunne «teste» om intervjuguiden var passende, vurderte jeg nøye spørsmålene som kom med i den endelige guiden. I tillegg som tidligere nevnt, hjalp de «prøveintervjuene» jeg foretok i forkant til å kunne få tilbakemeldinger. Dette medførte at jeg både endret noen spørsmål og la til noen i intervjuguiden.

5.2.3 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i en tidsperiode av fem uker, høsten 2014. Alle intervjuene ble etter informantenes ønske foretatt på det lokale NAV- kontoret i kommunen. Jeg fikk til rådighet utlånt et «samtalekontor» som befant seg i umiddelbar nærhet til lokalet som brukes for Mødregruppens ukentlige møter. Dette kontoret var et praktisk bra sted å treffes, både for meg selv og for informantene. Da de var kjent med lokalene og i forhold til at jeg var lite kjent i kommunen. Lån av kontoret på NAV ble avklart med gruppelederne av Mødregruppen i forkant av hvert intervju. De fleste intervjuene foregikk på dagtid utenfor de faste møte dagene i Mødregruppen. Unntaksvis av tre intervjuer som ble kombinert med den dagen de skulle delta i Mødregruppen, hvor intervjuene ble gjennomført påfølgende etter endt møte i gruppen. Jeg opplevde bruken av kontoret som et funksjonelt sted å foreta intervjuer, og da

det var lokalisert avsides i NAV- bygget kunne vi sitte uforstyrret. Samtidig var de unge mødrene godt kjent med lokalene på NAV fra før, noe som gjorde at de var på hjemmebane.

Det var en viktig forutsetning for meg at intervjusituasjonen skulle være så mest mulig trygg og positiv opplevelse for alle informantene. Jeg var dermed avhengig av å legge forholdene til rette for å skape en god atmosfære og en komfortabel åpen samtale. I et forsøk på å forme en situasjon mindre preget av å være et formelt intervju, hadde jeg med diverse drikke, kjeks og frukt som intervjupersonene kunne forsyne seg av. Dette var også den eneste kompensasjonen som ble gitt. I informasjonsskrivet og på informasjonsmøtet ble det opplyst om at både sted og tid kunne bestemmes av intervjupersonene, som også ble vektlagt i hver telefonsamtale med hver enkelt. Alle informantene foretrakk at intervjuene skulle foregå ved sitt lokale NAV-kontor i et samtalerom/kontor. Fordelen ved lån av et slikt kontor var at vi kunne sitte alene og uforstyrret. Alle informantene opplevde jeg som positive til å delta i forskningsprosjektet og møtte som avtalt til intervjuer. Tilsvarende opplevde jeg alle intervjupersonene som meddelssomme og at de gav utfyllende beskrivelser av sine erfaringer. Noen var i begynnelsen av intervjuene mindre pratsomme enn andre, noe som tok seg opp ettersom samtalen gikk sin gang. Intervjupersonene gav videre uttrykk for at de gjerne ville bidra til et forskningsprosjekt som satte deres livssituasjon og deltakelse i Mødregruppen på dagsordenen.

Hvert intervju begynte med en håndhilsning. Kvale og Brinkmann (2009) hevder at de første minuttene i et intervju er avgjørende for hvordan resten av intervjuet vil bli. Min strategi for å skape en god tone ved første hei, var å tørrprate litt ved å spørre om de hadde hatt en fin morgen eller dag så langt, eller om trivielle ting som været.

På forhånd av intervjuene hadde alle informantene fått tildelt informasjons og samtykkebrev som tydelig beskrev studiens tema og hensikt. De fleste informantene hadde også deltatt på presentasjon- og informasjonsmøte. Før jeg startet selve intervjuene gikk jeg gjennom informasjonsskrivet og opplyste ytterligere om at deltakelsen var frivillig, og at alle opplysninger ville sikres anonymitet og at de fremdeles kunne avbryte om de ønsket det. Deretter ble informantene spurt om de samtykket til bruk av båndopptaker under intervjuene. Alle var villige til å la samtalen tas opp på bånd. Jeg begynte deretter med det Kvale og Brinkmann (2009) omtaler som en briefing. Denne briefing involverte en tre til fem minutters introduksjon, bestående av en presentasjon av meg selv, formålet med intervjuet og studiens formål. Deretter tok jeg en kort gjennomgang av hvert enkelt tema i intervjuguiden,

og gav informantene mulighet til å kunne spørre spørsmål, eller om noe jeg trengte å klarlegges ytterligere før jeg satt i gang båndopptakeren og lot intervjuet starte.

I det første intervjuet lot jeg båndopptakeren ligge på bordet, jeg bemerket at den ble et «forstyrrelse moment» for informanten, i de resterende intervjuene spurte jeg etter å ha fått samtykke til å benytte båndopptakeren av informantene om det var greit at den lå på en stol ved bordet. Dette var greit for samtlige deltakere, og jeg oppdaget at de etter en stund ikke så ned så mye på båndopptakeren. Dette med hensikt i «ute av syne, ute av sinn», selv om de fleste informantene ikke virket brydd av båndopptakeren merket jeg at de fleste slappet mer av når båndopptakeren ikke lå foran dem. Båndopptakeren ble ikke slått av før informanten hadde forlatt rommet etter at intervjuet var ferdig. Dette bemerket jeg etter første gjennomgang av å høre på lydopptakene, hvor annerledes tonen var etter jeg hadde takket for intervjuet og deres deltakelse. Flere hadde blitt stående i døren i flere minutter og snakke om relevante temaer eller gav nye beskrivelser av det som hadde blitt tatt opp i intervjuet. Dette er også noe Ryen (2012:113) beskriver, hvor hun påpeker at ofte fortsetter informantene tematikken etter at båndopptakeren er avslått, hvor «det er da det interessante blir sagt».

I forhold til at jeg har lagt vekt på en fenomenologisk- hermeneutisk tilnærming gjennom denne studien, var det viktig å bevare en nøytral holdning slik at jeg lot informantene snakke fritt, og bevarte en åpenhet til de fenomenene som kom frem. Dette opplevde jeg ikke som noen utfordring. Jeg var i intervjuene hele tiden opptatt av å være en god lytter, og vurdere eventuelle dimensjoner som måtte dekkes ytterligere. Thagaard (2013) understreker at kjønn spiller en rolle i intervjusituasjonen. Dette var noe jeg var kjent med før jeg begynte gjennomføring av intervjuer. Det at jeg er kvinne og informantene også er kvinner, kan medføre meningsforhold som tas for gitt, som for eksempel innebærer dette «du som kvinne forstår vel at...» (Thagaard, 2013:116). Dette opplevde jeg i intervjuene, og var dermed oppmerksom på å stille naive oppfølgings spørsmål, for å kunne belyse hva informantene egentlig mente og unngå å ta slike meninger for gitt.

5.3 Anonymisering

I denne studien har anonymisering vært et vesentlig moment. Kvale og Brinkmann (2009) understreker at god rapporteringsetikk innebærer å følge konfidensialitets prinsippet, som innebærer at informanten har rett til beskyttelse av sin identitet.

En måte som kan sikre anonymisering er å unnlate spesifikke forhold som kan bidra til identifikasjon, dette er eksempelvis informantens alder, yrke, og bosted (Thagaard, 2013:226). I denne studien er utvalget rekruttert fra et lite geografisk område, det har dermed vært nødvendig å unngå å henvise til det spesifikke geografiske område. Nilssen (2012:150) poengterer at det kan være vanskelig å anonymisere når det kommer til lokale nivåer, likevel bør forskningsrapporten inneholde pseudonymer for både navn og sted.

I denne studien ble informantene allerede ved inngangen av intervjuene aidentifisert ved at de ble tildelt fiktive navn. Slik ble aldri informantens opprinnelige navn knyttet til det fiktive navnet som jeg tildelte hver enkelt. Annet identifiserbar informasjon som ble oppgitt under intervjusituasjonen ble endret umiddelbart med tilsvarende betydning. Thagaard (2013:227) hevder at informasjon om informantens barn, som alder eller antall ikke bør opplyses, med mindre det ikke er vesentlig for tekstens budskap. Lignende påpeker Thagaard (2013) at forhold som kan erstattes med liknende kategorier eller mening bør etterstrebes. Dette er hensyn som jeg i denne studien har forsøkt å imøtekomme, hvor eksempelvis i kapittel 6 (jf.6.1 & 6.1.1), hvor jeg presenterer informantene, er dette fremstilt gjennom nøytrale eller generelle beskrivelser. Vedrørende dette har jeg forsøkt å finne lignende begrep, uten å «miste» meningsforholdet. Når det angår anonymisering av geografisk område, har jeg valgt å ikke benevne eksakt hvilken kommune NAV-kontoret, som tilbyr Mødregruppe, befinner seg. Samtidig har det vært nødvendig å kunne avgrense et området for å belyse vesentlige forhold. Jeg har dermed valgt å avgrense det geografiske området til å gjelde Sørlandet, som er en region som omfatter de to fylkene Aust- Agder og Vest-Agder. Dette har også bydd på noen utfordringer til å kunne belyse relevant forskning og litteratur som angår den spesifikke kommunen denne studien har utgangspunkt i. I oppgaven har jeg dermed forsøkt å bevare anonymisering av de referanser som direkte vises til kommunen, men som har vært nødvendige å oppgi. For å kunne imøtekomme respekt og anerkjennelse for andre forfatters arbeid, har jeg dermed valgt å benytte fotnoter i teksten for å kunne henvise til kilde, uten at det medfører å bryte anonymiseringen.

Thagaard (2013) skriver at det er en utfordring i studier der informantene kjenner hverandre, eller representerer samme nettverk. Dette med henblikk til at informantene alltid kan identifisere hverandre i forskningsrapporten. En måte å kunne hindre at informanter identifiserer hverandre er å nedtone beskrivelser og fortellinger, dersom det ikke er viktig for selve poenget (Thagaard, 2013). Dette har jeg forsøkt å imøtekomme, men uten å «miste» viktig data. Jeg har valgt å omgjøre sitater som presenteres i kapittel 6, fra dialekt til

bokmålsform. I en slik omgjøring av sitater har jeg forsøkt å gjøre endringer og oversettelser som ikke forandrer den initierte meningen i sitatene til informantene.

5.4 Transkribering, fra samtale til tekst

Transkripsjon innebærer en transformasjon og en bearbeidelse fra muntlig intervjusamtale til en skriftlig tekst (Kvale & Brinkmann, 2009:186). Transkripsjon er en fremgangsmetode for å skape en struktur og oversikt i det som er innhentet fra intervjusituasjonen. Tilsvarende er det en prosess til å kunne redusere og klargjøre datamaterialet for den videre bearbeidelsen og analysen (Kvale & Brinkmann, 2009)

I det man skal begynne med transkripsjon innebærer det en rekke overveielser, i forhold hvordan man skal gå frem og hvordan utformingen av det skriftlige materiale skal nedføres (Nilssen, 2012). I denne studien har jeg selv utført transkripsjonene, hvor alle de syv intervjuene er overført fra lydopptak til skriftlig tekst. Transkripsjonene ble gjennomført samme dag som intervjuene ble foretatt, eller i de påfølgende dagene etter. Jeg har i min tilnærming valgt å gi en ordrett gjengivelse av det informantene har sagt på lydopptakene. En slik nøyaktig gjengivelse innebærer at ord for ord nedføres og at eventuelle sukk, latter, pauser, gjentakelser og hver «eh» - blir registrert og blir en del av teksten (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette gjorde jeg med den hensikt i å bevare og gjøre teksten så nært opp til den muntlige samtalen som ble til i intervjusituasjonen. I det muntlig tale overføres til tekst, vil en risikere å kun fange opp det verbale språket og ikke selve konteksten (Nilssen, 2012).

I tillegg til å føre ned ord for ord i transkripsjonen har jeg også forsøkt å bevare den konteksten av det som foregikk i selve intervjusituasjonen. Dette har jeg gjort ved å supplere transkripsjonene med notater som ble ført under selve intervjusituasjonen, og notater jeg hadde ført ned direkte etter hvert intervju. Disse notatene inneholdt en generell følelse av det jeg oppfattet i intervjuene og eventuelt ikke-verbal kommunikasjon. Lydopptakene av hvert intervju er også gjennomgått fem ganger, hvor tre av gjennomhøringene foregikk mens jeg fulgte og leste igjennom de transkriberte tekstene. Dette gav mulighet til å kunne bekrefte eller avkrefte mitt førsteinntrykk av den generelle følelsen jeg av intervjuene, men også mulighet til å korrigere eventuelle mangler og feil.

Intervju samtalene hadde en tidsperiode rundt én til halvannen time, og selve transkripsjonen av disse tok omtrentlig tre til fem timer, som resulterte i 60 maskinskrevne sider. Selve transkripsjonen var en tidskrevende prosess, samtidig har det vært en lærerik prosess. Nilssen

(2012:47) understreker at selv om det er mulig å la andre ta seg av transkripsjonsarbeidet for å lette på tidsaspektet, er fordelene klart større ved å utføre dette arbeidet selv. En klar fordel jeg har erfart er at det gav en nærhet og fortrolighet til datamaterialet. Ved å praktisere en tilbakevendende lesning og gjennomgang av lydopptak har materialet fått komme «under huden» på meg. Tilsvarende har det gitt en klar fordel i forhold til å være kritisk til min egen intervjustil, og min rolle som intervjuer. Ved å høre igjennom lydopptakene fra det første intervjuet oppdaget jeg både ting som fungerte bra og hva som kunne vært utført annerledes. Dette gav mulighet til å forbedre eventuelle svakheter og legge til rette forbedringer til neste intervju. Transkripsjonen er også en viktig del av analyseprosessen (Nilssen, 2012). Det å skrive ned de muntlige lydopptakene, har nok bidratt til en nyttig meningsdannelse og forståelse ved ulike aspekter i datamaterialet. Et vesentlig moment ved denne studien er å ivareta informantenes utsagn slik den fremkommer gjennom deres oppfattelse av virkeligheten. Likevel vil datamaterialet være basert på min subjektive vurdering og tolkning.

5.5 Analyse for å skape mening og forståelse

Det finnes ulike tilnærminger og teknikker til å analysere datamaterialet, uansett involverer dette en prosess for å kunne skape en struktur, orden og mening i det innsamlede datamaterialet (Ryen, 2012). Etter at intervjuene var ferdig transkribert, satt jeg dermed igjen med syv ulike tekster. Det første steget var dermed å systematisere og komprimere de data som hadde fremkommet gjennom intervjuene for å skape en oversikt og gjøre de mer tilgjengelige for tolkning. Ryen (2012:145) understreker at gjennomføringen av forskningsprosjekter ikke kan sees som en lang kjede med separate ledd, men en interaktiv prosess. Dermed må hele forskningsprosessen, fra dens spede begynnelse til det ferdigstilte produktet, betraktes som en langvarig prosess med pendling mellom tolkning og analyse.

I denne studien har jeg etterstrebet å beholde en reflektert holdning til egen forforståelse og innflytelse, dette med henblikk til å kunne gjengi informantenes egen erfaring, opplevelse og beskrivelser så nøyaktig og fullstendig som mulig. Dette gjengir det fenomenologiske aspektet som jeg har forholdt meg til i denne studien (Lindseth & Nordberg, 2004). En kvalitativ tilnærming kjennetegnes av en induktiv analyse forsøker å fange hvordan informantene konstruerer verden rundt seg (Gibbs, 2007, i Nilssen, 2012:14). En slik induktiv analyse innebærer en prosess der datamaterialet taler for seg selv, i den grad at teorien, mønstre og temaer bestemmes av dataene og ikke omvendt (Ryen, 2012). Jeg vil heretter

redegjøre for hvordan jeg har valgt å gå frem i analysearbeidet av datamaterialet, hvor jeg har valgt å støtte meg på en temasentrert analyse, gjennom å kode og kategorisere datamaterialet (Kvale & Brinkmann, 2009). Dette innebærer en prosess der en leser igjennom transkripsjonene og deretter kategoriserer de relevante avsnittene.

Ved å benytte en slik tematisk strategi gav det mulighet til å identifisere og formulere ulike temaer i en kategorisk representasjon. Jeg har også latt meg inspirere av Lindseth og Nordberg (2004) sin analyse, som tar utgangspunkt i en fenomenologisk- hermeneutisk tilnærming. Analysen foregikk i ulike steg og var en frem og tilbake prosess, jeg vil her forklare nærmere hvordan jeg gikk frem.

Lindseth og Nordberg (2004:149) anbefaler først i analyseprosessen å foreta en naiv gjennomlesning av den transkriberte teksten. Dette var det første steget i min analyse, hvor jeg naivt leste igjennom de utskrevne transkriberte tekstene i flere omganger. En slik tilnærming har som formål å kunne fange en helhetlig mening av datamaterialet, der en hele tiden må forholde seg åpen ved å la teksten «snakke til oss» (Lindseth & Nordberg, 2004).

Jeg begynte med å ta for meg intervju for intervju, og konsentrerte meg om å nærlese og granske de syv ulike tekstene. Underveis noterte jeg det som falt meg inn naturlig. Det som ble ansett som viktig og interessant i selve teksten ble uthevet, som ord jeg så gjentok seg, eller utsagn som jeg oppfattet som vesentlige. I denne prosessen var jeg ikke på leting etter noe konkret i datamaterialet. Som nevnt, forsøkte jeg bevare en naiv innstilling i denne gjennomlesningen. En slik innstilling krever at jeg innehar et åpent sinn, som dermed muliggjør at det er teksten som «snakker» til meg (Lindseth & Nordberg, 2004:149). Samtidig er det viktig å påpeke at en slik prosess ikke fullstendig kan løsrives fra en viss fortolkning, da en alltid vil kunne påvirkes tidligere forståelse, erfaringer er visse tanker som har fremkommet, da dette er en prosess som vedvarer gjennom hele forskningsprosessen.

Hensikten med den første gjennomlesningen var å se de syv transkriberte tekstene i et slags fugleperspektiv, med utgangspunkt i å kunne danne en første forståelse.

Deretter lagde jeg et sammendrag av hva som utpekte seg i de ulike tekstene. Dette ble sortert og basert på temaene fra intervjuguiden, hvor jeg ikke i denne omgang inkluderte noen sitater. Dette resulterte i 13 maskinskrevne sider, med 21 overskrifter som belyste relevante mønstre som var gjennomgående i hver av tekstene. Både likheter og nyanser av det informantene var opptatt av i intervjuene ble inkludert. Dette sammendraget fungerte som en slags rettesnor for, å skape en systematikk og oversikt av det innsamlede datamaterialet.

Etter en ny gjennomlesning av tekstene, begynte jeg å systematisere tekstene i nye dokumenter på dataen. Her tok jeg først for meg hvert enkelt intervju, og begynte å lage kategorier med tilsvarende utsagn som direkte kunne sees opp mot oppgavens problemstilling, og de underliggende forskningsspørsmålene. Deretter satte jeg sammen alle intervjutekstene i et nytt dokument, som resulterte i 30 sider, videre begynte arbeidet med å på tvers av utsagnene til informantene. I denne prosessen så jeg etter utsagn som belyste likheter, men også ulikheter. Dette har vært en viktig del av analysen, med henblikk til å kunne imøtekomme problemstillingens hovedanliggende. Noen utsagn hadde et innhold som passet i flere kategorier, hvor de da ble plassert etter hvor de passet best. Det var en tidskrevende prosess å systematisere datamaterialet inn i kategorier eller temaer. I analysearbeidet har jeg beveget meg gjennom teksten i en frem og tilbake prosess, som er forenlig med en hermeneutisk spiral, hvor jeg gjennomgående så på deler av teksten for å skape en meningsfull forståelse av dens helhet.

Det avsluttende steget i analyseprosessen bestod av å dele datamaterialet videre inn i hovedtemaer og tilsvarende undertemaer som direkte kunne knyttes til oppgavens problemstilling og underliggende forskningsspørsmål. Jeg gikk enda engang igjennom teksten, og begynte en «klippe og lime» prosedyre, hvor jeg lagde hovedtemaer og undertemaer i enda et nytt dokument som reflekterte meningsbærende innhold til problemstillingene. Informantenes utsagn ble deretter sortert og plassert inn i de temaene de hørte inn under. I denne prosessen uthevet jeg også de utsagnene som jeg mente kunne bli satt inn som sitater i analyse og drøftingsdelen.

I analysearbeidet har jeg også valgt å se bort i fra enkelte kategorier. Dette gjelder kategorier som underveis har oppstått på bakgrunn av utsagn som jeg først fant interessant, men som ved en nærmere gjennomgang ikke har vært relevant i forhold til denne studiens formål og retningslinjene satt igjennom problemstillingene.

5.6 Kvalitet i kvalitativ tilnærming

Ryen (2012) påpeker at det finnes uenighet og usikkerhet når det kommer til spørsmålet om hva som kjennetegner god kvalitativ forskning. I hovedsak blir all forskning vurdert på bakgrunn av kvaliteten på metodene som er brukt. Det er dermed vesentlig å redegjøre, og være åpen om de tilnærminger og metoder som er brukt i en studie. Seale (1999) påpeker at kvalitative forskere må beskrive de valg som er gjort under hele forskningsprosessen og vise

bevissthet til hvilke konsekvenser dette kan ha hatt for studien. (Seale, 1999:33, i Ryen, 2012:177). Innenfor kvalitativ metode er validitet og reliabilitet to viktige begreper, men de er også kontroversielle da begrepene opprinnelig er knyttet til kvantitativ forskning. I kvalitative studier benyttes ofte begrepene validitet og reliabilitet dermed under en litt annen betydning, som eksempelvis gyldighet, troverdighet og pålitelighet for å kunne vurdere styrken og kvaliteten ved undersøkelsen (Ryen, 2012).

5.6.1 Validitet

Validitet er direkte knyttet til tolkningen av data, og hvorvidt de tolkninger som er foretatt av forskeren kan vurderes som gyldige (Thagaard, 2013). I kvalitativ forskning er mye av kritikken rettet mot gyldigheten, i forhold til om den sannheten som ligger i dataene egentlig er slik den blir fortolket (Ryen, 2012).

Validitet bør være et grunnleggende aspekt gjennom hele forskningsprosessen, lignende bør en alltid stille seg kritisk til egne tolkninger underveis (Thagaard, 2013). Ved at jeg i denne studien har hatt et fenomenologisk- og hermeneutisk vitenskapssyn innebærer dette at jeg har måtte sette til side forforståelse og forholde meg åpen til å kunne danne forståelse på grunnlag av den enkeltes perspektiv og beskrivelse av et opplevd fenomen. Dette er noe jeg har vært bevisst igjennom hele forskningsprosessen.

I intervjusituasjonen forholdt jeg meg kritisk til min egen rolle, i forhold til å ikke stille ledende spørsmål til informantene. Jeg var samtidig lydhør til det informantene fortalte og gav de god tid til å svare på spørsmålene. Samtidig forsøkte jeg å ha en naiv innstilling under intervjuene og spurte informantene oppfølgings spørsmål for å kunne bekrefte eller eventuelt avkrefte forhold, for å unngå misforståelser. Før intervjuene ble avsluttet brukte jeg god tid til å oppsummere intervjuene for at informantene kunne bekrefte at jeg hadde forstått dem rett. Et forhold som kan bidra til å kunne styrke gyldigheten ved studien er at mine funn samsvarer med tidligere studier og forskning som omhandler samme tema, samt liknende problemstillinger.

Dette bidrar til å kunne styrke studiens kvalitet. Jeg har også under analysen av datamaterialet arbeidet med teori samtidig, noe som kan vise at jeg ikke har latt meg styre av det teoretiske grunnlaget men heller fokusert på å skape forståelse av datamaterialet.

5.6.2 Reliabilitet

Reliabilitet knyttes til studiens pålitelighet og hvorvidt den er etterprøvable (Thagaard, 2013). Dette kan sees ut ifra om det er vist grundig til hvordan studien er utført, hvilke metoder som er anvendt, og at forskeren har gjort rede for hvordan data utvikles, tolkes og analyseres (Thagaard, 2013). I forhold til om studien er etterprøvable, i forhold til om noen andre skulle gjennomført de samme stegene som er gjort i en studie for dermed å kunne danne liknende resultater er et urealistisk formål i kvalitative metoder. Dette i sammenheng med at ingen studie er lik, ingen situasjon er lik og en gjentakelse kun vil frembringe en ny versjon (Ryen, 2012).

Ryen (2012:181) viser til ulike forlag som kan sikre høy reliabilitet, hvor hun påpeker at bruk av båndopptak under intervjusituasjonen, redegjøre nøye i rapporteringen hvordan de ulike prosessene ved datainnsamling, samt at det presenteres et større utdrag av data, ikke kun oppsummeringer.

I min undersøkelse ble alle intervjuene tatt opp på bånd. Dette sikret at jeg fikk med meg alt som ble sagt under intervjuene, opptakene ble også lyttet på flere ganger for å kunne fange opp den initierte meningen. I denne studien har jeg beskrevet fremgangsmåten ved intervjuene, og redegjort for hvordan datamaterialet er bearbeidet, og analysert.

I analyse og drøftingsdelen har jeg valgt å fremstille flere utsagn fra informantene. Silverman (2011) beskriver at når det er gitt en detaljert redegjørelse slik at hele forskningsprosessen kan vurderes trinn for trinn, samt redegjøre for forskerens ståsted som representerer grunnlaget for tolkninger, bidrar til å styrke reliabiliteten ved studien (Silverman, 2011:360, i Thagaard, 2013:202). Dette refererer til å gjøre studien «transparent», hvor jeg dermed har redegjort for forskningsprosessen, gitt innsyn i den og gjort den gjennomsiktig.

Kapittel 6

6.0 Analyse og drøftelse

I dette kapittelet vil jeg presentere datamaterialet som har blitt innsamlet gjennom kvalitative dybdeintervjuer med syv unge mødre som deltar på Mødregruppen i den aktuelle kommunen på Sørlandet.

Datamaterialet som danner empirien i denne studien, samt utvalgt teori og forskning utgjør grunnlaget for oppgavens analyse og drøfting. Dette vil bli gjort i relasjon til studiens problemstilling og forskningsspørsmål:

Hvilken betydning har unge mødres deltakelse i Mødregruppe hatt for dem?

Denne problemstillingen er utforsket gjennom forskningsspørsmålene;

1. Hvordan opplever deltakerne livet som ung mor i liten kommune på Sørlandet?
2. Hvordan opplever deltakerne Mødregruppen som arena for sosial inkludering?
3. Hvordan opplever deltakerne Mødregruppen som kompetansehevende og en arena for personlig utvikling?
4. Hvilke forventninger og framtidsutsikter har unge mødre som deltar i Mødregruppen i forhold til utdanning og arbeid.

I det følgende vil jeg presentere de funnene som er blitt tydelige gjennom bearbeidelsen og analyseprosessen. Jeg har inndelt dette kapittelet i avsnitt med fire hovedtemaer og tilsvarende undertemaer, dvs. underoverskrifter. Dette med henblikk til hvordan jeg har organisert og strukturert funnene på, som beskrevet i det forrige kapittelet (jf. 5.4.1). Tilsvarende ut fra de tendensene som har fremkommet i datamaterialet som peker tilbake på forskningsspørsmålene.

De ulike temaene vil illustreres med sitater som viser konteksten og bredde av det informantene sammenhengende fortalte og beskrev i intervjuene. Fremstillingen av sitatene er oppført med innrykk og anførselstegn. Med hensyn til å bevare anonymiteten og beskytte identiteten til de informantene som har deltatt i denne studien, vil sitatene gjengis med tildelte fiktive navn.

I den videre disposisjonen av dette kapittelet vil jeg starte med en presentasjon av informantene. Jeg håper at en slik presentasjon vil gi leseren av denne oppgaven et mer helhetlig bilde av informantene som har deltatt i denne studien. Tilsvarende at det kan gi en nærhet og økt grunnlagsforståelse til de sitater som er tatt med i den videre analysedelen.

Deretter i kapittelet vil jeg starte med det første forskningsspørsmålet, som er den første temadelen. Denne har jeg valgt å navngi *Innblikk i deltakernes opplevelse av å være ung mor i en liten kommune på Sørlandet*. Her har jeg vært interessert i å undersøke hvordan de unge mødre beskriver sin situasjon og eventuelle forhold de opplever i lys av å bli mor tidlig i en liten kommune på Sørlandet.

Temadel to *Mødregruppen som et sted å være* tar utgangspunkt i det andre forskningsspørsmålet, hvor jeg har utforsket behovet for en Mødregruppe. Samtidig om deltakerne opplever at Mødregruppen bidrar til en mer aktiv og meningsfull hverdag i fellesskap med andre, og hvilke tanker deltakerne har rundt den organisatoriske forankringen av Mødregruppen?

I temadel tre *Mødregruppen som et sted å lære*, tar utgangspunkt i det tredje forskningsspørsmålet. Her har hensikten vært å fremheve hvordan deltakerne opplever Mødregruppen som kompetansehevende, og som en arena for personlig utvikling. Her er jeg interessert i å studere hvordan deltakerne tilegner seg kunnskap og eventuelle utfordringer til dette. Ved å benytte et deltakerperspektiv, vil det belyses hvordan deltakerne opplever gruppelederne, og hvilken betydning de har for deltakerne.

Det fjerde forskningsspørsmålet vil adresseres gjennom den siste temadelen *Unge mødre ser fremover*, hvor deltakernes beskrivelse om sine framtidsutsikter presenteres og hvilke faktorer som kan motivere dem i retning av utdanning og arbeid.

De fire ulike temadelene som belyser studiens funn, vil drøftes i lys av teori som ble presentert i kapittel 4. Jeg vil også supplere underveis med relevant forskning som ble presentert i kapittel 3, og fra kapittel 2, for å diskutere empirien i denne studien.

6.1 Presentasjon av informantene

Innledningsvis til analyse og drøftelse av empiri, har jeg valgt å gi en presentasjon av informantene for å gi et mer helhetlig bilde av hvem som benytter seg av tilbudet, Mødregruppe i regi av et lokalt NAV- kontor i en kommune på Sørlandet. Dette vil fremstilles gjennom generelle faktabeskrivelser uten at informasjonen direkte kan knyttes til den enkelte informant.

En mer oversiktlig utredning av den enkelte informant vil presenteres i en skjematisk fremstilling (jf. Tabell 2). I tabellen presenteres informantene uavhengig av hvilken rekkefølge de er blitt intervjuet i.

Det er også som nevnt tidligere at informantene har fått fiktive navn, for å kunne beskytte informantens identitet. Her har jeg også med hensyn til å bevare den enkeltes anonymitet. I tabellen er dermed de syv informantenes alder, antall barn eller barns alder ikke oppgitt. Det vil heller ikke vises til andre tjenester eller tiltak de mottar.

6.1.1 Hvem er de unge mødrene som deltar i Mødregruppen?

I det følgende vil jeg i en punktvis fremstilling for gi et innblikk av hvem de syv informantene, som deltar på Mødregruppen er:

- Aldersmessig var gjennomsnittet på informantene som ble intervjuet i denne studien 21,5 år. Den yngste var 19 år og den eldste var 25 år på intervjutidspunktet. Tyngdepunktet av informantene hadde fått barn i tenårene eller i begynnelsen av tyveårene. Av de syv informantene var fem i et forhold. To av informantene var enslige og hadde lite eller ingen kontakt med barnefar. De fem som var i et forhold var fremdeles sammen med barnefar, unntaksvis en som hadde ny partner.
- I forhold til bosituasjonen på intervjutidspunktet leide alle informantene som var i et forhold leilighet eller hus sammen med partner. Av de to enslige informantene, bodde den ene fremdeles hjemme hos sine foreldre, mens den andre bodde midlertidig hos venner i påvente av kommunal bolig.
- Utdanningsforløpene til informantene er forholdsvis like, ettersom de fleste har valgt en yrkesfaglig utdanning.¹⁷ Kun en av informantene har fullført denne utdannelsen. De resterende har avsluttet før de har fullført hele utdanningsprogrammet og har dermed enten læretid, påbygg til generell studiekompetanse eller fagprøven igjen.
- Forholdsvis alle informantene har lite eller ingen tidligere yrkeserfaring. Dersom de oppgir at de har arbeidet er dette i form av sommerjobber eller diverse strøjobber. En av informantene hadde noen dager før intervjutidspunktet fått fast arbeid.
- I forhold til permisjon har dermed ingen av informantene opparbeidet seg rettigheter til foreldrepenger. Derimot har tre av jentene fått foreldrepenger gjennom likestilte krav, som arbeidsavklaringspenger og dagpenger. De resterende informantene har mottatt engangsstønad eller overgangsstønad. To av jentene var i fødselspermisjon på

¹⁷ Yrkesfaglige utdanningsprogrammer er; bygg- og anleggsteknikk, design og håndverk, elektrofag, helse- og sosialfag, medier og kommunikasjon, naturbruk, restaurant- og matfag, service og samferdsel, teknikk og industriell produksjon

intervjutidspunktet, og en gravid. Tre informanter var hjemmeværende og mottok kontantstøtte, mens den siste informant nettopp hadde begynt i arbeid etter å ha vært hjemmeværende i flere år.

- Alle informantene oppgav i intervjuene at de benyttet seg av tilbudet Mødregruppe regelmessig. Dette dreide seg om deltakelse fra seks måneder til to år. I tillegg til å være med i Mødregruppen hadde to informanter kontakt og var deltakende i andre tiltak i barnevern eller ABUP. De fleste informantene mottar også stønader fra NAV i form av økonomisk sosialhjelp.
- Vedrørende helse, oppgir alle informantene at de har en god oppfatning av sin generelle fysiske og psykiske helsetilstand. Flere av deltakerne oppgir at de har hatt et tidligere rusproblem og slitt psykisk. To av disse fikk også på intervjutidspunktet profesjonell oppfølging fra andre tjenesteapparat i kommunen. Fem av jentene oppgir også at de har konsentrasjonsvansker.
- Fire av informantene oppgir at de har blitt med i gruppen, fordi de har venninner eller andre bekjente som har henvist de til gruppen. Tre informanter oppgir at de har blitt henvist av jordmor og barnevern.

De syv informantene som har deltatt i denne studien har jeg valgt å navngi; Karianne, Maja, Gina, Eli, Janikke, Malin og Mari. Jeg har valgt å presentere noen fakta opplysninger om dem i en tabell:

Tabell 2 Presentasjon av de syv informantene.

Navn:	Sivil status:	Utdannelse:	Arbeidserfaring:	Situasjon på intervjutidspunkt:
Karianne	Samboer-barnefar	Yrkes- faglig utdannelsesprogram Avbrutt Læretiden	Lite arbeidserfaring før graviditet. (Sommerjobber)	Hjemmeværende/ arbeidsledig.
Maja	Enslig	Fullført Yrkesfaglig utdannelsesprogram	Ingen tidligere arbeidserfaring.	Hjemmeværende/ Arbeidsledig

		Avbrutt påbygg til generell studiekompetanse		
Gina	Samboer-barnefar	Ikke fullført videregående skole	Lite arbeidserfaring. (Sommerjobber)	Hjemmeværende/ Arbeidsledig
Eli	Samboer-ny partner	Fullført yrkesfaglig utdanning	Lite arbeidserfaring (Sommerjobber)	Nettopp startet i ny jobb.
Janikke	Samboer-barnefar	Yrkesfaglig utdanningsprogram Avbrutt læretiden	Ingen tidligere arbeidserfaring.	Hjemmeværende/ arbeidsledig
Malin	Samboer-barnefar	Ikke fullført videregående skole.	Ingen tidligere arbeidserfaring.	I fødselspermisjon
Mari	Enslig	Fullført yrkesfaglig utdanning Har ikke tatt fagprøven	Lite arbeidserfaring. (Sommerjobber)	I fødselspermisjon

Deltakeren på Mødregruppen kan oppsummeres; Ung mor i tidlig tyveårene, som har minst ett barn og er i et forhold. Har ikke fullført utdannelsen og har lite eller ingen tidligere arbeidserfaring før graviditeten. Har vært hjemmeværende eller i permisjon det siste året og mottar økonomisk sosialhjelp fra NAV.

I den følgende inndelingen av dette kapittelet vil jeg presentere studiens funn og analyse. Heretter vil de unge mødrene som er mine informanter omtales som deltakere, og med fiktive navn.

6.2 Innblikk i deltakernes opplevelse av å være ung mor i en liten kommune på Sørlandet

I de følgende avsnittene vil jeg adressere det første forskningsspørsmålet, som lyder: Hvordan opplever deltakerne å være ung mor i en liten kommune på Sørlandet? Her vil jeg presentere

empiri som omhandler hvordan deltakerne i Mødregruppen opplever å være ung mor i den utvalgte kommunen. Dette vil omhandle temaer som deltakerne var opptatt av i intervjusituasjonen, hvor jeg vil legge frem forhold som kan belyse deres situasjon og eventuelle konsekvenser som de fremhever av å bli mor tidlig i kommunen.

6.2.1 Det er helt vanlig her

I 2008 gjennomførte kommunen i samarbeid med det lokale NAV- kontoret en kartlegging av levekår og tiltak med fokus på unge mennesker mellom 15- 25 år. I rapporten kom det særlig frem at den aktuelle kommunen hadde et høyt antall av unge mødre. Dette er noe alle deltakerne bekrefter og forteller at det er svært vanlig i kommunen å få barn tidlig. De uttrykker dette som nærmest et «kjennetegn» ved kommunen.

«Jeg syntes alle unge folk får unger i dag, ja unge mødre. Spesielt her i kommunen. Vi er jo beryktet for det her. Det er helt vanlig. Her begynner de jo fra de er 16 år som regel, men selvfølgelig det er jo noen som venter litt. Men som sagt det er mange her, ja som får barn når de er 18-19 år, ja eller veldig tidlig i tyveårene. En hører jo alltid om de unge mødrene her». (Gina)

«Jeg får jo alltid høre det da, ja siden jeg er herfra. Det er jo ekstremt mange av oss her. Det er jo sånn som alle sier, at bor du her så er du dømt til å få unge tidlig». (Janikke)

Sitatene som presenteres ovenfor belyser at det er svært vanlig at jenter i kommunen får barn tidlig. Det er mulig at dette kan ses sammenhengende med at det er en større aksept i kommunen for at jenter i tenårene og tidlig tyveårene blir mødre.

Dette er også noe som er belyst i en rekke forskningsrapporter foretatt på Sørlandet (Ellingsen et al, 2009b; Magnussen et al, 2005; Nilsen, 2010; Olsen et al, 2009; Olsen & Jentoft, 2010). Disse rapportene viser til at dette er vanlige sørlandske holdninger og verdier, samt kvinners svake stilling på Sørlandet, hvor forklaringene sees i lys av sosial og kulturell påvirkning. Ellingsen & Lilleaas (2010) påpeker at for mange sørlendinger er familie særlig viktig som en del av «Det gode liv» på Sørlandet, og en del av de særegne «sørlandsverdiene». Disse verdiene knyttes til et harmonisk familieliv, omsorg for barn og et rolig liv uten stress (Ellingsen & Lilleaas, 2010:11). Magnussen et al (2005) viser i sin kvalitative studie om sørlandske mødres valg og vurderinger i forhold til arbeid ute og hjemme, at Sørlandet er sterkt preget av sterke holdninger til at «gode mødre» forbindes med å være mest hjemme med barna. Det vises også frem i rapporten at de kvinner på Sørlandet som velger å være

«hjemmeværende mødre» gis en relativt høy status (Magnussen et al, 2005:141). Olsen et al. (2009) utforsket i sin rapport uføreproblematikken blant unge på Sørlandet opp mot tre andre fylker i Norge. Gjennom kvalitative intervjuer med legeinformanter var det samtlige som påpekte en sammenheng mellom kvinners relative svake yrkesdeltakelse på Sørlandet (flere hjemmeværende og flere som arbeider deltid) og at dette er noe som sender signaler til neste generasjon om at det er legitimt å være hjemmeværende, og at det er «greit at kvinner ikke er så ambisiøse» (Olsen et al, 2009:74).

Ellingsen et al (2009b:22) fremhever også i sin rapport at unge mødre er et vanlig fenomen generelt for Agderfylkene, hvor de antar at dette kan ha sammenheng med holdninger og verdier på Sørlandet. De antakelser som trekkes frem er restriktive holdninger til abort, og at tradisjonelle kjønnsroller og svak utdanningskultur gjør det mer legitimt for unge jenter å satse på et liv som hjemmeværende mor (Ellingsen et al, 2009b:22).

I mine intervjuer ble det ikke diskutert ytterligere hvorfor de mente det var helt vanlig å bli ung mor i kommunen. Det kan hende at deltakerne har en annen oppfatning av dette enn det som er beskrevet ovenfor. Det ville kreve en annen form for studie til å kunne bekrefte eller avkrefte dette. Men sett i sammenheng med at både forskningslitteraturen og mine funn viser at det er svært vanlig å bli mor i ung alder, vil jeg ut fra mitt ståsted oppfatte dette som et argument for at de samme føringene og opprettholdelse av sørlandske verdier har feste i den aktuelle kommunen.

I mine intervjuer ble deltakerne spurt om deres tanker angående tidspunktet de fikk sitt første barn. Felles for informantene var at de fortalte at graviditeten ikke var planlagt. Wahn (2007) konkluderer i sin rapport at det i hovedsak er to grunner til at jenter velger å bli mødre i tidlig alder (15-19 år). Den ene sees i den sammenheng med at det ofte er en måte å komme ut av en vanskelig situasjon på. Dette viste også å ha en positiv utvikling i jentens liv, hvor morskapet ble en stabilitet og en inngang til et sunnere liv. Den andre sammenheng var at tidlig morskap ofte gikk i arv (Wahn, 2007:17). Monstad et al (2011:15) fant i sine studier at hvis en eldre søster får barn tidlig, vil dette sannsynligvis medføre en «smitteeffekt» til yngre søstre. Olsen et al (2009) trekker frem et annet perspektiv i sin rapport, hvor det hevdes at enkelte jenter velger med hensikt å få barn i ung alder for å slippe unna skolen (Olsen et al, 2009:74-75).

I min studie fortalte tre deltakere at de i forkant av graviditeten hadde ulike problemer med rus eller psykiske lidelser og at graviditeten var en umiddelbar motivasjon til å endre sin livssituasjon. Malin beskriver sin opplevelse slik:

«Jeg har slitt veldig psykisk, så har jeg ruset meg og litt sånn forskjellig. Så ble jeg gravid. Ja så når jeg fant ut det. Eller i ettertid, så har alt vært perfekt egentlig. Så hun reddet livet mitt. Det har vært en stor endring. Det har det». (Malin)

Malin beskriver hvordan hun fikk et helt nytt liv etter at hun fant ut at hun var gravid, og at det nærmest reddet livet hennes. Dette tolker jeg som det Wahn (2007) fant i sin studie, hvor det å få barn i en vanskelig situasjon kan være en positiv endring i deres liv. Et flertall av deltakerne fortalte også at de hadde en eldre søster eller bror som hadde fått barn tidlig og at de dermed egentlig visste hva de gikk til. En av deltakerne fortalte også at sin egen mor hadde fått barn i en tidlig alder. Dette kan muligens sees i sammenheng med at ungt morskap kan gå i arv (Wahn, 2007). Det at jentene i min studie hadde med hensikt valgt å bli gravide for å slippe skolen, var noe ingen gav uttrykk for. Alle påpekte at de gjerne skulle ha fullført skolen, eller i alle fall hatt en jobb før de valgte å bli mødre.

6.2.2 Andres blikk- Opplevelse av stigmatisering

Et gjennomgående tema som deltakerne i min studie beskriver, er at de ofte blir møtt med kritiske blikk, og opplever på ulike måter å bli møtt med fordommer i forhold til å være ung mor i kommunen. Dette var temaer som deltakerne selv var opptatt av under intervjusituasjonen. Til tross for at deltakerne beskriver at det er vanlig å bli ung mor i kommunen, er det interessant at de også gir uttrykk for at deres situasjon møtes med reaksjoner. Det har dermed vært interessant å utforske om hvor og fra hvilke hold de møter disse kritiske blikkene og hvordan de velger å håndtere dette.

Konstali (2009:14) berører dette temaet i sin bok *Ikke bare Mamma*, hvor hun konstaterer at kvinner som i dag bryter normen med å få barn tidlig, møter en rekke fordommer og motstand for sine valg. Unge mødre kan dermed sees å være i en svært utsatt posisjon for stigmatisering i det norske samfunnet, hvor de blir belastet med reaksjoner og vurderende blikk. Tilsvarende utdyper Konstali (2009) at unge jenter som får barn tidlig i dag, ofte stemples som en kvinne uten ambisjoner, når barn velges fremfor karriere. Denne tematikken er også noe Yardley (2008) fremhever i sin studie, hvor hun resonnerer med at unge mødre opplever konstant stigmatisering i sine dagligliv, hvor dette kommer både fra den øvrige befolkningen og i møte med offentlig tjenesteapparat.

I min studie beskriver deltakerne at de i en eller annen grad opplever stigmatisering. Dette kommer fortrinnsvis fra den øvrige befolkningen. Opplevelsene deltakerne trekker frem kom

som regel i form av nedvurderende blikk, rykter og situasjoner der de opplevde at de måtte diskutere eller forsvare sitt egent morskap. I tillegg belyste samtlige av deltakerne at de også føler seg feil fremstilt i media. For eksempel beskrev Malin, Janikke og Maja at de følte at TV- programmer som «Unge mødre» på TV- Norge ofte fremstilte unge mødre i feil lys og at de mente programmet gav en urealistisk presentasjon enn hva de opplevde i sin livssituasjon. Hvor de mente at ungt morskap i media, her eksemplifisert i form av «Unge mødre» reflekterte et urealistisk bilde av virkeligheten, og gav forventninger til at ungt morskap ikke innebærer utfordringer. Malin, Janikke og Maja fortalte også at de var heller opptatt av at barnet deres skulle ha det bra, og gi masse kjærlighet fremfor å være opptatt av at barnet skulle være et moteikon, som de ofte mente var et gjennomgående tema i media.

I datamaterialet, forteller flere av deltakerne at de følte seg stigmatiserte. For eksempel forteller Karianne at hun ofte møter på kritiserende blikk i sentrum, at hun ofte opplever at det settes i gang en rekke negative rykter i kommunen rundt unge mødre, hun beskriver det slik:

«Jeg føler alltid at hvis man går i sentrum for eksempel. Da er det mange som nesten. Ja snur seg for å se etter deg når du er ung. Det virker som det nesten er litt tabu. Å være ung mor. At de sier sånn, Å hu er såååå ung. Å nei, det kommer aldri til å gå. Som regel er det jo alltid mora du hører om. Det er litt sånn her på det lille stedet. De er nesten ekstreme her, særlig rykter. De sprer seg som ild i tørt gress». (Karianne)

Kariannes` refleksjoner illustrerer at hun opplever at mange plasserer henne i en kategori hvor de sammenlikner ungt morskap med en ugunstig fremtid. Karianne trekker også frem at det i kommunen er mye snakk rundt mødrene. Dette tolker jeg som at det er et større fokus på mødre, og at hvis det settes i gang rykter er dette generelt om mødrenes situasjon og ikke faren.

Eli beskriver også dette med rykter i kommunen, hvor hun påpeker at dette ofte er i forhold til hvordan andre tror unge mødre har det og at de lager et bilde for å kunne samsvare med de fordommer de allerede har:

«Å være ung, og være mor her, det er veldig nedtrykkede. Det er jo et så lite sted, så en blir jo så godt lagt merke til. Samtidig så får jo alle høre ting, sånn hvis det er noe som er negativt rundt oss eller hjemme, så kommer det jo ut med en eneste gang, og den historien endrer seg ganske fort når den svirrer rundt. Det blir litt sånn rykter på rykter, og bare negativt». (Eli)

En annen deltaker forteller at hun opplever stor forskjell når hun er i sosiale sammenhenger der hun har med barnet sitt enn når hun er alene. Dette er noe hun syntes er veldig

nedtrykkede og hun beskriver at hun ofte må forklare seg og bekrefte at hun har valgt å få barn tidlig. Karianne beskriver en hendelse som skjedde helgen før intervjusituasjonen:

«Det irriterer meg litt. Når folk liksom bare. Ja noen, som når jeg faktisk ikke har med meg ungen, også skal jeg snakke med de. Det skjedde faktisk nå i helgen også. Det var en som spurte meg hvordan det gikk med den lille tuppa da. Så hører jeg liksom bare HÆ! sånn høyt. Det var en fyr jeg ikke kjente, som bare er du mamma liksom? Hvor gammel er du liksom?». (Karianne)

Janikke beskriver også at hun møtes med blikk når hun går i sentrum, samtidig opplever hun at hun ofte blir møtt med blikk fra eldre mødre, her i sammenheng med besøk på helsestasjonen:

«Jeg føler meg alltid så dum der, de mødrene som er så mye eldre. Ja du ser liksom at de. Ja at du liksom helst skulle ha et hus før du får en unge i dag» (Janikke).

Goffman (1963) beskriver stigma i form av stereotypier og karakteristikk som vi knytter til personer, av det som oppfattes som noe fremmed, annerledes eller utenfor «normalen». I dette tilfelle ungt morskap. Ut i fra Goffman (1963) og hans anvendelse av stigma, er dette høyt knyttet til de holdninger og normer som finnes i et samfunn. Dette kan med andre ord forklares, av at det som faller utenfor våre oppfatninger av hva som anses normalt, blir noe vanærende og skambelagt. Dette er noe som Karianne beskriver i sitt utsagn, hvor hun opplever at andre i kommunen anser det å få barn tidlig som noe tabubelagt. I denne sammenheng, blir ungt morskap sett på som noe vanærende og utenfor normen.

Goffman (1963) bruker begrepet *sosial identitet*, for å forklare hvordan vi konstruerer umiddelbare konklusjoner om andre mennesker, som er ukjente for oss. I situasjoner der vi møter på fremmede, danner vi et automatisk bilde av hvem denne personen kan være. Vi ønsker å kunne «plassere» denne personen i vår forståelse. Dette mener Goffman (1963) at vi ofte gjør ved å plassere personer i forhold til stereotypier eller forsøker skape en forståelse av hvem den fremmede er, ved å sette personen inn i forhåndsbestemte kategorier. Dette er noe vi gjør for å skape en reduksjon eller avstand fra mennesket i vårt sinn (Goffman, 1963:12). Slikt skjer både som en bevisst og en ubevisst handling, hvor vi anvender klassifiseringer for å understreke hvilken sosial identitet den ukjente personen har. Goffman (1963:12) skiller mellom en *tilsynelatende* (virtuel) og *faktiske* eller den reelle (actual) sosial identitet. En *tilsynelatende* identitet omhandler både personlige egenskaper og kjennetegn som vi forventer at en person skal ha. Hvor en *faktiske* identitet er de synlige og avslørende egenskaper og kjennetegn en person har. Det som Karianne, Eli og Janikke beskriver kan forstås som at de

opplever å bli satt i forhåndsbestemte kategorier. Janikke uttrykker at hun opplever, i denne sammenheng på helsestasjonen, at de eldre mødrene har forventninger og krav til at unge jenter helst skal etablere seg før de får barn.

Eli og Karianne uttrykker at det er en pågående rykteflom om unge mødre i kommunen. I denne sammenheng kan rykter bli en sentral kommunikasjonskanal for at unge mødre stigmatiseres gjennom en *tilsynelatende* identitet. Det skapes gjennom rykter forventninger til hvordan unge mødre sin tilværelse er og at for hver gang historien flytter seg fra person til person skapes det et negativt bilde, som kanskje ikke samsvarer med den *faktiske* identiteten. Lignende kan dette skille mellom en *tilsynelatende* og en *faktisk* identitet som Goffman (1963) beskriver også kan bidra til å forstå deltakerens utsagn om at de ikke kjenner seg igjen i det blide som skapes gjennom TV-programmet «Unge mødre».

Goffman (1963) presiserer også at forventninger som tilhører den *tilsynelatende* identiteten, kan bekreftes eller avkreftes, hvor det oppstår en uoverensstemmelse mellom hvem vi tror vedkommende er og hvem vedkommende selv føler at hun er. Det kan vise seg at en person som vi har spesielle forventninger eller krav til, egentlig viser å ha andre egenskaper enn det som ble først antatt. I denne konteksten kan det vise seg at den *faktiske* identiteten vil overraske oss, og ikke vil føre til stigma, men heller danne en positiv oppfatning av vedkommende. Samtidig kan det vise seg at dette er egenskaper og kjennetegn som oppfattes svært diskrediterte, altså noe som vekker mistro. Ved slike forhold vil det skapes stigma, hvor det tydelig kommer frem at de egenskaper og kjennetegn ved en person oppfattes som mindre akseptabelt. Det Karianne opplever når hun ikke har med barnet i sosiale sammenhenger, kan være en avslørende faktor for at hun er en ung mor som kan sees i lys av dette. Karianne viser i sitt utsagn, at hun ofte får reaksjoner når hun forteller at hun er mor, og belyser at dette endrer hvordan personen oppfatter henne. Det at hun påpeker at dette er noe hun finner irriterende, kan være en indikator for at hun stadig føler at hun må forvare sitt morskap.

Goffman (1963:19-20) skriver at samfunnets reaksjoner og forståelse vil ha en påvirkning på de som stigmatiseres, hvor han påpeker at dette vil ha konsekvenser for den enkeltes selvbilde og selvfølelse. Ofte vil mennesker som opplever stigmatisering forsøke å beherske det gjennom de to strategiene Goffman (1963) kaller passing og covering. Den første refererer til en prosess der personen vil forsøke å distansere seg fra de oppfatninger som relateres til stigmaet. Den andre strategien er å forsøke å skjule eller dekke over sitt stigma, ved å utgi seg for å være noe annet. Yardley (2008) henviser i sin studie til tidligere forskning om at unge mødre håndterer stigmatisering gjennom å skape en «beroligende strategi» og en «god mor

identitet» (Kirkman, Hiller & Pyett, 2001/ McDermott & Graham, 2005, i Yardley, 2008:674). Dette innebærer at unge mødre ofte fremhever sine styrker for å skape en positiv identitet, for å overbevise at de er gode mødre og ofte belyser fordeler de har overfor eldre mødre (Yardley, 2008:674). Yardley (2008) fant derimot i sin studie at også unge mødre bruker aktive eller passive mekanismer for å håndtere stigma, eksempelvis var noen av disse å bruke humor, ignorering eller verbale motangrep.

Deltakerne fortalte at de ikke brydde seg om å få blick etter seg eller at de ikke bekymret seg noe særlig over hva andre trodde om de. De gav heller ikke inntrykk av at det at de hadde fått barn tidlig var noe de måtte skjule. Felles for alle deltakerne var at de heller var stolte av å bli mødre. Tre av deltakerne beskrev også at de ikke følte seg mindre kompetente enn eldre mødre, snarere at dette var noe de opplevde som en fordel. Her har jeg valgt Eli sin beskrivelse:

«Alle ser så mørkt på det (bli ung mor). Men jeg syntes det bare er positivt jeg. En har mye mer energi, og er liksom selv et barn ennå, og da er det mye gøyere å finne på ting. For du er liksom ikke så flau over å løpe i et klatrestativ. Ja for et godt eksempel er jo at mange mødre som er eldre enn meg da, de sitter jo bare på benken, mens ungene løper rundt på lekeplassen. Mens vi unge, vi er jo opp i klatrestativ, eller i huskestativ. Vi har mye mer energi og overskudd». (Eli)

Sett i sammenheng med det Eli beskriver, med det Kirkman et al og McDermott og Graham (i Yardley, 2008:674) finner i sin forskning, om at unge mødre skaper en «beroligende strategi» og en «god mor identitet», så kunne dette vært interessant å se nærmere på.

6.3 Mødregruppen som et sted å være

De følgende avsnittene vil ta utgangspunkt i det andre forskningsspørsmålet; Hvordan opplever deltakerne Mødregruppe som arena for sosial inkludering? I forhold til sosial inkludering menes dette i forhold til om Mødregruppen bidrar som et sted som hindrer isolasjon og ensomhet og fremmer trygghet og tilhørighet.

Et viktig moment ved Mødregruppen som kan sees opp mot dens målsetning, er å kunne fungere som et trygg møteplass for unge mødre. Hvor Mødregruppen skal fungere som en inkluderende arena, og bidra til at unge mødre kommer i kontakt med hverandre. Tilsvarende en mulighet til å kunne utvikle relasjoner og forbedre sitt sosiale nettverk.

I de følgende avsnittene vil jeg fremheve de opplevelser og refleksjoner deltakerne har i forhold til om Mødregruppen har hatt betydning for å kunne bidra til en mer aktiv og meningsfull hverdag i fellesskap med andre, og hvilke tanker deltakerne har rundt den organisatoriske forankringen av Mødregruppen?

6.3.1 Behovet for å treffe andre

Dette underavsnittet dreier seg om det sosiale utbytte av å delta i Mødregruppen. Hvorfor velger deltakerne å benytte seg av tilbudet? Hvilke endringer opplever deltakerne at Mødregruppen har hatt i forhold til å kunne møte likesinnede?

«Det med temaer og informasjon, det blir liksom litt skjøvet vekk, ja for det er liksom noe med det å være sammen og møtes». (Eli)

I datamaterialet fremgår det klart, at Mødregruppen er en viktig funksjon for deltakerne til å være sosiale, komme i kontakt med andre mødre som var i lik situasjon, få nye venner og kunne dele sine erfaringer. Deltakerne fremstår som en enhetlig gruppe, når de beskriver det sosiale utbytte de har fått etter å ha begynt i Mødregruppen. Det kom tydelig frem at for mange er Mødregruppen blitt et av ukens høydepunkter, hvor samtlige belyste at de ikke kunne få nok, og at de gledet seg til hvert møte. Jevnt over trakk deltakerne frem ord som: *er ikke så mye alene lenger, har nå et sted å komme til, fått mer glede og er mer sammen med andre i lik situasjon*. Mødregruppen kan sammenliknes med de lignende mødre- gruppene som ble beskrevet i Kapittel 3, hvor det sosiale utbytte i gruppene omtales som en viktig arena til at mødrene kan komme i kontakt med andre i liknende situasjon, og hvor det er mulighet til å kunne dele erfaringer.

Christiansen (1997) viser i sin brukerstudie av mødre- grupper at mødre som hadde opplevelse av ensomhet, isolasjon og behov for å komme i kontakt med andre likesinnede før deltakelsen, rapporterte at gruppen hadde hatt stor endring vedrørende deltakernes nettverk og trivsel. Dette er også noe som utpeker seg i oppfølgingsstudien til Christiansen og Brostrøm (2008:24-27), hvor deltakerne rapporterte at det var det sosiale utbytte, samværet og følelse av trygghet og tilhørighet som var det viktigste med gruppen. Min studie bekrefter de hovedtrekkene som Christiansen (1997) og Christiansen og Brostrøm (2008) finner i sine studier. I min studie betraktet alle deltakerne samværet og det sosiale utbytte, både for sin egen del men også for barnas del, som den vesentlige betydningsfaktoren for at de hadde valgt å benytte seg av tilbudet regelmessig.

Ensomhet og lite sosial interaksjon med jevnaldrende var gjennomgående temaer som deltakerne beskrev i forhold til hvordan de hadde det før de begynte i Mødregruppen. De beskrev sammenhengende en kjedelig hverdag, lite samvær med jevnaldrende og for noens del sosial isolasjon. Dette fremstod som et hovedproblem for mange av deltakerne, hvor de i retrospektiv beskrev sammenhengende at deltakelse i Mødregruppen hadde bidratt til en mer aktiv og meningsfull hverdag. Jeg lar Malin og Eli sine utsagn oppsummere dette:

«Det er veldig godt å komme hit. Kunne være sosial, og være sammen med andre som er i lik situasjon. Det er liksom ikke så gøy å bare sitte hjemme alene og det er ikke alltid så lett å ha et barn, ja i forhold til når en har venner som ikke har det. Det går ikke å sitte å snakke om ungen til de hele tiden. Men her er det annerledes, her er noen å snakke med. Ja noen å sosialisere seg med». (Malin)

«Jeg syntes det er veldig positivt miljø her, det er sosialt. Det er deilig å treffe andre med unge og gjerne på samme alder. Jeg har jo nesten bare vært alene. Det å bare sitte hjemme, ja det er et mareritt sånn sett. Når jeg sitter hjemme, så er det jo ingen av mine venner som sitter hjemme, så en blir jo alene. Nå treffes vi jo utenom gruppen her også, og vi visste jo ikke om hverandre fra før. Det hender jo vi går sammen til sentrum, på kafé eller havner på lekeplassen». (Eli)

Det er ikke foretatt nettverkskartlegging i denne studien, i forhold til deltakernes sosiale nettverk. Likevel forstår jeg det slik at de fleste deltakerne ikke nødvendigvis har få venner eller et betydelig begrenset nettverk, men at de i forkant av deltakelse hadde få jevnaldrende relasjoner som forstod deres situasjon. Hvor Mødregruppen har bidratt til å imøtekomme behovet for å treffe andre likesinnede, og kunne utvikle nye nettverk basert på økt forståelse av deres livssituasjon. I utsagnene som er presentert av Malin og Eli fremhever de også at det å få barn har konsekvenser for hvor mye de er sammen med venner. Dette var også noe de fleste opplevde, Karianne sier dette slik:

«Jeg merker jo at med venner, eller de andre vennene mine som jeg hadde før, som ikke har unge. Det er jo veldig annerledes å være med de. De kan jo gjøre akkurat som de vil. Det er jo ingen å ta hensyn til, men det har jo jeg hele tiden. Det er en stor forandring å være med de nå. I fra før og til nå da, det blir liksom helt kleint. For vi gjør jo ikke noe av de samme tingene lenger. Samtidig er det veldig annerledes å sitte med folk som ikke har unger og de som har. Det er for eksempel her da, sånn hvis hun gråter og sånn så skjønner de det da». (Karianne)

Skram (2004) viser i sin studie at unge mødre har spesielle utfordringer sammenliknet med andre ungdommer og andre mødre, hvor en del unge mødre har mangelfull støtte og et lite

nettverk. Det å tre inn i morsrollen tidlig medfølger et ansvar for et barn, som vil endre deres livssituasjon betydelig. For de fleste handler dette om å håndtere et ungdomsliv med et barn på armen, som igjen innebærer nye plikter og andre prioriteringer i livet. Hvor eksempelvis deres jevnaldrende venner fortsetter sine vanlige ungdomsliv med skole, jobb, festing og frihet til å gjøre det meste. Vil det på den andre siden for mange unge mødre være en utfordring å holde følge med andre jevnaldrende som ikke har barn. Dette var noe deltakerne gjennomgående beskrev, i ulik art.

På den ene siden fortalte deltakerne at de foretrakk å ha mindre kontakt med venner som ikke hadde barn, fordi de ikke forstod hvilket ansvar det var å ha barn. Disse deltakerne understreket også at de ikke lenger hadde de samme behovene som jevnaldrende når det kom til festing, og at det var vanskelig å få støtte eller forståelse for at de nå var mødre og ikke kunne delta på ting de gjorde før. I denne sammenheng trakk disse deltakerne frem at det var annerledes etter at de hadde begynt i Mødregruppen, hvor de nå hadde utviklet relasjoner til likesinnede og at de fikk mer støtte fra de andre deltakerne.

Hvor på den andre siden gav to deltakere inntrykk av at det å få barn hadde hatt liten påvirkning for deres sosiale liv, fortrinnsvis var dette deltakere som hadde deltatt på Mødregruppen lenge, og som gav uttrykk for at mange av deres venner også hadde små barn. De beskrev ikke dette nærmere, men det kan tenkes at dette var vennskap de hadde dannet gjennom gruppen.

Et annet perspektiv som kom frem i analysen, var at flere av deltakerne bevisst unngikk eller hadde valgt å kutte ut kontakt med både venner og familiemedlemmer. Dette var nettverk som var knyttet til rus eller andre negative miljøer, som de mente fremstod som en dårlig innflytelse og belastning i deres liv som mor. I slike tilfeller fremhevet de at dette gjaldt, at Mødregruppen hadde vært en god støtte og lettet denne prosessen. Dette ble også relatert til gruppeledernes funksjon, hvor det tydelig kom frem at de hadde vært en viktig relasjon å kunne få hjelp og støtte til å kutte kontakt med nære familiemedlemmer. Flere av deltakerne beskrev at relasjonen til gruppelederne hadde blitt en vesentlig del av deres nettverk. Her ble gruppelederen omtalt som en reserve mamma, en viktig støttespiller som alltid hadde gode råd og som de var trygge på. Christiansen og Brostrøm (2008:75) viser også til gruppeledernes betydning for mødrene i sin studie, hvor lederne for mange hadde vært en erstatning for mangelfulle eller mindre eksisterende relasjoner i forhold til egne foreldre.

«Det er veldig greit å ha noen utenfor familien, jeg hadde ikke trodd at det skulle bli sånn, ja at gruppen og de som jobber her skulle være en støtte og bety så mye». (Maja)

Det å ha gode sosiale relasjoner kan ha betydning i forhold til opplevelse av tilhørighet til andre og være en del av et fellesskap er avgjørende for menneskers livssituasjon (Schiefløe, 2003). Hvis mennesker har lite kontakt og sosial involvering med andre kan det medføre negative konsekvenser for trivsel og livskvalitet.

Giddens (2009:498) beskriver sosial eksklusjon gjennom de relasjoner vi har til andre, både som en prosess der mennesker blir ekskludert fra andre, men også i den form at mennesker selv velger å ekskludere seg selv fra fellesskap. Sett i denne sammenheng kan dette muligens ha likehetstrekk med det at noen deltakerne selv har valgt å bryte eller ha et passivt forhold til jevnalderende som ikke har barn eller familiemedlemmer. Giddens (2009:499-500) påpeker også at eksklusjon i lys av sosiale relasjoner til andre innebærer at individer ikke kan delta i dagligdagse sosiale aktiviteter, opplevelse av isolasjon fra venner og familie og har tilgang på liten praktisk og emosjonell støtte fra betydningsfulle andre. Slik majoriteten av deltakerne beskriver sine sosiale liv i forkant av deltakelse i Mødregruppen, var de i mer eller mindre grad isolerte og hadde manglende betydningsfulle nettverk. Deltakelsen i Mødregruppen sees i denne sammenheng å ha hatt stor betydning for at mange har fått en mer aktiv og meningsfull hverdag i fellesskap med andre, og har fått et utvidet, aktivt og mer stabilt nettverk.

6.3.2 Betydningen av Måltidene

Mødregruppen tilbyr også felleslunsj for deltakerne en gang i uken i tillegg til vanlig gruppemøte. I datamaterialet kommer det frem at deltakerne betrakter måltidene som en vesentlig del av det sosiale utbytte ved gruppen.

«Det er så koselig at vi får noe å spise når vi er der. Det er mye mer koseligere å sitte å spise sammen med noen. Enn å sitte alene å spise hjemme. Det er noe vi alle merker, ja at vi spiser mye mer når vi er sammen der. Det smaker mye bedre å». (Karianne)

Utsagnet til Karianne som her presenteres innledningsvis, oppsummerer det flere av deltakerne trakk frem når de fortalte om måltidene. De beskriver også at selv om det som regel er enkel servering, så både smakte maten bedre og at de spiste mer enn det de vanligvis gjorde hjemme. Dette tolker jeg som et trivselstegn ved Mødregruppen sett i sammenheng med det sosiale utbytte det gir av å kunne sitte sammen med andre å spise. Dette kan sees i samsvar med det Brostrøm (1995:23) belyser i «Grupper for mødre og barn», hvor mødrene her omtalte måltidet som dagens høydepunkt ved møtene, og at det var mer sosialt å sitte

sammen og at de spiste mer når de kom sammen. Brostrøm (1995) viser til at mange av mødrene syntes det å spise sammen var vanskelig for mange. Dette var ofte grunnet en redsel for å spise foran andre eller forbundet med et anstrengt forhold til mat. Dette er ikke noe deltakerne i min studie gav uttrykk for, tvert imot fortalte samtlige at det å kunne sitte sammen å spise var det koseligste ved hele gruppen.

Noen av deltakerne trekker også frem at lunsjen var et godt avbrekk i Mødregruppen sitt ellers faglige innhold. Samtlige av deltakerne mente likevel at lunsjen var både en mulighet til å sitte å snakke mer løst med hverandre, men at det også var innslag av engasjerende og lærerike samtaler rundt lunsjbordet. Eli beskriver det slik:

«Rundt bordet når vi spiser, så blir det liksom litt mer sånn alt mulig snakk. Men når vi kommer i sofaen igjen er det litt mer, ja noen ganger så er det seriøst og andre ganger er det ikke det. Det er litt sånn etter hva man har på hjertet, så deler vi erfaringer og råd med hverandre» (Eli).

«Det er faktisk sjeldent at vi går når vi egentlig skal gå. Vi sitter gjerne igjen en halvtime eller en time. Å bare prater videre, den klokka blir liksom glemt vekk». (Karianne)

Det å kunne sitte å snakke sammen og dele erfaringer var et sentralt tema deltakerne trakk frem når de omtalte lunsjen.

6.3.3 Mødregruppen som kontrollør eller trygghet

Dette underavsnittet omhandler om hvordan deltakerne opplever Mødregruppe som en kontrollør eller en trygghet. Her har jeg vært interessert i hvordan deltakerne opplever og beskriver det faktum at gruppen er organisert av det lokale NAV-kontoret i kommunen. Tilsvarende hvordan de opplever at gruppelederne har tilknytning til barnevern.

«Det er veldig tilrettelagt her. NAV er liksom der oppe, og vi er i underetasjen. Det er veldig kjekt at NAV er opp trappen, for da kan vi kombinere timene der. Også kan de her nede hjelpe med barnevakt, sånn at vi kan gå alene. Eller at de kan være med opp og hjelpe oss. Ja sånn at ting blir gjort riktig. De har jo også erfaring fra barnevern». (Eli)

«Det er veldig kjekt også at gruppen er her på NAV. En må jo innom der ofte uansett. Alt blir mer samlet. Vi er jo mer her nede, og er mer skjermet på en måte. Det er jo veldig kjipt for eksempel å gå inn å sette oss på NAV, ja inne på et kontor da. Men det er ikke sånn her». (Malin)

Først og fremst er deltakerne svært tilfredse med at Mødregruppen befinner seg i det samme bygget som det lokale NAV-kontoret i den aktuelle kommunen. Når det kommer til lokalene som Mødregruppen drives i, beskriver samtlige at lokalene er fine, trygge og koselige.

Sammenhengende beskriver deltakerne at de opplever det som en naturlig ting at Mødregruppen befinner seg i det samme bygget som NAV og andre tjenesteapparat. Alle deltakerne trekker også frem at beliggenheten til Mødregruppen har en praktisk funksjon. Dette kommer tydelig frem i utsagnet til Eli, som fremstilles innledningsvis i dette avsnittet. Hvor deltakelse i Mødregruppen gjør det lettere å kombinere møter på NAV. Flere gir inntrykk for at lokalene til Mødregruppen også representerer en viss avstand fra de andre tjenestene som huser det samme bygget. Tre deltakere beskriver lokalene også til tider som små, dette sees i forhold til når oppmøte i gruppen er stort.

Alle deltakerne ble spurt om hva de syntes om lokalene til Mødregruppen, som det er beskrevet ovenfor var det lokalene som ble diskutert i intervjuene. Tilsvarende i denne sammenheng var samtlige deltakere også opptatt av Mødregruppen og dens tilknytning til barnevern. Flere oppgav at de ikke var klar over at gruppelederne i tillegg til å drive Mødregruppen for NAV arbeidet til vanlig i barneverntjenesten i kommunen, når de først begynte i gruppen. Deltakerne hadde ulike reaksjoner på den dobbeltrollen som gruppelederne har. For noen av deltakerne opplevde de dette først som noe negativt, og tydelig beskrev at det hadde medført en viss skepsis til hvilke intensjoner Mødregruppen egentlig hadde. Lingås (1992) påpeker at det er uetisk å ikke synliggjøre sin rolle, da dette kan forårsake uklarheter til både motiver og de handlinger som praktiseres. Min forståelse av det deltakerne forteller rundt dobbeltrollen som gruppelederne representerer, gav ingen uttrykk for at de følte seg ført bak lyset. Likevel nevnte noen av deltakerne at de hadde tenkt en del over dette når de først hadde begynt i Mødregruppen. Jeg lar Janikke her fortelle sine tanker rundt dobbeltrollen, som mange av deltakerne også gav uttrykk for:

«Når jeg fikk høre det. Så tenkte jeg at er det sånn at de skal holde øye med oss. Følge med litt ekstra. Det tok vel litt tid, men det bryr meg ikke nå. I begynnelsen så var det liksom, åja så dette er egentlig barnevern altså, ja i gruppen da. Som skal vurdere og se hvordan vi egentlig er». (Janikke)

Det var også to informanter som fortalte at de ikke hadde tenkt noe over tilknytning gruppelederne hadde til barnevern, og rettere opplevde dette som noe positivt:

«Det er egentlig bare greit. Nei for jeg har liksom tenkt det at de jobber i barnevern, er en veldig bra ting jeg. For hvis det er noe, så kan vi alltid spørre de. Men jeg ser ikke på de som

noen slemme barnevermennesker. Sånn som å nå kommer de å tar oss. Nei det gjør jeg ikke».
(Malin)

«Hvis det er noe problemer, så kan de jo hjelpe til å rette opp i det En kan faktisk få sjansen til å gjøre noe med det, enn at det skal gå den gale veien». (Eli)

Brostrøm (1995:45) berører også dette dilemmaet som kan oppstå når mødre-grupper har tilknytning til barnevern. Hvor hun påpeker at en slik tilknytning stiller et spørsmål til om mødre-grupper skal være frakoblet et kontrollperspektiv eller om de skal fungere som en mulighet til å kunne utøve kontroll. Brostrøm (1995) viser også til at mange av mødrene som deltok i mødre- gruppe prosjektet fra 1992-1993 valgte å slutte eller ikke turte komme når de fikk vite at gruppene var i regi av barnevernet i kommunen.

De deltakerne jeg snakket med gav ikke inntrykk for at de ikke kom på Mødregruppen sine ukentlige møter fordi de ikke turte komme eller følte seg utrygge for å bli kontrollert for ting de gjorde eller sa mens de var på møtene. Tilsvarende opplevde de fleste at gruppelederne ikke fungerte i en kontrollrolle i Mødregruppen, men beskrev at de følte at gruppelederne alltid var der for dem.

«Vi er veldig åpne mot hverandre. Også har vi jo sånn taushetsplikt og de også. Jeg er i alle fall ikke redd for å si noe der for å si det sånn. De er veldig støttende og gode mot oss». (Maja)

Noen av deltakerne trakk også frem at de var skeptiske til at gruppelederne delte informasjon med barnevern og det øvrige NAV- kontoret i kommunen. Men lignende med Maja sitt utsagn som ble presentert ovenfor følte de at gruppelederne var på deres lag uansett, Gina beskrev dette slik:

«De har jo taushetsplikt, men det er det at, ja en vet jo aldri. Gruppen er jo gjennom NAV, og de jobber jo også i barnevern, så en kan ikke være sikker på at det skjer. Men jeg går jo dit for det, jeg har jo ikke noe å skjule, og vi vet jo liksom at de er der for oss». (Gina)

Levin (2012) beskriver at dobbeltrollen alltid ligger latent hos alle tjenesteytere i offentlig sektor. I den form av å stå mellom hjelper og kontrollør. I kontrollrollen ligger det også et maktperspektiv. I denne sammenheng belyses makten i den autoritet rollen gruppelederne indirekte symboliserer. Askeland (2011) fremhever at tjenesteytere utøver en maktposisjon i den sammenheng at de kan kontrollere og konstruere livet til brukere gjennom det systemet de representerer, og de handlinger som blir gjort. Sagatun (2011) poengterer at maktforholdet som befinner seg i relasjonen mellom tjenesteyter, og bruker ikke nødvendigvis behøver å

være ensidig negativt eller begrensende. Maktforholdet kan også fungere som noe produktivt, ved at den utøvdes som støttende, og kan bidra til positive endringsprosesser i brukerens liv.

I Mødregruppen er gruppelederne lovpålagt taushetsplikt, men lovens rammer pålegger også meldeplikt til barnevernet dersom det er mistanke om at barn er i en alvorlig situasjon eller bekymring for omsorgssvikt (jf. § 45, Sosialtjenesteloven, 2009). I denne sammenheng kan deltakerne oppleve dette som en form for maktutøvelse eller kontroll, gjennom de institusjonaliserte føringer som gruppelederne er pålagt.

Alt tatt i betraktning, var deltakerne klar over at gruppelederne er pålagt disse plikter, hvor samtlige deltakerne opplevde dette i mer eller mindre grad som noe positivt. De beskriver gjennomgående at gruppelederne opptrer i rollen som hjelper rettere enn kontrollør. Samtidig kommer det frem at den kontrollen og makten som gruppelederne presenterer, i lys av det som beskrives ovenfor, var dette noe samtlige deltakere trakk frem som en nødvendighet. De fleste deltakerne fremhever at hvis det forelå forhold som måtte gå så langt at det kunne meldes til barnevernet, opplyser de at dette var til det beste. Lignende gjaldt eventuelle forhold og opplysninger overfor øvrige NAV. Flere deltakere fortalte, at om det var noe som gruppelederne mente de gjorde feil, eller at det forelå noen mistanke om noe. Var disse deltakerne sikre på at gruppelederne ville ta kontakt med de først, slik at de selv kunne rette, eller ha mulighet til å endre på ting.

De to deltakerne som oppgav at de hadde vært i kontakt med barnevern, gav tydelig uttrykk for at gruppelederne hadde vært en god støtte i denne perioden. De fortalte også at gruppelederne hadde vært med de på møter med barnevernet og var glad for at de kunne ha med en person de kjente og som de følte var på deres lag.

6.4 Mødregruppe som et sted å lære

De etterfølgende avsnittene er basert på det tredje forskningsspørsmålet: Hvordan opplever deltakerne Mødregruppen som kompetansehevende og en arena for personlig utvikling? I oppgaven menes kompetanse som kunnskap, ferdigheter og evne. I denne sammenheng viser dette til i hvilken grad deltakerne opplever Mødregruppen som et sted som fremmer deres kompetanse og dermed bidrar til utvikling.

I forhold til det tredje forskningsspørsmålet har det vært interessant å se på hvilket utbytte deltakerne har hatt i forhold til det faglige opplegget i Mødregruppen. Hvordan tilegner de seg kunnskap og kompetanse, samt hvilke faktorer som eventuelt hindrer dette.

6.4.1 Betydningen av det faglige opplegget

I den troen på at kunnskap både motiverer og mobiliserer til utvikling, har Mødregruppen et faglig innspill i form av ulike relevante temaer. Med temaer menes dette i form av undervisning eller foredrag om aktuelle emner. Dette ble i Kapittel 2 (jf. Tabell 1) gitt en skjematisk fremstilling av ulike temaer som har vært gjennomgått i Mødregruppen. Deltakerne har delte meninger om det faglige innspillet, hvor på den ene siden noen finner dette svært betydningsfullt og lærerikt.

«Jeg lærer stadig noe nytt her, også tror jeg egentlig at man ikke kan lære nok. En får liksom et annerledes syn på ting». (Eli)

Er det på den andre siden noen som mener at dette ikke er høydepunktet med gruppen. For eksempel beskriver to av deltakerne dette slik:

«Jeg syntes det er helt greit. Det er litt kjedelig, eller noen ganger syntes jeg liksom det blir sånn helt ute på vidda». (Karianne)

«Av og til lærer vi om sånne ting som er helt greit egentlig, men jeg syntes jo mye av det sier seg litt selv». (Janikke)

Som en kontrast til dette sier Maja og Eli:

«Det er så gøy synes jeg, ja at vi faktisk kan få mulighet til å få med oss litt. Det er jo veldig mye forskjellig. For eksempel om ADHD, eller at det er om rus en dag, eller så viser de ting med ulike filmer. Sånn for å hjelpe, ja at vi skal vite hva vil skal gjøre for å bli best mulig foreldre da. Du lærer liksom noe nytt der, særlig sånn hvordan man skal håndtere ulike ting. Ja klare å tenke på en annen måte da, enn hvis du ikke viste da». (Maja)

«Det hender vi ser litt på sånne DVD-er. Ja sånn med samspillet mellom barn og foreldre. Det er veldig rart, for det er sånn som vi ikke legger merke til selv da, med barn. Også lærer man å få mer glede ut av ting. Jeg har lært det. Når jeg ser de filmene, og kommer hjem. Så klarer jeg faktisk å se de forskjellene. Det er veldig spennende, men nyttig også». (Eli)

I utsagnene til Maja og Eli, er dette i skjønn forening med det de fleste deltakerne forteller, hvor de har blitt mer bevisste på ulike forhold når det kommer til samspillet mellom dem og barna deres. I denne sammenheng dreide det seg i hovedsak om forslag til grensesetting som

de benyttet i hverdagen, og at de hadde lært å sette mer pris på de trivielle øyeblikkene i hverdagen mellom seg selv og barnet. To deltakere fortalte også at ved gjennomgang av ulike temaer av psykiske og atferdsproblemer hadde fått en bedre kompetanse til å forstå både samboer og nære familiemedlemmer.

Fem av deltakerne forteller at de har vanskeligheter med å holde motivasjonen oppe under tema og foredrag som holdes i Mødregruppen. Malin beskriver dette slik:

«Jeg sliter veldig med konsentrasjonen, ja sånn generelt. Det blir vanskelig å holde fokus. Hvis jeg er i humør til det så går det forholdsvis greit å få med seg ting. For det er jo veldig interessant det vi får informasjon om. Men er jeg ikke i humør, så går jeg bare rett inni min egen verden og det merker jeg andre også gjør». (Malin)

En av deltakerne som har vært med i Mødregruppen siden oppstart forteller at det i begynnelsen var svært vanskelig å få med seg foredragene, både de som ble holdt av gruppelederne og eksterne foredragsholdere. Videre forteller hun at det tok litt tid før de som den gang deltok i Mødregruppen våget å formidle til gruppelederne at disse foredragene var for langdradde og for kompliserte. En annen deltaker som ikke har vært med i Mødregruppen like lenge forteller at gruppelederne er flinke til å la deltakerne medvirke til det som skal foregå i gruppen. Maja sier:

«De tar jo opp veldig mye forskjellig. Ja alt mulig egentlig. Men de spør jo alltid oss om det er noe vi ønsker. Er det noe vi vil ha mer av, så får vi det. Vi er veldig flinke til å si ifra, eller så hender det de gir oss noen alternativer, og da er vi med på å si hva vi mener og hva som er av interesse for de fleste. Da blir det ofte sånn». (Maja)

Sett i et slikt lys av det som er beskrevet ovenfor, eksemplifisert med utsagnet til Maja. Er det rimelig å si at deltakerne har påvirkningsmuligheter i tilbudet de deltar i. Brukermedvirkning på et kollektivt nivå forutsetter at brukere, her deltakere, skal ha mulighet til å kunne involveres i beslutninger og være en del av de forhold som angår dem og deres situasjon (Rønning & Solheim, 2000).

Deltakerne i Mødregruppen gir tilbakemeldinger til gruppeledere om deres behov og interesser i forhold til tilbudet. Det blir tydelig tatt hensyn til deres mening, hvor endringer blir gjort på bakgrunn av og i deres valør. Slik heves kvaliteten på tilbudet for alle deltakerne. Flere av de deltakerne jeg har intervjuet som har vært med i en lengre periode i Mødregruppen, beskriver at tilbudet har endret seg med tiden. Flere av disse påpeker at de får mindre av det faglige aspekter i form av lange foredrag, hvor det nå er mer lagt opp til pauser

og tilrettelegging for å imøtekomme deres behov. Anvendelse av video virker for eksempel som en mer tilpasset læringsform for deltakerne.

Når mennesker kommer sammen, som befinner seg i liknende situasjon kan dette medvirke til å skape en følelse av å tilhøre et fellesskap. Mange av deltakerne anser gruppen som et fellesskap, Maja beskriver Mødregruppen slik:

«Jeg føler liksom ikke som det er noen gruppe lenger, ja eller noen gruppe sånn sett. Vi er vel mer en liten familie, ja som kommer sammen». (Maja)

I tråd med styrkeperspektivet, er et vesentlig moment at mennesker kommer sammen for å kunne mobilisere utvikling og endringer. Dette innebærer også at tjenesteytere inngår et genuint partnerskap, basert på gjensidig læring med de hjelpesøkende. Hvilket forutsetter at de er åpne og villige til å forhandle med hjelpesøkende og anerkjenner deres ideer, interesser og ønsker (Saleebey, 2013:16).

6.4.2 Gruppeledernes betydning og støttefunksjon

I dette underavsnittet har det vært interessant å se på hvordan gruppelederne i møtet med deltakerne bidrar med støtte til å fremme utvikling og endring i deres hverdag. Dette vil bli belyst i et deltakerperspektiv hvor det er deltakernes opplevelse og beretninger som danner grunnlaget for drøftelsen. I denne sammenheng vil de momenter som fremgår i datamaterialet som belyser hva som bidrar til utvikling og endring i lys av det deltakerne finner virksomt, gjennom det gruppelederne bistår med.

I datamaterialet fremgår det at å få tilbakemeldinger fra gruppelederne, er et viktig redskap til hvordan deltakerne lærer å ta til seg kunnskap, hvor flere av deltakerne påpeker at ytringer fra gruppelederne medvirker til å skape endring i deres egen tenkning. Eli og Malin beskriver dette slik:

«Vi får så utrolig mye hjelp. Ja altså om vi har noen problemer, eller at det er ting som er vanskelig å gjennomføre. Da får vi råd, støtte og oppmuntring til å komme oss igjennom det. Det er utrolig deilig, enn å slippe å sitte alene med det. En lærer å se litt mer positivt på det, se mer glede i tingene og ikke bare det negative. Jeg var veldig der før». (Eli)

«Jeg syntes de er veldig flinke, flinke til å ja liksom følge med oss. Hver enkelt av oss. For eksempel hvordan vi er som mor, og hvordan båndet er i mellom oss. De kan jo liksom si til meg; Ja du Malin, du er så flink til å, ja det og det...og jeg ser at du gjør det der og sånn. Da

blir jo jeg helt. Ja det er så godt å høre, og jeg kan ta det med meg hjem. Hvis det samme skjer igjen, så ser jeg det jo selv. Det er så positivt. De er veldig flinke til det. Det er sånn man ikke kan få nok av. Det er ikke så mye jeg har fått av det hele tiden. Det er gøy å høre at noen er bevisste på ting, og ja ser oss. Da mener jeg hver enkelt av oss». (Malin)

Hvordan vi bruker språket i samhandling med andre har en påvirkning for hvordan vi både lærer og kan utvikle oss (Dysthe, 2001). De begreper og ord som vi hører andre bruke eller som direkte kan knyttes til våre egenskaper, kan påvirke hvordan vi anser oss selv.

I utsagnene til Eli og Malin som er presentert ovenfor, viser det at tilbakemeldinger fra gruppelederne har en vesentlig betydning for hvordan de har utviklet nye tankemønstre om seg selv. Deltakerne beskriver dette gjennomgående, hvor de forteller at de har blitt mer bevisste på ting som de mester og som de ikke var klar over fra før gjennom respons fra gruppelederne.

Tilbakemeldinger fra gruppelederne kan her virke som et viktig redskap for hvordan deltakerne blir mer oppmerksomme på ting de selv mestrer i omsorgsrollen. Killén (2000) understreker viktigheten av å anerkjenne foreldre, og den jobben de gjør, hvor foreldre skal bekreftes da de fleste gjør en kjempejobb og alle gjør så godt de kan (Killén, 2000:140). Det at gruppelederne bekrefter og støtter deltakerne i den gode jobben de gjør, er en viktig forutsetning for økt selvtillit og kan bidra til trygghet i sin omsorgsrolle. I Christiansen og Brostrøm (2008) sin studie fremhever de den spesielle betydningen gruppelederne hadde for mødrene, hvor mødrene understreket verdien av den støtten de fikk gjennom ros uten at det ble oppfattet som en belærende praksis. Dette er noe som samsvarer med det jeg finner i min studie, hvor deltakerne forteller at de opplever at gruppelederne gir råd og støtte på en fintfølede måte, uten at det sårer eller virker som belæring. Samtidig fremgår det i datamaterialet at deltakerne har lav terskel for å spørre om råd eller respons fra gruppelederne, som kan tyde på at de tilbakemeldinger de får vurderes som fruktbare.

Det er ikke bare tilbakemeldinger som deltakerne opplever som støttende og virksomt i forhold til læring og utvikling. Det fremgår også i datamaterialet at den praktiske hjelpen som gruppelederne bistår med har betydning for deltakernes læring og utviklingsmuligheter. Hvor gruppelederne stiller sin kompetanse til rådighet for å lette oppgaver de syntes er vanskelige å gjennomføre på egenhånd. Dette kan sees i tråd med hvordan vi kan nå nye nivåer for utvikling gjennom samspill med andre (Vygotsky, 1978, i Bråten & Thurmann-Moe, 1996). Det vi ikke klarer å utføre alene trenger vi ofte assistanse fra andre som kan mer eller som besitter den kompetansen vi selv mangler. For at vi skal kunne klare å mestre nye utfordringer

eller oppgaver, må vi ofte få støtte underveis av andre til kunne lære oss hvordan vi skal kunne håndtere dette alene senere. Avstanden mellom det vi klarer å utføre på egenhånd, og det som vi trenger assistanse til for å selv klare i fremtiden, betegner Vygotsky (1978) som den *nærmeste* utviklingssonen (Vygotsky, 1978, i Wittek, 2004).

Flere av deltakerne forteller at gruppelederne bistår med praktisk hjelp, ved å tolke og hjelpe med å fylle ut ulike skjemaer og brev. Tilsvarende at de følger deltakerne med på ulike møter med andre tjenesteapparater. I denne sammenheng viser dette hvordan gruppeledernes bidrar med sin kunnskap og kompetanse til å hjelpe deltakerne med det de foreløpig ikke mestrer på egenhånd. Den nærmeste utviklingssonen, kan også beskrives gjennom metaforen av stillasbygging (Bruner, 1996, i Wittek, 2004:107). Hvor metaforen betegner hvordan en som er mer kompetent fungerer i rollen som støttende stillas, et midlertidig reisverk, mens læring og utvikling i den nærmeste sonen pågår.

Dette kan sees i sammenheng med hvordan gruppelederne hjelper deltakerne i situasjoner de foreløpig ikke mestrer alene, hvor deres rolle og kompetanse blir avgjørende for videre forståelse og utvikling. Dette gir deltakerne flere eksempler på:

«Hun ene har vært med meg på møter. Ja med NAV eller sånn. Det syntes jeg har vært veldig greit. Jeg aner jo liksom ikke hva jeg skal si noen ganger. Da er det veldig greit å ha med en som sitte å forklare litt for meg der. Istedenfor at jeg skal bare nikke, eller sitte å stamme liksom». (Gina)

«Jeg har fått hjelp til å fylle ut masse papirer og slike ting. Det er jo så innviklet, jeg skjønner jo ikke halvparten noen ganger, det hjelper veldig». (Mari)

«De har hjulpet med å få i gang møte på NAV. Jeg trengte hjelp til å komme ut i jobb. Jeg hadde holdt på å søkt en god stund. Men jeg fikk jo aldri noe respons. Jeg nådde rett og slett bunnen. Så fortalte jeg det her, ja til de. Å plutselig satt vi jo her, en hel gjeng, psykolog og NAV og de da. De skjønte jo fort da, at jeg liksom trengte hjelp til å komme ut i arbeid. Nå har jeg hatt mitt første intervju. Og jeg fikk faktisk jobben». (Eli)

I utsagnet til Gina, Mari og Eli viser de til ulike eksempler hvor gruppelederne har bistått med sin kompetanse, og fungert som utviklingsstøtte i situasjoner der hvor de ennå ikke klarer å utføre oppgaver på egenhånd. Ved at gruppelederne bistår med utviklingsstøtte i den grad at de både peker ut og viser hvilken retning deltakerne kan mestre nye oppgaver på, vil i den prosessen hvor de kan sees på som et støttende stillas, gi deltakerne motivasjon og økt selvtillit til å kunne mestre situasjonene på egenhånd i fremtiden.

6.4.3 Læring i fellesskap

I et sosiokulturelt læringsperspektiv er en viktig forutsetning for at læring og utvikling skal inntreffe er at det foregår i samhandling med andre (Dysthe, 2001). I det forrige underavsnittet ble samhandlingen mellom deltakerne og gruppelederne belyst. I dette underavsnittet har det vært interessant å se hvilken betydning og opplevelse av samspillet deltakerne seg imellom kan ha for læring og utvikling.

Mødregruppen åpner opp for muligheten av å kunne danne gjensidige læringsfellesskap, hvor forholdene for å kunne dele både kunnskap og ferdigheter med hverandre ligger til rette. I datamaterialet fremgår det at samtlige deltakere trekker frem verdien av å kunne dele meninger og erfaringer. Gina og Maja beskriver dette slik:

«Vi unge mødre som treffes her, vi prater jo om det vi har opplevd og det som skjer i livet. Vi lærer jo mye av hverandre også. Eller sånn hvis jeg forteller noe, så sier de liksom det samme da. Det er jo gøy, også hender det at en får litt mer, ja tips da». (Gina)

Det er veldig godt å ha de andre der. Det blir liksom sånn at gruppa svarer og hjelper de også. Vi kan snakke om nesten alt, og vi spør hverandre om nesten alt. Jeg er veldig åpen om mine ting, og jeg tror vi lærer mye av hverandre». (Maja)

«Det er jo noen som, ja som ikke har familie her, eller som kanskje plutselig er alene og har en unge. Så det, ja som da kanskje ikke vet så mye, første gangen. Det er jo veldig bra for de også. Ja at en kan få en fasit da på en måte. Eller kanskje ikke fasist heller, men et innblikk om hvordan andre gjør det da». (Karianne)

Følelsen av å være i lik situasjon viser å ha utslag for en tilhørighetsfølelse mellom deltakerne. En forutsetning for at det skal skje en utvikling av læring, er at de involverte deltakerne må kunne blottlegge sin tankegang (Sagatun, 2014). Dette er noe som samsvarer med de deltakerne jeg har intervjuet i denne studien. Samtlige belyser at de er svært åpne med hverandre, og både deler oppturer og nedturer med hverandre.

I utsagnet til Karianne, kommer det også frem at de er der for hverandre, om det er noen som er alene eller som ikke har så mye familie i kommunen. Det fellesskapet som deltakerne beskriver, viser også at de drar hverandre fremover, og gir hverandre gode tips og råd seg imellom.

Det å kunne vise tillit til hverandre er et vesentlig moment i et gjensidig læringsfellesskap. Alle deltakerne forteller at de ikke er redde for å snakke seg imellom om sin situasjon, eller at noe informasjon skal bevege seg utenfor Mødregruppens` vegger. Wittek (2004) poengterer at i et læringsfellesskap finnes det mange overlappende «soner for nærmeste utvikling», hvor det i en gruppe alltid vil finnes noen som kan og som vet mer enn de andre. I denne sammenheng vil de som begynner i Mødregruppen kunne få støtte og hjelp av de andre som da anses som «eksperter». Eli forteller om at hun ble utfordret av gruppelederne til å holde foredrag om et emne de mente hun var veldig flink på, nemlig økonomi. Eli beskriver denne opplevelsen slik:

«Jeg er egentlig veldig flink til å prioritere penger. Særlig når det gjelder mat. Når jeg er i butikken så ser jeg etter tilbud, og det er jo ikke alltid jeg tar det billigste. Det handler om å være litt lur, se på kilopris og sånn. En lærer faktisk veldig mye når en har dårlig råd. En gang hadde vi om økonomi i gruppen. Ja og da måtte jeg stå å fortelle. Det var egentlig litt ekkelt. For jeg er ikke så glad i det, men så var det jo foran venner, så det var ikke så ille. Jeg fikk jo gode tilbakemeldinger og tror de lærte litt. Også var det jo egentlig litt kult. Jeg ble jo veldig stolt av meg selv etter jeg hadde gjort det». (Eli)

I utsagnet til Eli som er presentert ovenfor, beskriver hun at hun allerede var veldig flink på økonomi, men utfordres av gruppelederne til å dele denne kunnskapen med de andre deltakerne. Dette blir en ny mestringsfølelse, når Eli tydelig beskriver at opplevelsen var positiv. Dette kan sees i sammenheng med at Mødregruppen er et trygt sted også for prøve ut nye ting, og eventuelt bidra til sosial trening i trygge omgivelser. I mitt datamateriale finner jeg derimot ikke tilsvarende eksempler hvor deltakerne forteller at de selv har bidratt slik som Eli i gruppen.

6.5. Unge mødre ser fremover

I de følgende avsnittene vil det fjerde og siste forskningsspørsmålet bli adressert: Hvilke forventninger og framtidsutsikter har unge mødre som deltar i Mødregruppen i forhold til utdanning og arbeid? Den forskningen som fremkom i kapittel 3, viser et relativt dystert bilde av hvilke konsekvenser det å få barn i en tidlig alder, kan ha for fremtiden, både for mor og barn. I de følgende avsnittene vil deltakernes forventninger, ønsker og utfordringer belyses gjennom deres beskrivelser. Samtidig har det vært interessant om deltakerne opplever eller gir Mødregruppen betydning for å ivareta deres interesse og motivasjon for å bli selvstendige.

6.5.1 Fremtiden

Alle deltakerne ble i intervjusituasjonen spurt om hvordan de så for seg fremtiden, både om noen måneder og år. Jevnt over var det samme svar, hvor de så for seg at de hadde fått fullført utdannelsen, fått seg en fast jobb, eie eget hus og få en stabil hverdag som folk flest.

«Jeg skulle ønske nå at jeg hadde vært i permisjon fra jobb. Det hadde vært det letteste, at hun bare kunne gå rett ut i barnehagen og jeg rett ut i jobb. At jeg hadde egen lønn, og eget hus. Det er jo det jeg vil». (Janikke)

Den foreliggende forskningen om unge mødre viser slående ugunstige utfall, både helsemessige, psykiske, sosiale og økonomiske (Christoffersen, 2003; Fredriksen et al, 2012; Kleven & Haugen, 2004). For mange involverer det å bli ung mor en risiko for marginalisering senere i livet, hvor de fleste, i alle fall midlertidig blir stående utenfor viktige arenaer i samfunnet (Hammer & Hyggen, 2013). Dette med henblikk på at ungt morskap ofte dreier seg om å bli stående utenfor utdanning og arbeidsliv. Det viser seg også at unge mødre oftere enn andre kvinner, har det vanskelig for å finne rotfeste på arbeidsmarkedet, sjeldent får en adekvat utdanning og har større behov for langvarige offentlige ytelser (Hansen, Hansen & Stevnhøj, 2010:10, i Duus, 2007:22; Kleven & Haugen, 2004).

Deltakerne i min studie forteller at de ser lyst på fremtiden. Tilsvarende belyser de at både deres nåværende situasjon og fremtid innebærer store utfordringer. I denne sammenheng beskriver deltakerne at de har ulike utfordringer når det gjelder økonomi. Malin forteller om sin økonomiske situasjon:

«Det er veldig tungt, ja det kan bli veldig stramt da. Det sliter jo litt på, og en blir litt redd. Har vi liksom råd til mat denne uka liksom. Selv er jeg jo bare glad for at jeg får noe støtte, men det er jo ikke all verden. Det blir jo sånn at når en har fått betalt alle de faste utgiftene, så sitter man liksom igjen med en 500 lapp, som da skal vare resten av måneden. En må jo bruke hodet, en har ikke råd til å sløse, det er jo mange her som sliter med gjeld også». (Malin)

Utsagnet til Malin, som presenteres ovenfor er noe alle deltakerne forteller om. Det er vanskelig å få endene til å møtes. Alle gir også inntrykk for at det er barna som prioriteres først, hvor de ikke har noe særlig penger til overs i måneden til å bruke på seg selv, eller være med på ulike aktiviteter som andre jevnaldrende uten barn. Det fremgår også i datamaterialet at flere av deltakerne har eller har hatt økonomiske problemer, hvor dette i hovedsak dreier seg om gjeld som har vokst over årene før de ble gravide. De deltakerne dette gjelder har allerede begynt å ordne opp i sine økonomiske problemer. Eli, forteller:

«Økonomi er vanskelig, i alle fall når en står med gjeld. Jeg stod med mye gjeld. Men jeg har klart å ordne opp i dette selv. Det gikk faktisk veldig greit, for jeg fant jo ut at om en ringer de kreditorene så kan det gå veldig greit om du faktisk forteller hvordan du har det. De vil jo hjelpe til, ja få det til å funke. Lar man bare være å ringe så blir det jo bare verre. Så etter du har tatt den første telefonen også møter du jo faktisk helt vanlig folk som er snille og hyggelig, da er det ikke så ille å ta den neste telefonene igjen». (Eli)

I utsagnet til Eli fremkommer det at hun selv har ordnet opp i sine økonomiske utfordringer. Flere av deltakerne forteller også at etter de fikk barn, var noe av det viktigste å få orden på økonomi. Det fremgår også i datamaterialet at det å være avhengig av offentlige stønader for å få økonomien til å gå rundt ikke er noe de syntes noe særlig om. Det er tydelig at deltakerne i min studie ønsker seg tilbake på skolebenken, få fast jobb og ønsker å kunne forsørge seg selv. Gina og Maja sier dette slik:

«Det skal bli så deilig å få en fast jobb, jeg vil ha det nå. Det skal liksom bli så herlig å, ja kunne tjene egne penger. Jeg har egentlig sagt det en stund nå, at den dagen jeg kommer ut av NAV, ja da skal jeg juble». (Gina)

«Jeg føler jo liksom at jeg bare sitter med penger fra NAV, ja jeg sitter med ingenting egentlig. De to siste årene har jeg jo bare surra vekk, jeg vet jo det nå. Det er jo noe jeg vil ta igjen, og nå må jeg jo bare. Jeg vil jo at min unge skal ha en mamma han kan være stolt av, som kan si nei min mamma er sykepleier eller helsesøster eller noe sånt. Istedenfor, nei min mamma går på NAV hun. Nei det er bare uaktuelt». (Maja)

I tillegg til at de fleste deltakerne forteller at de har en vilje og tro på at de skal klare å bli selvstendige, legger de ikke skjul på at utdannelse og arbeid i kombinasjon med barn vil by på noen utfordringer. De fleste fremhever likevel at de har en tro på at de uansett innen fem år skal klare å være i fast arbeid. Tilsvarende at barna er en stor motivasjon og drivkraft til å fullføre de mål de har satt seg. I tråd med prinsippene for empowerment, i den sammenheng at det dreier seg om å kunne styrke følelsen av troen på å kunne både beherske, påvirke og ta ansvar for egen tilværelse (Askeland, 2011:51). Forutsetter dette også en bevisstgjøring av egen situasjon slik at individer selv ønsker å skape endringer i retning av sine ønsker og behov. Slike bevisstgjøringsprosesser kan medføre utvikling av økt selvtillit, selvverd og mestring (Slettebø, 2002). Det at deltakerne selv ordner opp i utfordringer de møter på, istedenfor at andre eller det offentlige skal komme med en løsning, kan dette sees som at deltakerne selv har lyst til å beherske sine utfordringer som en drivkraft til å skape endringer.

Som en kontrast forteller Karianne:

«De har jo (.....) Ja lyst til å ha meg i skole, eller ja universitet. Det blir helt uaktuelt. Alle sier det jo til meg, du kan jo liksom bare fullføre læretiden. Ja jeg kunne jo godt gå på skole, det hadde vært kjempe greit å få en utdanning. Men nei, da hadde det bare blitt to år med, blææææ. De sier jo her også at jeg kan klare å gå på universitetet også om jeg vil det. Det er jo helt, uff nei». (Karianne)

Empowerment slik det er beskrevet ovenfor, i den sammenheng med at det handler om å bli bevisst sin situasjon og kunne beherske eventuelle utfordringer som kan bidra til personlig vekst. Empowerment er slik også en utvikling- og modningsprosess. Empowerment er liknede en prosess, hvor mange faktorer spiller inn, og er slik forskjellig fra individ til individ. I et empowerment perspektiv skal også yrkesutøvere kunne medvirke til å sette i gang prosessen ved å styrke brukeren til å mobilisere troen på at de selv kan øke sin velferd (Slettebø, 2002). I utsagnet til Karianne kan det forstås som at gruppelederne har tiltro til at hun kan gå på universitetet, noe Karianne forteller hun ikke er klar for ennå. En kan dermed hevde at denne prosessen tar lengre tid for noen.

6.5.2 Med Mødregruppen i ryggen?

I brosjyren til Mødregruppen som deles ut til unge mødre/gravide i den aktuelle kommunen, står det med store bokstaver på forsiden: *Har du en drøm? La drømmen bli virkelighet.* I et styrkeperspektiv er det en grunnleggende forutsetning at alle mennesker har styrker og ressurser i sine liv (Saleebey, 2013). I et styrkeperspektiv skal tjenesteyteren heie frem og hjelpe til å få personer til å reflektere over sine styrker, interesser, talent, ressurser og motivasjon i veien mot å nå sine mål og drømmer. Perspektivet er også fremtidsrettet, hvor det dreier seg om å bygge en framtid bortenfor eventuelle problemer.

Selv om det i kapittel 2, ble nevnt at Mødregruppen i utgangspunktet ikke har noen spesielt teoretisk forankring, vil likevel Mødregruppen kunne beskrives som en løsnings- og ressurstilnærming, og liknende falle inn under et styrkeperspektiv.

«Jeg vet jo hva jeg vil videre. Og de sier de virkelig har trua på meg. Det er så utrolig deilig å ha den følelsen av at noen faktisk tror på meg. For jeg kan ha troen, men det at noen andre gjør det er så godt. Også vet jeg jo at i forhold til min bakgrunn så er det veldig lett å bli dømt. Men det er ikke sånn her». (Maja)

Liknende som det Maja beskriver er det flere deltakere som deler hennes opplevelse, hvor det kommer frem at gruppelederne er en betydningsfull driver til både å hjelpe med å finne ut hva

hver og en av deltakerne ønsker og har behov for til å kunne nå sine drømmer. Det fremkommer i datamaterialet at deltakerne omtaler gruppelederne som en heilagjeng som vil de deres beste. Tilsvarende beskriver de at de alltid vet at de kan komme til de og få hjelp til å nå sine mål og drømmer. Eli og Janikke belyser dette slik:

«De er veldig flinke til å prøve å få oss til å komme oss ut igjen. For det er så viktig. Det er det som er det beste. Men selvfølgelig det finnes situasjoner som man ikke kan noe for. Det er veldig mange som ikke får barnehageplass, til og med de som har krav på det. Da er det ikke så lett å komme seg ut. Men jeg må si at de prøver så godt de kan med å hjelpe oss. Til å komme oss på NAV og barnehagekontor, ja alt mulig egentlig. Sånn at vi faktisk kan få det til». (Eli)

«Jeg føler liksom at de alltid kan hjelpe da. De er veldig sånn at, ja hvis du spør om noe, så ringer de rundt og finner ut ting. De spør jo liksom hva jeg vil og sånn, eller at hvis jeg lurar på noe da om hva jeg vil videre, så hjelper de jo med å finne den veien da». (Janikke)

Det er tydelig at noen deltakere opplyser at de er blitt mer bevisste på at de kan klare å nå sine mål, ved at de nå alltid har noen å gå til som kan hjelpe de med å komme videre. En deltaker forteller også at når andre deltakere i Mødregruppen får hjelp til å nå sine mål, sier hun at det gir en smitteeffekt, og en motivasjon til å gjøre det samme. Malin sier dette slik:

«Jeg har jo liksom hørt litt fra de andre i gruppen, ja de som har unger og er kanskje litt eldre enn meg. At de liksom har begynt på noe, eller fått jobb. Da er det jo klart liksom, ja at det er det jeg har lyst til også. Livet er liksom blitt litt viktigere etter jeg fikk barn, og etter jeg begynte her. De som jobber her gir jo litt håp, jeg vil jo nå liksom også få ting til, ha alt i orden i livet». (Malin)

Saleebey (2013) hevder at mennesker fungerer best gjennom et kreativt og utviklende forhold til andre, at personer får et bedre utgangspunkt til å nå sine mål og drømmer hvis det fremgår et samarbeid. Liknende i tråd med styrkeperspektivet og empowerment tilnærminger fremhever viktigheten av å lage koblinger mellom mennesker, hvor det å komme sammen kan føre til at vi får testet vår makt, kunnskap og få bekreftelser for egne styrker og ressurser. Skjefstad (2007:76) påpeker også at mennesker ofte påvirker og korrigerer sin atferd i samhandling med andre. Her kan det virke som Mødregruppen har en positiv effekt på flere av deltakere.

6.6 Hvis Mødregruppen slutter?

Samtlige av deltakerne trekker gjennomgående frem at de setter pris på tilbudet Mødregruppe og at de ofte får høre at de er heldige som har muligheten til å delta på noe sånt, da flere

beskriver at dette er noe de får høre av andre venner som ikke bor i den aktuelle kommunen. Det kommer også frem at deltakerne ønsker at tilbudet kan fortsette, hvor flere påpeker at de ikke hadde forventet at Mødregruppen skulle ha en slik betydning for dem før de begynte. Her under vil jeg la noen av deltakerne belyse dette, som en oppsummering av deres opplevelse og tanker rundt Mødregruppen, som alle deltakerne selv tok opp på intervjuene. Her har jeg valgt å presentere utsagn fra Malin og Eli:

«Det er et så fint tilbud. Jeg må jo si at jeg håper de kan fortsette med dette. For meg har det i alle fall vært utrolig kjekt, og de fleste jeg har snakket med i gruppen sier jo akkurat det samme. Jeg har også snakket med andre som ikke bor her og som ikke har et sånt tilbud. Når jeg forteller om det så sier de at de skulle ønske de bodde her, eller at de kunne ha det samme». (Malin)

«Jeg syntes at det er litt kult, ja at det blir litt fokus på dette, ja få det litt frem. Det at det faktisk er en veldig positiv ting, eller selvfølgelig det er jo ikke alt som er positivt, eller at det er like gøy å gå hver gang. Det kommer jo veldig an på. Men her er det noe som faktisk er lærerikt, du får noe nytt, og det er sosialt. Har man noen problemer, og spør så får man alltid hjelp her. Med alt, ja sånn hvis man har noen veldig store problemer, eller ting som egentlig har med gruppen å gjøre, så hjelper de jo med det også. Det er godt å ha noen utenfor familien, jeg hadde ikke trodd det skulle bli sånn når jeg kom hit. En sånn mammagruppe, jeg trodde liksom det var en sånn vasesgreie, med mødre, unger og lege liksom. Men det viste seg jo å være det stikk motsatte, og når jeg liksom hører at andre skal på gruppen så blir det en sånn bunden tvang, jeg kan jo ikke bare sitte hjemme jeg da». (Eli)

Flere forteller også at de gjerne vil kunne ha tilbudet videre:

«Jeg håper bare ikke de legger ned gruppen. Da blir det jo sånn at vi kommer til å skli ut fra hverandre. Da blir det sånn som før, bare sitte hjemme. Men sikkert ikke alle da, men resten av folka. For det er jo koselig at vi unge mødre kan treffes, kunne prate ut. Ja ikke bare sitte hjemme for seg selv da». (Gina)

«Det er veldig leit om ikke gruppen fortsetter. Ja det blir veldig synd. For det har vært så utrolig nyttig. Samtidig så burde det være mye mer informasjon om det. Jeg fikk for eksempel ikke vite at det var en sånn gruppe på helsestasjonen. Ja for jeg ser jo at, ja de fleste som kommer innom her, kommer inn via venner eller venners venner igjen. Jeg spurte for eksempel akkurat ei om hvorfor hun ikke var her. Hun visste ikke engang om det. Så det skulle vært mye mer opplyst om dette. For jeg tror mange kunne trengt det. Så de burde reklamere for det til alle som er unge mødre. Også fortelle litt mer om det, ikke bare sånn ja du forresten i kjelleren er det en mødregruppe, bare gå ned dit du». (Karianne)

I utsagnene som er presentert ovenfor, påpeker Eli og Karianne at Mødregruppen også burde være et mer opplyst tilbud i kommunen. Dette var noe som flere av deltakerne nevnte under intervjuene. Hvor de selv hadde henvist andre aktuelle deltakere til gruppen eller henvist andre som ikke var kjent med tilbudet.

Deltakerne etterlyser at det burde vært gitt mer informasjon til unge mødre som kommer innom tjenesteapparatet i kommunen, samtidig at tilbudet burde generelt være mer annonsert i kommunen.

Kapittel 7

7.0 Oppsummerende konklusjon

Formålet med studien er å rette søkelyset mot unge mødre som deltar i en Mødregruppe i regi av et NAV- kontor på Sørlandet. I undersøkelsen har jeg intervjuet syv unge mødre som deltar på Mødregruppen med hensikt i å kunne belyse problemstillingen:

Hvilken betydning har unge mødres deltakelse i Mødregruppe hatt for dem?

Problemstillingen er drøftet og analysert gjennom ulike forskningsspørsmål. Gjennom besvarelsen i analyse og drøftingsdelen er det mye som indikerer at Mødregruppen har hatt stor betydning for unge mødre som benytter seg av tilbudet. Jeg vil heretter oppsummere hovedmomenter som kaster lys over dette.

Mine funn viser til at Mødregruppen er blitt en viktig del av deltakernes hverdag. Det tyder på at mødrene er svært glade for at de har muligheten til å kunne benytte seg av et slikt tilbud, og deres opplevelse og erfaring av tilbudet er jevnt over positivt.

Samværet og det sosiale utbytte som Mødregruppen legger opp til, viser klart å være en vesentlig betydningsfaktor for at mødrene velger å benytte seg av tilbudet regelmessig. Mine funn viser tydelig tegn på at det er svært vanlig å bli ung mor i kommunen, og mødrene trekker dette frem som et kjennetegn ved kommunen. Dette er også noe flere forskningsrapporter som er foretatt på Sørlandet bekrefter. Selv om det er et vanlig fenomen, er et tankevekkende funn at dette også møtes med sterke reaksjoner, hvor alle deltakerne beskriver at de i en eller annen grad opplever stigmatisering. Opplevelsene mødrene trekker frem kommer som regel i form av nedvurderende blikk, rykter og situasjoner der de opplever

at de må diskutere eller forsvare sitt eget morskap. Noe som kan belyse at ungt morskap anses som noe utenfor normen i kommunen. Mine data tyder dermed på at ungt morskap i kommunen kan fremstilles som et vanlig og uvanlig fenomen.

I forhold til at det er mange unge mødre i kommunen, viser min data at mødrene i forkant av deltakelsen i Mødregruppen hadde en mindre aktiv og meningsfull hverdag. Dette kan tyde på at behovet for å kunne treffe andre i samme situasjon er stort, og slik det fremkommer i min data, har deltakelsen bidratt til å bryte en isolert tilværelse og gitt mulighet til å kunne danne nye meningsfulle nettverk. Dette sees i sammenheng med at flere av deltakerne forteller at de i forkant av deltakelsen hadde et begrenset sosialt nettverk som forstod deres situasjon.

Mødregruppen kan med det som beskrives ovenfor være en viktig arena for at unge mødre kan komme i kontakt med hverandre. I min data vektlegger mødrene at deltakelsen i Mødregruppen har fungert som et støttende fellesskap, hvor de verdsetter det sosiale utbytte av å kunne komme i kontakt med andre. De deler både erfaringer, oppturer og nedturer, som har bidratt til en følelse av tilhørighet og større trivsel i deres hverdag.

Mødregruppen har et formål om at tilbudet skal gi unge mødre et læringsutbytte. Det gis dermed faglig undervisning og foredrag om livsstil og helse, foreldrerolle, og relasjonen mellom mor og barn. Det fremkommer i min data at det faglige opplegget i Mødregruppen er noe deltakerne har delte meninger om. Det kan tydes at noen finner dette svært lærerikt og betydningsfullt, og andre ikke syntes dette er like utslagsgivende. I forhold til dette viser mine data at noen deltakere mener de har blitt mer bevisste når det angår oppdragelse, og betydningen av relasjonen til barnet. Andre påpeker at innholdet kan bli noe kjedelig, eller vanskelig å få med seg, på grunn av konsentrasjonsvansker eller at det blir for åpenlyst. Samtidig viser mine funn at gruppelederne er flinke til å tilrettelegge innholdet etter mødrenes behov, og forslag til endringer.

Samtidig tyder min data på at det nødvendigvis ikke er kun gjennom det faglige opplegget deltakerne tilegner seg kunnskap og kompetanse. Dette kan sees i sammenheng med at deltakerne setter pris på gruppeledernes tilbakemeldinger og konstruktive kritikk. Noe som tyder å ha stor betydning i forhold til deltakernes selvtillit, og trygghet i morsrollen.

Gruppelederne fremkommer i min data som viktige støttepersoner i deltakernes liv. Dette er også noe flere tidligere kvalitative studier om mødre-grupper konkluderer med. I min data tyder det på at gruppeledernes kompetanse og utviklingsstøttende virksomhet har stor betydning for deltakerne. Dette sees å være sammenhengende med at mødrene har lav terskel

for å kunne be om råd og hjelp. Det fremkommer også i min data at deltakerne vektlegger gruppeledernes fagkunnskap og erfaring med barnevern, samt den praktiske hjelpen de bistår med. Dette tyder å være en betryggende faktor og som støttende i kontakt med annet tjenesteapparat, og tyder på å ha betydning for at deltakerne tilegner seg sosial kompetanse. Dette kan sees i lys av at gjennom samhandling med andre både lærer og utvikles sosiale ferdigheter som bidrar til økt selvtillit til å kunne håndtere og mestre sosiale sammenhenger på egenhånd.

Tidligere forskning viser tydelig at ungt morskap kan medføre en usikker fremtid for både mor og barn. Dette sees sammenhengende med at unge mødre ofte har lite utdanning og arbeidserfaring. Samtidig at det for mange er vanskelig å komme tilbake på skolebenken eller ut i arbeid igjen. Dette setter unge mødre i en svært utsatt posisjon for marginalisering seinere i livet (Kleven & Haugen, 2004).

I min data tyder det på at deltakerne ser lyst på fremtiden. Det fremkommer at mødrene er realitetsorientert, og har både troen og et ønske om at de vil fullføre utdanning og komme ut i arbeid i nærmeste fremtid. Mine funn viser til at deltakerne ikke ønsker å være avhengige av offentlige støtteordninger for at økonomien skal gå rundt. Økonomi ser også ut til å være en klar utfordring for mødrene, samtidig viser mine funn at mødrene ønsker å bli selvstendige og ordner selv opp i sin økonomiske situasjon. Dette kan dermed tyde på at mødrene ønsker å skape en god fremtid for seg selv, men også skape en trygg oppvekst for barnet.

I forhold til det som beskrives ovenfor viser min data at Mødregruppen er en arena som bidrar til å ivareta mødrenes interesser til å fullføre utdanning, og for å kunne komme ut i arbeid. Dette kan sees sammenhengende med at mine funn viser til at gruppelederne har en stor betydning for å motivere og støtte deltakerne i sine valg, mål og drømmer. Det kan også tyde på at deltakerne har en motiverende påvirkning på hverandre, hvor dette sees i sammenheng med at når en av deltakerne lykkes i sine mål viderefører det en smitteeffekt.

I forhold til det som er redegjort for i den oppsummerende konklusjonen, sitter jeg igjen med et inntrykk av at Mødregruppen har en vesentlig betydning for deltakerne til å kunne få meningsfulle sosiale nettverk, tilhørighet, selvtillit, trygghet i morsrollen, kunnskap og sosial kompetanse og bidrar til å motivere mødrene i deres ønsker og mål for fremtiden.

7.1 Til ettertanke

Mødregruppen viser å være et ønskelig tilbud for unge mødre i kommunen. Det fremkommer i analyse og drøftingsdelen at flere av deltakerne ikke forventet at Mødregruppen skulle ha en

slik betydning i deres liv i forkant av deltakelsen. Alle deltakerne jeg intervjuet gav uttrykk for at de er heldige som har muligheten til kunne benytte seg av dette tilbudet ved NAV-kontoret i kommunen. Likevel etterspør mødrene at tilbudet burde være mer opplyst om, og at det er noe alle unge mødre som er i kontakt med andre tjenesteapparat får grundig informasjon om, da flere av deltakerne forteller at de i begynnelsen var skeptiske til hva en Mødregruppe på NAV egentlig innebar. Alle deltakerne har et sterkt ønske om at Mødregruppen kan fortsette.

7.1.2 Forslag til videre forskning

I denne studien er mødrene jevnt over fornøyd med tilbudet Mødregruppen. For å kunne si noe om hvorvidt tilbudet er effektivt på sikt, ville det vært interessant å kunne intervju de samme deltakerne på andre tidspunkt i livet, eksempelvis om 5-10 år.

Et annet interessant tema for videre forskning er i forhold til å utforske nærmere stigmatisering av unge mødre. I dagens samfunn forventes det at kvinner setter karriere og selvrealisering i første rekke, hvor dette medfører at de som velger å gå motsatt vei faller utenfor normen. Hvorfor er det slik at unge mødre i dag møtes med reaksjoner og fordommer? Og hvordan håndterer unge mødre dette? I denne studien kom det frem at det muligens er slik at unge mødre ønsker å distansere seg fra fordommer ved å håndtere dette med en «god mor identitet» eller «beroligende strategi». Dette er momenter som kunne være interessant å følge opp. Jeg setter her sluttstreken for oppgaven, og overfører disse forslagene videre til de som måtte finne dette av interesse.

Litteraturliste

- Askeland, G. A. (2011) Kvifor reflektera kritisk? I G.A Askeland (Red.), *Kritisk refleksjon i sosialt arbeid*. (S. 42- 56). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Berthoud, R., & Robson, K. (2001). 'The Outcomes of Teenage Motherhood in Europe'. Innocenti Working Paper No.86. Florence: *UNICEF Innocenti Research Centre*. Hentet 11.08.2014. Fra: <http://www.unicef-irc.org/publications/312>
- Boge, M., Markhus, G., Moe, R., & Ødegaard, E. E. (2009). *Læring gjennom veiledning. Meningsskaping i grupper*. 2 utg. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Botting, B., Rosato, M., & Wood, R. (1998). Teenage mothers and the health of their children. *Demography and Health, Population Trends, No. 93 Autumn 1998*, (S. 19-28). Office for National Statistics (ONS). Hentet 03.07.2014. Fra: <http://www.ons.gov.uk/ons/search/index.html?newquery=Beverley+Botting%2C+Michael+Rosato+and+Rebecca+Wood>
- Brostrøm, B. (1995). *Grupper for Mødre og Barn- en utviklingsmodell*. Barnevernets utviklingssenter, Norwegian institute of Child welfare research. Temahefte nr. 7/1995.
- Bråten, I., & Thurmann-Moe, A.C. (1996). Den nærmeste utviklingssonen som utgangspunkt for pedagogisk praksis. I I. Bråten (Red.), *Vygotsky i pedagogikken*. (S.123-143). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag AS.
- Bunkholdt, V., & Sandbæk, M. (1998). *Praktisk barnevernsarbeid*. 4 utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Christiansen, U, K. (1996). Ressursorientert gruppe- arbeid i barnevernet. I M. Sandbæk & G. Tveiten (Red), *Sammen med familien. Arbeid i partnerskap med barn og familier*. (S.125-154). Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Christiansen, K. U. (1997). *Fra samvær til sjølutvikling. En brukerstudie blant mødre i et forebyggende barneverntiltak*. (NOVA rapport 29/1997). Hentet 21.03.2014. Fra: <http://www.hioa.no/eng/About-HiOA/Centre-for-Welfare-and-Labour-Research/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/1997/Fra-samvaer-til-sjoelutvikling>
- Christiansen, K. U., & Brostrøm, B.S. (2008). *Mødregrupper- et tilbakeblikk. En oppfølgingsstudie av deltakere i mødregrupper*. (NOVA rapport 14/2008). Hentet 24.01.2014. Fra: <http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2008/Moedregrupper-et-tilbakeblikk>
- Christoffersen, N. M. (2003). *Teenage motherhood and induced abortion among teenagers. A longitudinal study of all 15 to 19 year old women born in 1966*. Children, Youth and Families. Working paper (SFI rapport 2/2003). Hentet 22.02.2014. Fra: http://www.sfi.dk/search_results-view-7352.aspx?PID=18908&NewsID=321
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode*. 2. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dixon, L., Hamilton- Giachrisis, C., & Browne, K. (2005). Attributions and behaviours of parents abused as children: a mediational analysis of the intergenerational continuity of child maltreatment (Part II). *Journal of Child Psychology and Psychiatric*, 46 (1)

- (2005). (S.58-68). Hentet 20.10.2014. Fra: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/15660644>
- Duus, G. (2007). *I gang med utdanning eller arbeid- som ung mor*. (Rapport Mødrehjelpen, 2007). Hentet 19.02.2014. Fra: <https://moedrehjelpen.dk/rapporter-og-analyser/>
- Eide, S.B. (2011). Kjennetegn ved en fenomenologisk orientering. I D.G. Aasland, S.B. Eide, H.H. Grelland, A. Kristiansen & H.I. Sævareid. *Kvalitet og kvalitetsopplevelse: en bok om kvalitet i arbeid med mennesker*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Ellingsen, D. (2007). Sosiale indikatorer 2007: La meg være ung! I *Samfunnsspeilet/ Statistisk Sentralbyrå, 2007/5-6*. Hentet 03.07.2014. Fra: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/ssp/2007-5-6>
- Ellingsen, D. (2008). *Levekårsutfordringer i region Agder- Rapport til regionalplan Agder 2010*. (Prosjektrapport nr. 26/2008). Agderforskning. Hentet 04.03.2014. Fra: http://www.agderforskning.no/reports/pro_26_08levekaar.pdf
- Ellingsen, D., Jeppesen, M., Røed, H., & Jentoft, N. (2009a). *Levekår i Vest-Agder. Levekårsutfordringer i fylket og landsdelen*. (FOU rapport 1/2009). Agderforskning. Hentet 02.03.2014. Fra: http://www.agderforskning.no/reports/fou0109_lvk-v-a_.pdf
- Ellingsen, D., Meling, A., & Nilsen, C. A. (2009b). *Ung og marginalisert. Et Agderperspektiv på utsatt ungdom*. (FoU rapport 2/2009) Agderforskning. Hentet 20.11.2013. Fra: <http://www.agderforskning.no/reports/000fou0209ungmarg.pdf>
- Ellingsen, D., & Lilleaas, U.B. (2010). *Det gode liv på Sørlandet og tradisjonelle kjønnsroller*. Universitetet i Agder, Senter for likestilling. Kristiansand, 2010. Hentet 20.04. 2014. Fra: <http://brage.bibsys.no/xmlui/handle/11250/135075>
- Ellingsen, D. (2010). Likestilling mellom kvinner og menn. Sørlandet fortsatt på etterskudd. I *Samfunnsspeilet/ Statistisk Sentralbyrå, nr.1/2010- 24 årgang*. Hentet 21.09.2013. Fra: <http://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/201001/ssp.pdf>
- Figueiredo, B., Pacheco, A., & Costa. (2007). Depression during pregnancy and the postpartum period in adolescent and adult Portuguese mothers. *Archives of Women`s Mental Health, 10* (3) (S.103-109) Hentet 20.11.2014. Fra: <http://link.springer.com/article/10.1007%2Fs00737-007-0178-8>
- Forvaltningsloven, LOV-1967-02-10. (1970). Lov om behandlingsmåten i forvaltningssaker. Hentet 20.09.2014. Fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10?q=forvaltningsloven>
- Fredriksen, A.M., Lyberg, A., & Severinsson. (2012). Health supervision of young women during pregnancy and early motherhood: A Norwegian qualitative study. *Nursing and Health Sciences, 14* (3). (S. 325-331). Hentet 12.04.2014. Fra: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1442-2018.2012.00724.x/abstract>
- Furstenberg, F. F, Jr., Brooks-Gunn, J., & Morgan, S.P. (1987). *Adolescent mothers in later life*. New york: Cambridge University Press.
- Furstenberg, F.F. Jr. (1991). As the Pendulum Swings: Teenage Childbearing and Social Concern. *Family Relations, 40* (2) (S. 127-138). Hentet 21.10.2014: <http://www.jstor.org/stable/585470?seq=3>

- Giddens, A. (2009). *Sociology*. Sixth Edition. UK, Cambridge: Polity Press.
- Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. New Jersey, U.S.A: Penguin Books.
- Grady, M.C., & Bloom, K.C. (2004). Pregnancy Outcomes of Adolescent Enrolled in a Centering Pregnancy Program. *Journal of Midwifery & Women`s Health*, 49(5) (S. 412-420). Hentet 20.10.2014. Fra: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1542-2011.2004.tb04435.x/full>
- Halvorsen, K. (2002). *Sosiale problemer: en sosiologisk innføring*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Halvorsen, K. (2005). *Ensomhet og sosial eksklusjon i vår tid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Hammer, T., & Hyggen, C. (2013). Ung-voksen- i risiko for marginalisering. I T. Hammer & C. Hyggen. (Red.), *Ung voksen og utenfor. Mestring og marginalitet på vei til voksenliv*. (S. 13-27). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Hansen, P.S., Jepsen, D. K., & Malmberg, E. (2005). *Alexandrakollegiet: En evaluering av unge enlige mødres vej mod selvforsørgelse*. Udviklings- og formidlingscenter for børn og unge og Mødrehjælpen. Hentet 08.09. 2014. Fra: <https://moedrehjaelpen.dk/rapporter-og-analyser/>
- Hauge, E.S., Wærdahl, R., Wallevik, K., Pinheiro, R., Bakke, K., & Zyzak, B. (2013). *Kompetanseutfordringer på Agder. Forprosjekt om mulige forbindelseslinjer mellom velferd, kompetanse og arbeids-næringsliv*. (FOU rapport 7/2013). Hentet 22.08.2014. Fra: http://www.agderforskning.no/reports/rff-final_januar_2014.pdf
- Hayes, C. D. (Red). (1987). *Risking The Future. Adolescent Sexuality, Pregnancy, and Childbearing*. Washington, DC, USA. National Academic Press.
- Heggen, K., Jørgensen, G. & Paulgaard, G. (2003). *De andre. Ungdom, risikofaktorer og marginalisering*. Bergen: Vigmostad & Bjørke AS.
- Herud, E., & Naper, S.O. (2012). *Fattigdom og levekår i Norge- Status 2012*. (NAV- rapport 1/2012). Hentet 20.10.2014. Fra: <https://www.nav.no/no/NAV+og+samfunn/Kunnskap/Analyser/NAV+rapportserie/NAV+rapporter/Fattigdom+og+levok%C3%A5r+i+Norge+%E2%80%93+status+2012.355494.cms>
- Hills, S.D., Anda, R.F., Dube, S.R., Felitti, V.J., Marchbanks, P.A., & Marks, J.S. (2004). The association between adverse childhood experiences and adolescent pregnancy, long-term psychosocial consequences, and fetal death. *Pediatrics*, 113 (2), (S. 320-327). Hentet 21.11.2014. Fra: <http://pediatrics.aappublications.org/content/113/2/320.long>
- Hoffman, S.D. (1998). Teenage Childbearing Is Not So Bad After All...Or Is It? A Review of the New Literature. *Family Planning Perspectives*, 30 (3), (S. 236-239, 243). Hentet 09.10.2014. Fra: <http://www.jstor.org/stable/2991610?seq=1>
- Horverak, S. (2009). Forskning og teori. I S. Horverak. (Red.), *Familieråd og nettverksråd*. (S. 26-37). Oslo: Universitetsforlaget.

- Humerfelt, K. (2005). Begrepene brukermedvirkning og brukerperspektiv- honnørord med lavt presisjonsnivå. I Willumsen E (Red.). *Brukernes medvirkning! Kvalitet og legitimitet i velferdstjenestene*. (S.15-33). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Irvine, H., Bradley, T., Cupples, M., & Boohan, M. (1997). The implications of teenage pregnancy and motherhood for primary health care: unresolved issues. *British Journal of General Practice*, 47(418), (S. 323-326). Hentet 19.11.2014. Fra: <http://bjgp.org/content/47/418/323>
- Killén, K. (2000). *Barndommen varer i generasjoner. Forebygging er alles ansvar*. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Kleven, L. & Haugen, O. (2004). Norske tenåringsmødre- få, men fattige. I *Samfunnsspeilet/ Statistisk Sentralbyrå, Mødres kår*, 3(18), (S.9-15). Hentet 22.09.2013. Fra: <http://www.ssb.no/a/samfunnsspeilet/utg/200403/ssp.pdf>
- Konstali, L. (2009). *Ikke bare mamma: en alternativ mammabok om unge mødre*. Harstad: Kristiansen Forlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. 2 utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Lappegård, T. (2000). Sex, men ikke barn. I *Samfunnsspeilet/ Statistisk Sentralbyrå, Fruktbarhet og seksualvaner nr. 6/2000*, (S. 2-8). Hentet 25.03.2014. Fra: <http://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/attachment/69739?ts=137dab8d7c0>
- Lappegård, T. (2001). Den norske superkvinnen - Om fruktbarhetsutviklingen på 1990-tallet og nye utfordringer for familiepolitikken. I *Samfunnsspeilet, Økonomiske analyser nr. 4/ 2001*, (S. 54-61). Hentet 25.03.2014. Fra: https://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/oa_200104/lappegard.pdf
- Lappegård, T. (2007). Sosiologiske forklaringer på fruktbarhetsendring i Norge i nyere tid. *Sosiologisk tidsskrift*, 15(01), (S. 55-68). Hentet 19.04.2014. Fra: http://www.idunn.no/ts/st/2007/01/sosiologiske_forklaringer_pa_fruktbarhetsendring_i_norge_i_nyere_tid
- Levin, I. (2012). *Hva er sosialt arbeid*. 4. Opplag. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lindseth, A., & Norberg, A. (2004). A phenomenological hermeneutical method for researching lived experience. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 18 (2), (S. 145-153). Hentet 09.07.2014. Fra: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1471-6712.2004.00258.x/abstract;jsessionid=CF92D520FF19FAE7F8DD6F2355B55592.f03t01>
- Lingås, L.G. (1992). *Etikk og verdivalg i helse- og sosialfag*. Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Løfsnæs, B. (2002). *Bestemme selv? Familieråd som metode i praktisk arbeid*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Magnussen, M.L, Mydland, S.T., & Kvåle, G. (2005). *Arbeid ute og hjemme: Sørlandske mødres valg og vurderinger*. (FoU rapport 5/2005). Agderforskning. Hentet 21.11.2013. Fra: http://www.agderforskning.no/reports/fou05_05_arbeid_ute_og_hjemme.pdf

- Magnussen, M.L., Repstad, P., & Urstad, S. (2012). Skepsis til likestilling på Sørlandet- et resultat av religion? *Tidsskrift for kjønnsforskning*, 03 (4), (S. 204-220). Hentet 12.09.2014. Fra: http://www.idunn.no/ts/tfk/2012/03-04/skepsis_til_likestilling_p_srlandet_-_et_resultat_av_rel
- McDermott, E., & Graham, H. (2005). Resilient Young Mothering: Social Inequalities, Late Modernity and the 'Problem' of 'Teenage' Motherhood. *Journal of Youth Studies*, 8(1) (S. 59-79). Hentet 24.02.2014. Fra: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13676260500063702#.VHQu-ouG-So>
- Meld. St. 16 (2010-2011). (2011). *Nasjonal helse- og omsorgsplan*. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet. Hentet 21.06.2014. Fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/regpubl/stmeld/2010-2011/meld-st-16-20102011.html?id=639794>
- Meld. St. 46 (2012-2013). (2013). *Flere i arbeid*. Oslo: Arbeidsdepartementet. Hentet 03.09.2014. Fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/asd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-46-20122013.html?id=733259>
- Monstad, K., Propper, C., & Salvanes, G.K. (2011). *Is Teenage Motherhood Contagious? Evidens from a Natural Experiment*. (July 5, 2011). NHH Dept. of Economics Discussion paper No. 12, 2011. Hentet 02.11.2014. Fra: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1932112##
- Myklestad, I. (2003). *Forebygging av uønskede tenåringssvangerskap: implementering og evaluering av en skoleintervensjon i Oslo*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Mødrehjælpen. (2014). *Publikasjoner*. Hentet 20.04.2014. Fra: <https://moedrehjaelpen.dk/>
- Naper, O. S. (2010). Kvinner som får engangsstønad ved fødsel. *Arbeid og Velferd* nr. 2/2010. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet. Hentet 24.03.2014. Fra: <https://www.nav.no/Om+NAV/Tall+og+analyse/Analyser/Arbeid+og+velferd/Arbeid+og+velferd/Kvinner+som+f%C3%A5r+engangsst%C3%B8nad+ved+f%C3%B8dsel.238801.cms>
- NAV. (2014). *Foreldrepenger. Foreldrepenger skal sikre inntekt til foreldre i forbindelse med fødsel og adopsjon*. Hentet 09.11.2014. Fra: <https://www.nav.no/no/Person/Familie/Venter+du+barn/Foreldrepenger.347653.cms>
- Nilsen, J. M. (2010). *Unge utenfor i Kristiansand, Utviklingsarbeid rettet mot ungdom som står utenfor opplæring og arbeidsliv*. Prosjektrapport. Enhet for sosiale og forebyggende tjenester. Hentet 04.03. 2014. Fra: http://www.kristiansand.kommune.no/Documents/_HS/Rapporter/Unge%20utenfor.pdf?epslanguage=no
- Nilssen, V. L. (2012). *Analyse i kvalitative studier; den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Nordstrand, M., & Tronvoll, I. M. (2012). Maria- erfaring med sosialtjenesten fra barndom til voksen alder. I A. G. Jenssen & I. M. Tronvoll (Red.), *Brukermedvirkning, Likeverd og anerkjennelse*. (S. 201-211). Oslo: Universitetsforlaget.

- Normann, T.M. (Red.). (2007). *Ungdoms levekår*. Statistiske analyser 93. Statistisk Sentralbyrå. Hentet 21.03. 2014. Fra: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/ungdoms-levekaar--36539?fane=om>
- NOU 1998:18. (1998). *Det er bruk for alle. Styrking av folkehelsearbeidet i kommunene*. Oslo: Sosial- og helsedepartementet. Hentet 20.04.2014. Fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/hod/dok/nouer/1998/nou-1998-18.html?id=141324>
- NOU 2008:6. (2008). *Kjønn og lønn. Fakta, analyser og virkemidler for likelønn*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet. Hentet 04.07. 2014. Fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2008/nou-2008-6.html?id=501088>
- NOU 2012:5. (2012). *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. Hentet 22.03.2014. Fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2012/nou-2012-5.html?id=671400>
- Odberg, G.B., & Walbom, A. (1989). *Et sted å møtes: Et gruppetilbud til kvinner*. Østfoldprosjektet mot rus, rapportserie nr. 1, 1989. Oslo: Kommuneforlaget AS.
- Odberg, G. B. (1997). *Anerkjennelse; en nøkkel til erkjennelse og selvutvikling*. Hovedoppgave. HiO- hovedfagsrapport. Temaer i sosialt arbeid 1997:4. Oslo: HiO-trykkeri.
- Ohnstad, B. (2003). *Taushetsplikt, personvern og informasjonssikkerhet i helse- og sosialsektoren*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Olsen, S.T., Jentoft, N., & Jensen, C.H. (2009). *Et liv jeg ikke valgte. Om unge uføre i fire fylker*. (FoU rapport 9/2009). Hentet 20.11.2013. Fra: [http://www.agderforskning.no/reports/fou92009_ungeufoere_i_fire fylker \(1\).pdf](http://www.agderforskning.no/reports/fou92009_ungeufoere_i_fire fylker (1).pdf)
- Olsen, S.T., & Jentoft, N. (2010). Et liv jeg ikke valgte. *Søkelys på arbeidslivet*. 26 (03). 206-215. Hentet 03.08.2014. Fra: <http://www.idunn.no/ts/spa/2010/03/art06?highlight=#highlight>
- Omre, C., & Schjelderup, L. (2009). *Barn i barnevernet. En studie om barns deltakelse og styrkeprosesser i familieråd*. Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.
- Ryen, A. (2012). *Det kvalitative intervjuet. Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. 4 opplag. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Rønning, R., & Solheim, L. J. (2000). *Hjelp på egne premisser? Om brukervedvirkning i velferdssektoren*. 3. opplag. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Sagatun, S. (2005). *Vanlig og uvanlig: Miljøarbeid hjemme med 14- 18 åringer*. (Doktorgradsavhandling, Universitetet NTNU), Fakultetet for samfunnsvitenskap og teknologiledelse, Norges teknisk- naturvitenskapelige universitet, Trondheim.
- Sagatun, S. (2011). Refleksjoner over makt i relasjonen tjenesteyter- bruker. I G.A. Askeland (Red.), *Kritisk refleksjon i sosialt arbeid*. (S.141- 154). Oslo: Universitetsforlaget AS.
- Sagatun, S. (2014). Aksjonsforskning- et bidrag til læring i velferdstjenester. I A. M. Støkken (Red.), *Innovasjon og utvikling i sosialt arbeid*. Berge. Fagbokforlaget.

- Saleebey, D. (2013). Introduction. Power in People. I D. Saleebey (Red.), *The strength Perspective in Social Work Practice* (S.1-24) Sixth Edition. U.S.A: Pearsons Education Inc.
- Sandvik, S., & Veum, E. (2013. 25.04.). Hareide til norske kvinner:- Fød flere barn! *NRK.no*. Hentet 03.08.2014. Fra: <http://www.nrk.no/valg2013/hareide-ber-norske-kvinner-foder-mer-1.11001127>
- Seamark, C.J. & Lings, P. (2004). Positive experience of teenage motherhood: A qualitative study. *The British Journal of General Practice*, 54 (508), (S. 813-818). Hentet 22.09.2014. Fra: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1324913/>
- Skaar, K., Halvorsen, A., & Andersen, K. (1996). *Me he de så greit? En beskrivelse av levekår på Agder*. Agderforskning, (FOU- rapport 22/1996). Hentet 17.02.2014. Fra: http://www.agderforskning.no/reports/fou22_96_mi_he_de_sa_greit.pdf
- Skarpenes, O., & Nilsen, A.C. E. (2011). *Kjønnforskjeller i en likhetskultur. En studie av arbeidsdeling, sosialisering og likestilling i Agder*. (FOU rapport nr. 4/2011). Agderforskning. Hentet 28.09.2014. Fra: http://www.agderforskning.no/reports/fou04-2011_sosoglik.pdf
- Skjefstad, N. (2007). Tiltaksarbeid og selvutvikling. I E. Marthinsen, & N. Skjefstad (Red.), *Tiltaksarbeid i sosialtjeneste og NAV- tett på!* (S. 58-80). Oslo: Universitetsforlaget.
- Skram, M. (2004). *Åpenhet, respekt og dialog. En studie av verdigrunnlag og faglig praksis i et gruppeprosjekt sett fra brukerperspektiv og lederperspektiv*. Skriftlig arbeid til spesialiteten i samfunnspsykologi. Psykolog- og veiledningstjenesten i Askøy kommune. Hentet 22.05.2014. Fra: [http://www.psykologforeningen.no/Kurs-og-utdanning/Spesialistreglementet/Spesialiteten-i-klinisk-psykologi/Utfyllende-bestemmelser-om-skriftlig-arbeid/Spesialistoppgaver/Klinisk-samfunnspsykologi/\(language\)/nor-NO](http://www.psykologforeningen.no/Kurs-og-utdanning/Spesialistreglementet/Spesialiteten-i-klinisk-psykologi/Utfyllende-bestemmelser-om-skriftlig-arbeid/Spesialistoppgaver/Klinisk-samfunnspsykologi/(language)/nor-NO)
- Slettebø, T. (2002). Empowerment som tilnærming i sosialt arbeid. I H. Conradi, & J. Vindegg (Red.), *Profesjon og fag- sosionomkompetanse i utvikling*. (S. 59-70). Volda: Seksjonsrådet for sosionomer i Fellesorganisasjonen for barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere.
- Sosialtjenesteloven, LOV-2009-12-18-131. (2009). Lov om sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen. Hentet 19.09.2014. Fra: <http://lovdata.no/dokument/NL/lov/2009-12-18-131>
- Statistisk sentralbyrå. (2009). *Levekårsindeks, indeks for levekårsproblem vert ikkje lenger publisert*. 02. September 2009. Hentet 22.05.2014. Fra: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/indeks-for-levekaarproblem-vert-ikkje-lenger-publisert>
- Statistisk Sentralbyrå. (2014). *Fødte, 2013*. 08. April 2014. Foreløpige tall. Hentet: 10.07.2014. Fra: <http://www.ssb.no/fodte>
- Sullivan, P.W. & Floyd, D.F. (2013). Animating Hope: An Essential Ingredient Of Strengths-Based Practice. I D. Saleebey (Red.), *The Strengths Perspective in Social Work Practice. Sixth Edition*. (S. 221-234). U.S.A: Pearson Inc.

- Säljö, R. (2001). *Læring i Praxis: Et sosiokulturelt perspektiv*. Oslo: J. W. Cappelens forlag a.s.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. 4. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thoresen, L. (2010). «I rather talk about football». A study on Lifeworld in a Hospice Ward. I T. Wyller., & H. G. Heimbrock. (Red.), *Perceiving the Other: case studies and theories of respectful action*. (s. 41-57). Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- Tostensen, A., & Kaiser, M. (2014). Oppdragsforskning. *De nasjonale forskningsetiske komiteene*. Hentet 21.11.2014. Fra: <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forholdet-forskningsamfunn/Oppdragsforskning/>
- Trondheim Kommune. (1992). *Forebyggende tiltak for unge utrygge mødre/foreldre og deres barn: rapport fra prosjekt nr. 6270. Kommune nr. 1601*. Trondheim: Trondheim kommune, avd. for helsevern- og sosial omsorg.
- UNICEF. (2001). United Nations Children`s Fund. (July. 2001). *A league Table of Teenage Births In Rich Nations*. (Innocenti Report Card. Issue No. 3/2001). Hentet 21.01.2014. Fra: <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/repcard3e.pdf>
- Waldenström, U. (2008). *Vänta med barn?: det är kris i befruktningsfrågan!* Stockholm: Karolinska Institutet University Press
- Wahn, H. E. (2007). *Teenage Childbearing in Sweden. Support from Social Network and Midwife*. (Doktorgradsavhandling, Karolinska Institutet, Stockholm, Sweden). Hentet 03.01.2014. Fra: <https://publications.ki.se/xmlui/handle/10616/38180>
- Wilkinson, S. (2011). Analysing Focus Group Data. I D. Silverman (Red.), *Qualitative Research. Issues of Theory, Method and Practice*. 3. utg. (S. 168- 184). London: SAGE Publications Ltd.
- Willoch, K. (2009, 27.06.). Unge mødre diskrimineres, vi bør øke pengestøtten til fattige unge mødre radikalt. *Aftenposten*. Hentet 04.03.2014. Fra: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Unge-modre-diskrimineres-6618689.html>
- Wittek, N. (2004). *Læring i og mellom mennesker*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag as.
- Yardley, E. (2008). Teenage mothers` experiences of stigma. *Journal of Youth Studies*, 11(6) 671-684. Hentet 04.04.2014. Fra: <http://www.tandfonline.com/doi/citedby/10.1080/13676260802392940#tabModule>

Alle kilder som er brukt i denne oppgaven er oppgitt.

Spesifisering av selvvalgt pensum:

- Christiansen, U, K. (1996). Ressursorientert gruppe- arbeid i barnevernet. I M. Sandbæk & G. Tveiten (Red), *Sammen med familien. Arbeid i partnerskap med barn og familier*. (S.125-153). Oslo: Kommuneforlaget AS. (S.125-153)

- Brostrøm, B. (1995). *Grupper for Mødre og Barn- en utviklingsmodell*. Barnevernets utviklingssenter, Norwegian institute of Child welfare research. Temahefte nr. 7/1995.
- Bråten, I., & Thurmann-Moe, C.A. (1996). Den nærmeste utviklingssonen som utgangspunkt for pedagogisk praksis. I I. Bråten. (Red.), *Vygotsky i pedagogikken*. (S.123-143). Oslo: Cappelen Akademisk Forlag AS. (S. 123-131).
- Duus, G. (2007). *I gang med utdanning eller arbeid- som ung mor*. (Rapport Mødrehjelpen, 2007). Hentet 19.02.2014. Fra: <https://moedrehjelpen.dk/rapporter-og-analyser/>
- Goffman, E. (1963). *Stigma. Notes on the Management of Spoiled Identity*. New Jersey, U.S.A: Penguin Books.
- Healy, K. (2009). *Socialt arbeid i teori og kontekst. En grundbog*. København: Akademisk Forlag. (S. 200-223).
- Hammer, T. & Hyggen, C. (2013). Ung-voksen- i risiko for marginalisering. I T. Hammer & C. Hyggen. (Red.), *Ung voksen og utenfor. Mestring og marginalitet på vei til voksenliv*. (S.13-27). Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. (S.13-27).
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Det kvalitative forskningsintervju*. 2 utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS. (S.43-51,137-151,197-205,208-217).
- Saleebey, D. (2013). Introduction. Power in People. I D. Saleebey (Red.), *The strength Perspective in Social Work Practice*. Sixth Edition. U.S.A: Pearsons Education Inc. (S.1-24).
- Sullivan, P.W., & Floyd, D.F. (2013). Animating Hope: An Essential Ingredient Of Strengths-Based Practice. I D. Saleebey (Red.), *The Strengths Perspective in Social Work Practice*. Sixth Edition. (S. 221-234). U.S.A: Pearson Inc. (S. 221-234).
- UNICEF. (2001). United Nations Children`s Fund. (July. 2001). *A league Table of Teenage Births In Rich Nations*. (Innocenti Report Card. Issue No. 3/2001). Hentet 21.01.2014. Fra: <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/repcard3e.pdf>
- Witteck, N. (2004). *Læring i og mellom mennesker*. Oslo: J.W. Cappelens Forlag as. (S.52-61, 106-125, 155-162).

Vedlegg 1

Informasjonsbrev

Forespørsel om deltakelse i intervju - masteroppgave knyttet «Mødregruppe» ved NAV.

Kristiansand 05.12.13.

Jeg, Julianne Agathe Brekke Alvestad er masterstudent i Velferdsstudier med spesialisering i sosialt arbeid på Universitetet i Agder (UiA). Jeg er tidligere utdannet sosionom ved UiA, 2011. Våren 2014 skriver jeg den avsluttende masteroppgaven.

Jeg skal i min oppgave ta utgangspunkt i Mødregruppe for unge mødre med små barn ved NAV, som dere er deltakere i. Jeg ønsker å foreta en undersøkelse om hvorvidt du som ung mor opplever at en satsning på et slikt tilbud gir effekt og i hvilken grad målene for prosjektet nås. Jeg er ute etter å fange opp din opplevelse og erfaringer gjennom deltakelse av tilbudet. Målet er å bidra til å øke kunnskap rundt dine tanker og beskrivelser av tilbudet, og hvilken betydning det har hatt for din hverdag, foreldrekompetanse og relasjon til ditt barn. Mødregruppe for unge mødre er et relativt nytt tilbud ved NAV- kontoret, noe som jeg syntes er et meget spennende tilbud og dermed ønsker å utforske nærmere. Min arbeidende problemstilling er som følgende: Mødregruppe- Hva slags erfaring og opplevelse har deltakerne av tilbudet.

Til min masteroppgave ønsker jeg å intervju 10-15 deltaker av prosjektet i alderen 18-25 år. Dette vil være individuelle intervjuer, hvor spørsmålene vil delvis være styrt av en intervjuguide, men hvor det vil legges vekt på en åpen samtale omkring dine erfaringer knyttet den veiledning, rådgiving og oppfølging du har hatt/mottar.

Innholdet fra intervjuene vil bli anonymisert, og det vil derfor ikke være mulig å spore tilbake hvem som har sagt hva. Intervjuene vil ta omtrent en til to timer, og vi blir sammen enige om tid og sted. Det vil kun være intervjuer, Julianne Alvestad, og du som informant som vil være til stede under intervjuene. Det kan hende det vil være nødvendig med flere intervjuer, hvis dette blir aktuelt avtales dette etter første møte.

Det er frivillig å delta på intervju og du vil ha mulighet til å trekke deg når som helst underveis, uten å måtte begrunne dette nærmere. Dersom du trekker deg vil innsamlet data om deg anvendes anonymisert. Det vil kun være jeg, Julianne Alvestad som vil ha tilgang til opplysninger, hvor alt vil bli behandlet konfidensielt og lagres adskilt på privat pc med passord/brukernavn og oppbevart i låsbart skap gjennom hele prosessen.

Det er ønskelig fra min side å anvende båndopptaker og ta notater under intervjuene, med tillatelse av intervjupersonene. Lydbånd er et hjelpemiddel for intervjuer, for å sikre en nøyaktig gjengivelse av det du formidler under intervjuet. Lydbånd, navnelister, og annet datamaterialet som brukes i forhold til intervju og masteroppgave vil slettes når undersøkelsen avsluttes ved utgang av 2014, alle opplysninger og datamaterialet vil dermed ikke kunne spores tilbake til deltakere. Selve oppgaven vil bli publisert som masteroppgave. Ingen enkeltpersoner vil kunne gjenkjennes i publiseringen fra denne forskningen.

Dersom du har lyst til å være med på intervju, er det fint om du undertegner svarslipp om samtykkeerklæring og sender til meg i den frankerte konvolutten som medfølger informasjonsbrevet. Eller leverer dette på et av møtene i esken som står på møtelokalet på NAV. Hvis det er noe du ønsker mer informasjon om kan du ta kontakt med meg på telefon, eller sende en e-post. Du kan også kontakte min veileder Solveig Sagatun ved Universitetet i Agder, Institutt for sosiologi og sosialt arbeid på telefonnummer: 38141535 eller e-post: solveig.sagatun@uia.no.

Studien er meldt til personvernombudet for forskning, Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste (NSD).

Med hilsen

Julianne Agathe Brekke Alvestad

Student master velferdsstudier.

e-post: juliab07@student.uia.no

Mobil: 99247462

Før intervju må intervjupersonene undertegne svarslippen nedenfor:

.....

Samtykkeerklæring:

Jeg har mottatt skriftlig og muntlig informasjon, og ønsker å delta på intervju om erfaringer med Mødregruppe ved NAV.

Navn (Med blokkbokstaver):

.....

Alder :

Adresse (Med blokkbokstaver):

.....

Postnr : **Poststed:**

Tlf /Mobilnr:

Dato/sted :

Signatur:

.....

Intervjuguide

Julianne Agathe Brekke Alvestad.

Informanter: Deltakere av Mødregruppe for unge mødre ved NAV.

Dato:

Sted:

Kode/farge:

Før intervjuet starter:

Begynne med en kort presentasjon av meg selv. Fortelle om oppgaven og tema for samtalen, og gi en kort oversikt over bakgrunn, spørsmål og formålet med forskningen. Videre vil jeg både muntlig og skriftlig forklare hva intervjuet skal anvendes til. Deretter gjøre oppmerksom på at intervjuet er frivillig og formidle overfor informant om konfidensialitet, taushetsplikt og anonymitet.

Før intervjuet starter vil jeg informere om at samtalen vil bli tatt opp på bånd, og sørge for samtykke til dette. Tilslutt vil jeg spørre om informanten syntes noe er uklart eller om det er spørsmål angående intervju prosessen, eventuelt gjennomgå informasjonsbrev/samtykkeerklæring, og forklare hvis noe er vanskelig eller uklart.

- **Husk:** Kopi av utlevert informasjonsbrev, samtykkeerklæring og opptaksutstyr.

1. Informasjon om informanten, Bakgrunnsinformasjon.

- Alder
- Er du født og oppvokst i kommunen?
- Gruppe/Grupper som du deltar i?
- Antall barn og barnets alder.
- Sivilstatus (Enslig, partner, samboer, gift).
- Bosituasjon
- Utdanning, Yrkesaktivitet, Permisjon. (De siste årene)
- Andre tiltak, offentlig støtte du mottar?
- (Hvis aktuelt) Oppfatning av sin generelle fysiske/psykiske helse.

2. Tanker og refleksjoner rundt deltakelse i Mødregruppe.

- Fortell om hvordan du fikk kjennskap til prosjektet og hvordan du kom med i dette.
- Har du noen tanker til hvorfor det er opprettet en Mødregruppe her ved NAV i kommunen?
- Hvordan opplevde du å bli møtt i Mødregruppen? (Eventuelt fortell om førstegangen du deltok?).
- Innholdet i møtene (Fortell om evt siste møte).
- Hvordan oppleves tilbudet Mødregruppe og hvilken betydning har det fått for deg?
- Oppmøte (Fortell litt om motivasjonen til hvorfor du kommer/ikke kommer).
- Opplevelse av å være i gruppe. Relasjon til andre deltakere.
- Er det laget noen plan/mål for deg i prosjektet?
- Har veiledningen og undervisningen vært relevant for deg?

(I forhold til hva. Fortell).

Hvordan har dette virket for deg? Har du oppnådd, lært det du har ønsket? Hva er dine ønsker fremover?

- Har du mottatt annen veiledning, rådgiving eller hjelp utenom møtene fra veilederne i prosjektet? Hvis aktuelt fortell litt om hva dette har dreid seg om.
- Hvilke endringer har skjedd i livet ditt i forbindelse med deltakelse i Mødregruppe?
- Har informasjonen/undervisningen på møtene fått betydning for relasjon til barnet, arbeid, utdanning, familie, partner, venner, fritid?
- Hvordan tenker du at Mødregruppe kan bidra til å ivareta unge mødres interesser i forhold til arbeid, utdanning, helse, økonomi og foreldrekompetanse?
- Har du noen ideer til hvordan Mødregruppe kunne vært annerledes?
- Får du den oppfølgingen og hjelp du har behov for?

3. Utdanning og Arbeid

- Hva slags hjelp, karriereveiledning har du fått igjennom Mødregruppe?
- Har du planer om videre skolegang? Fortell litt om dette.
- Hvordan ser du på dine fremtidige muligheter til arbeid?
- Kan du gi noen eksempler på hjelp du har fått gjennom Mødregruppe, slik at du kan nå mål om å komme i arbeid/utdanning?
- Tanker har du rundt det å kombinere utdanning/arbeid med barn?

4. Refleksjoner knyttet morsrolle

- Hva innebærer det for deg og være en god mor?
- Hvilke tanker har du angående tidspunktet til når du fikk ditt første barn? (For ung, akkurat riktig, ville du gjort det samme igjen?).

- Syntes du at å få barn når du gjorde har påvirket ditt liv? Hvordan?
- Forberedte du deg noe på å bli mor?
- Hva vil du beskrive som den fremste kvaliteten/styrken som du har som mor?
- Hva vil du beskrive som din største utfordring?
- Hva vil du beskrive som det mest nyttige med veiledningen og kontakten med prosjektet har hatt for deg som mamma? Hva har du hatt minst utbytte av?
- Opplever du at i løpet av deltakelsen i Mødregruppe på noen måte har endret deg som mor til ditt barn? Fortell litt om hvilken måte du har endret deg mest?
- Ønsker du flere barn, tanker om eventuelt når?
- Hvilke forventinger føler du at dagens samfunn har til deg som mor?
- Hvilke egenskaper håper du at du kan hjelpe barnet ditt å utvikle?

5. Økonomi (Opplevelse av egen økonomiske situasjon)

- Hvilke inntekter har du (og din partner)? (Lønn, private bidrag, stønader)
- Hvordan passer det overens med utgiftene? Synes du endene møtes?
- Hvordan opplever du din økonomiske situasjon i dag? Var den annerledes før? (Evt hvordan skulle du ønske at den var?)
- Permisjon- (skulle du ønske at partner tok mer av den, mindre?)
Andre tanker rundt stønad/ foreldrepermisjon ordninger til foreldre?
- Har du fått noen økonomisk rådgiving på Mødregruppe? Eller fra andre steder?
- Hva bruker du mest penger på? (Skulle du ønske du kunne brukt penger til andre ting?).

Annet:

- Deres tanker om hvordan fremtiden vil se ut de nærmeste måneder/år, og hvordan de ser på mulighetene til å påvirke egen framtid.

Oppsummering.

- (Hvis aktuelt) Oppfølgingsspørsmål.
- Har jeg forstått deg riktig?
- Har du noe å tilføye/kommentere?

Avslutningsvis anser jeg det hensiktsmessig å minne om konfidensialitet, taushetsplikt og anonymitet.

Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS
NORWEGIAN SOCIAL SCIENCE DATA SERVICES

Havdalsveien 79
E-707 5e gate
Horsby
tel: +47 55 58 21 17
fax: +47 55 58 56 13
nsd@nsd.uib.no
www.nsd.uib.no
Orgnr: 980 241 895

Solvig Sagatun
Institutt for sosiologi og sosialt arbeid Universitetet i Agder
Serviceboks 422
4604 KRISTIANSAND S

Veiledet: 14.01.2014

Skjema: 37134/2014

Prosjektid:

Utsendingsnr:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 17.01.2014. Meldingen gjelder prosjektet:

37134	<i>En kvalitativ studie av unge mødre og deres opplevelse, erfaring og utbytte gjennom deltakelse i prosjektet unge mødre med små barn</i>
Behandlingsansvarlig	Universitetet i Agder, ved institusjonens øverste leder
Daglig ansvarlig	Solvig Sagatun
Student	Julianne Agathe Brekke Alvestad

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningslovskriftene. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjekter gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, <http://pro.nsd.no/prosjekt/>.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 01.06.2014, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Katrius Utaaker Segadal

Lis Tennold

Kontaktperson: Lis Tennold tlf: 55 58 33 77

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Julianne Agathe Brekke Alvestad julia07@uia.no

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Ansvarlig for utarbeidelse: 11/11/14

NSD ASB, Universitets- og helsevitenskapelige fakultet, Postboks 1050, Brekke, 4604 Kristiansand S, tlf: +47 55 58 33 77, nsd@uia.no

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr. 37134

Det gis skriftlig informasjon og innhenres skriftlig samtykke for deltakelse. Personvernombudet finner i utgangspunktet skrevet godt utformet, men foreserter at det tilføyes informasjon om kontaklinformasjon til veileder Solveig Sagatun. Personvernombudet legger til grunn for sin godkjenning at revisert skriv ettersendes personvernombudet@iuhd.uib.no før det tas kontakt med utvalget (merk eposten med prosjektnummer).

Der vil i prosjektet bli registrert sensitive personopplysninger om helseforhold, jf. personopplysningsloven § 2 nr. 8 c).

Innsamlede opplysninger registreres på privat pc. Personvernombudet legger til grunn at veileder og student setter seg inn i og etterfølger Universitetet i Agder sine interne rutiner for datasikkerhet, spesielt med tanke på bruk av privat pc til oppbevaring av personidentifiserende data.

Prosjektet skal avsluttes 01.06.2014 og innsamlede opplysninger skal da anonymiseres og lydopptak stanses. Anonymisering innebærer at direkte personidentifiserende opplysninger som navn/koblingsnøkkel slettes, og at indirekte personidentifiserende opplysninger (sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. yrke, alder, kjønn) fjernes eller grovkategoriseres slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes i materialet.